

ՀԱՍԱՐՊՈՐԿ ԿԸ ՊԱՅԱՆՁԷ ԱԶԱՏ ԱՐՁԱԿԵԼ ԲՈԼՈՐ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԲԱՆՏՐԿԵԼՆԵՐԸ

Եւրոպայի Խորհուրդի Մարդու իրաւունքներու յանձնակատար Թոմաս Համարպըրկ Մայիս 9-ին հրապարակեց Հայաստանի վերաբերեալ իր գեկոյցը, ուր 2008 թուականի Մարտ 1-2-ին անվտանգութեան ծառայութիւններուն կողմէ ուժի գործադրումը որակուած է «անհամաչափ», իսկ 10 գոհերու մահուան պատճառներու բացառական ուղղութեամբ կատարուած քայլերը՝ «անարդիւնաւէտ»:

«Մինչ օրս այդ իրադարձութիւններու պատասխանատուները չեն բացայայտուած: Ոստիկանութեան եւ անվտանգութեան ծառայութիւններու բարձրաստիճան պաշտօնեաներու արձակած հրամաններուն համար կրած պատասխանատուութիւնը լրջօրէն չէ քննարկուած», - Յունուարին Հայաստան կատարած իր այցելութեան արդիւնքներու հիման վրայ կազմուած գեկոյցին մէջ կ'արձանագրէ Թոմաս Համարպըրկ:

«Հայաստանի իշխանութիւնները պէտք է վճռականութիւն ցուցաբերեն այդ իրադարձութիւններու բացայայտման ուղղութեամբ եւ պատասխանատուութեան կանչեն բոլոր մեղաւորները: Տասը գոհերու ընտանիքները պէտք է իրենց հարազատներու կորստեան

Եւրոպայի Խորհուրդի Մարդու իրաւունքներու յանձնակատար Թոմաս Համարպըրկ

համար համապատասխան փոխատուցում ստանան եւ անոնք պէտք է լրիւ տեղեկացուած ըլլան կատարուող հետաքննութեան մանրամասնութիւններուն»:

Միւս կողմէ ժամանակ, Յանձնակատարը կ'ողջունէ Սերժ Սարգսեանի վերջին հրահանգը՝ «Մարտի 1»-ի գործի բացայայտման վերաբերեալ եւ յոյս կը յայտնէ, որ այդ կը վերածուի յստակ քայլերու՝ մեղաւորներուն յայտնաբերելու եւ պատժելու ուղղութեամբ:

Թոմաս Համարպըրկ կ'ողջունէ նաեւ Մարտի 1-2-ի իրադարձ

Մար. ք էջ 5

ԱՏՐՊԵՅՃԱՆԻ ՄԷՋ ԿՈՂՁՈՒՆԵՆ ԷՐՏՈՂԱՆԻ ՎԵՐՋԻՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Թուրքիոյ վարչապետ Ռեջէփ Էրտողանի Իգդիրի մէջ վերջերս ունեցած ելոյթը, որու ընթացքին ան շեշտած էր Ատրպէյճանի կարեւորութիւնը Թուրքիոյ համար, մեծապէս գնահատուած է Պաքուի կողմէ:

Ատրպէյճանցի մասնագէտներու կարծիքով, այս յայտարարութիւնը «կ'ամրապնդէ վստահութիւնը երկու եղբայրական պետութիւններուն միջեւ»:

Թուրքիոյ իշխող «Արդարութիւն եւ Զարգացում» կուսակցութեան նախընտրական արշաւի ծիրէն ներս ելոյթ ունենալով Իգդիրի մէջ, Էրտողան անդրադարձած է նաեւ Ղարաբաղեան հակամարտութեան, ըսելով, թէ հայ-թրքական յարաբերութիւններու բարելաւումը այնքան կարեւոր չէ, որքան Ղարաբաղեան տագնապի լուծումը: «Առանց հակամարտութեան լուծման Հայաստանի եւ Թուրքիոյ միջեւ յարաբերութիւններու նորմալացման գործընթացը անկարելի է», - յայտարարած է Թուրքիոյ վարչապետը:

Պաքուի Ռազմավարական Հետազոտութիւններու կենտրոնի փորձագէտ Զաւիդ Վելիեւ թրքական «Today's Zaman» թերթին հետ ունեցած հարցազրոյցի ընթացքին ըսած է, որ Ռեջէփ Էրտո-

ղանի այսպիսի յայտարարութիւնները պարզ ցոյց կու տան Թուրքիոյ վերաբերմունքը Ատրպէյճանի նկատմամբ եւ նպատակ ունին հասկցնել Ատրպէյճանին, որ այդ երկիրը աւելի կարեւոր է Թուրքիոյ համար, քան Հայաստանը:

Պաշտօնական Անգարայի եւ Երեւանի միջեւ յարաբերութիւններու նորմալացման ուղղուած ջանքերը կարճ ժամանակով խաթարեցին Թուրք-ատրպէյճանական բարեկամութիւնը, երբ Թուրքիա ստորագրեց Հայաստանի հետ երկու Արձանարութիւնները՝ 2009-ի Հոկտեմբերին:

Ատրպէյճանի դիւանագիտական ակադեմիայի փորձագէտ Էլնուր Սոլթանով նոյն թերթին ըսած է, որ Թուրքիոյ վարչապետի Իգդիրի մէջ ունեցած ելոյթը, ոչ միայն յառաջիկայ ընտրութիւններուն քուէներ շահելու միջոց է, այլ նաեւ կ'արտայայտէ Թուրքիոյ պաշտօնական քաղաքականութիւնը:

Պաքուի «Ատլաս» գիտահետազոտական կենտրոնի ղեկավար Էլչան Շահինօղլու իր կարգին ըսած է, որ Թուրքիոյ կողմէ Ատրպէյճանի սատարելը շատ կարեւոր ուղերձ է միջազգային հանրութեան, Հայաստանին եւ Ատրպէյճանին:

ԶՈՒԻՑԵՐԻՈՅ ՀԱՅՈՒԹԻՒՆ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿԵ ԲՈՂՈՔԵԼ ԷԶՍԻԱԾՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐՈՒՆ ԴԵՍ

Գարեգին Բ. Ամենայն Հայոց կաթողիկոսի տնօրինութեամբ, 10 Մայիսին սկսեալ կախակայուած է Ժընեւի Հայոց եկեղեցւոյ հովիւ Տ. Աբէլ քահանայ Մանուկեանը՝ «իր դրսեւորած կարգազանց ընթացքին համար»: Ըստ Մայր Աթոռի տարածած յայտարարութեան, քահանան մերժած է Զուիցերիոյ մէջ հաստատուած կանոնական թեմի իրողութիւնը, չէ ճանաչած նշանակուած առաջնորդական տեղապահի եւ Ժընեւի Սուրբ Յակոբ եկեղեցւոյ հովիւի հանգամանքը եւ չէ կատարած Մայր Աթոռ ներկայանալու Հայրապետական հրահանգները:

Ըստ երեւոյթին սակայն, Մայր Աթոռի պատճառաբանութիւնները չեն համապատասխաներ իրողութեան: Արդարեւ, գուցեւ ցերեզայն իրենք է որ հանդէս եկած են թեմ հիմնելու էջմիածնի որոշման:

Ժընեւի Հայ Առաքելական եկեղեցւոյ Խորհուրդի ատենապետ Վիգէն Վարձպետ Ֆրանսայի Լիոն քաղաքին մէջ տպագրուող «France-Armenie» ամսագրին մէջ անդրադարձած է կաթողիկոսի այս որոշման: «Մենք չենք հասկնար, թէ ինչու Տէր Աբէլը, որ 16 տարի ծառայած է մեր եկեղեցւոյ մէջ եւ շատ յարգուած է համայնքին կողմէն, բաւութեան նոխազ դարձաւ: Զուիցերիոյ մէջ թեմ ստեղծելու հարցը ուղղակիօրէն կը վերաբերի

Տ. Աբէլ քահանայ Մանուկեան

մերժելու համայնքի որոշման: Ասիկա համայնքի ինդիւրն է, եւ կապ չունի տէր Աբէլի հետ», - ըսած է եկեղեցւոյ ատենապետը՝ աւելցնելով. «Էջմիածնի միակողմանի դիրքորոշումը աննախադէպ է մեր եկեղեցւոյ պատմութեան մէջ: Մենք միշտ հաշուի առած ենք համայնքի՝ մեր հաւատացեալներու կամքը, եւ վերջնական որոշումը պատկանած է եկեղեցւոյ անդամական ժողովին: Տեղ չունինք նահանջելու առկայ դիրքորոշումէն եւ պիտի չարունակենք յարգել համայնքի կամքը, որովհետեւ այս սկզբունքի, իրաւունքի եւ օրէնքի յարգելու հարց է»:

«ՈՐ ՇՈՒՇԻՆ ԴԱՌՆԱՅ ՄԵՐ ԵՐԱԶԻ ՔԱՂԱՔԸ» ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀՆՁԱԿԵԱՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Այսօր՝ Մայիսի 9-ին, աշխարհասփիւռ հայ ժողովուրդը հպարտութեամբ եւ ուրախութեամբ նշում է Արցախի հիմնաւորը քերականաբար Շուշիի ազատագրման եւ Մեծ Հայքեան կան

պատերազմի յաղթանակի տարեդարձները: Յաղթելով Հայքեան կան Մեծ Պատերազմում՝ հայ ժողովուրդն իր հսկայական ներդրումն ունեցաւ համամարդկային աղէտի՝ Փաշիվանի դէմ պայքարում, որի յանձնարար գործունէութեան հետեւ անվճար աշխարհով մէկ եղան միլիոնաւոր անմեղ գոհեր:

Մեզ համար ոչ պակաս կարեւոր եւ նակատարական էր Շուշիի ազատագրումը: Այդ երանելի յաղթանակը վնոց Արցախեան ազատամարտի ելքն ու դարձաւ մեր ազգային-ազատագրական պայքարի, ինչպէս նաեւ Հայ Դատի լուծման կարեւոր ու առանցքային իրադարձութիւններից մէկը:

19 տարուայ հեռաւորութիւնից, սակայն, ստիպուած ենք արձանագրել, որ մենք չկարողացանք Շուշիի յաղթանակը դարձնել ամենօրեայ գործ՝ քննակեցնելով եւ կառուցելով այն, ի յուր ողջ աշխարհի գործով յայտարարելով, որ այն մերն է, Հայինն է, որ այնտեղ մշտապէս վեր է խոյանալու Ազատ Արցախի դրօշը, Ղազանչեցոց Սուրբ Եկեղեցին երբեք չի դադարելու Առ Աստուած պատերազմի մատուցելու:

Հնչակեան կուսակցութիւնը, սակայն, վստահ է, որ չնայած 19 տարուայ մէջ տեղ գտած թերացումներին, այժմ մենք ունենք պատմական հնարաւորութիւն՝ Շուշին դարձնել այնպիսի քաղաք, որտեղ քննակեցնելու հաստատելու կը դառնայ իւրաքանչիւր հայի նուիրական երազանքը, որն իր եմքակառուցումներով նախանձ կը ներշնչի ժամանակակից աշխարհի բազմաթիւ քաղաքներին: Այդ ամէնի մասին է խօսում այն ողջունելի փաստը, որ Շուշիում այսօր անգնեւ աչքով անգամ կարելի է տեսնել աշխուժացում, ողջ քաղաքի ընթացող շինարարութիւն, եւ իւրաքանչիւրիս պարտն է այս կամ այն կերպ օժանդակել մեր երազի քաղաքի կառուցմանը:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀՆՁԱԿԵԱՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԿԱԶԻՆՈՅՈՒՄ ՅԱՂԹՈՂՆԵՐ ԶԵՆ ԼԻՆՈՒՄ

ԳՐԻԳՈՐ ՈՍԿԱՆԵԱՆ

Հայաստանում մայիսեան սուներն ամէն անգամ մօտաւորապէս նոյն ձեւով են նշուում: Բարձրաստիճան պաշտօնեաները պաթետիկ ուղերձներ են յղում, հեռուստաընկերութիւնները դարաբաղեան պատերազմի ու Շուշիի ազատագրման նոյն դոկումենտալ կադրերն են ցուցադրում, ընդդիմութիւնը խօսում է այն մասին, որ նոյն այդ Շուշիում այսօր նոյն վիճակն է, ինչ ազատագրումից մէկ տարի անց եւ այլն:

Այս առումով, ի դէպ, Շուշիի բախտը բերել է. տարուայ մէջ գոնէ մէկ օր չիշում են: Իսկ ահա Հայաստանի մարզերը չեն ազատագրուել, ազատագրման օր չունեն, հետեւաբար՝ չիշելու առիթ էլ չկայ: Մինչդեռ Երեւանից դուրս գրեթէ բոլոր բնակավայրերում վիճակը մօտաւորապէս նոյնն է, ինչ Շուշիում. կիսադատարկ շէնքեր, քարուքանդ փողոցներ, թաւանուած պետական հիմնարկներ, ու փողոցներում՝ հատուկներ մարդիկ: Այո, Հայաստանը դատարկուած է, եւ դատարկում է կատաստրոֆիկ արագութեամբ: Իշխանութիւններն էլ ձեւացնում են, թէ պայքարում են դրա դէմ:

Իսկ գուցէ իսկապէ՞ս պայքարում են: Սփիւռքահայերին կոչ են անում ներդրումներ կատարել Հայաստանում, «Արի տուն» ծրագիր են իրականացնում եւ այլն: Բայց դրան գուզահեռ՝ Հայաստանի տարբեր բնակավայրերում գրասենեակներ կան, որտեղ Ռուսաստանի իշխանութիւնները ցուցակագրում են Սիբիր կամ Ալթայ արտագաղթել ցանկացող հայերին: Ի դէպ՝ ահաւոր հերթեր

երբեւէ տեսե՞լ էք, որ որեւէ կազինոյի գովազդային հոլովակում ունեցած-չունեցածը տանուլ տուած մարդու ցոյց տան. ցոյց են տալիս միայն շահածներին: Իսկ երբեւէ տեսե՞լ էք, որ, ասենք, «Հայլուրով» որեւէ «տակ տուած» գործարարի մասին ռեպորտաժ լինի: Նման բան չէք տեսել, թէեւ հազարաւոր այդպիսի մարդիկ կան: Միայն յաջողակներին են ցուցադրում՝ ճիշդ եւ ճիշդ կազինոյների գովազդի պէս: Ինչո՞ւ: Որովհետեւ այս իշխանութիւնները Հայաստանը հենց որպէս կազինո էլ ընկալում են եւ նոյն նպատակն են հետապնդում. «ներսում եղածներին» թաւանել մինչեւ վերջին կոպեկը ու միաժամանակ դրսից նոր այցելուների գայթակղել:

Ի դէպ, կազինոներում (յատուկապէս երրորդ աշխարհի երկրներում) գործում են նաեւ բազմաթիւ չգրուած օրէնքներ: Օրինակ՝ միանգամից հսկայական գումար շահած եւ խաղը դադարեցրած պատահական մարդը հազիւ թէ «սող-սալամաթ» տուն հասնի: Չէինք ցանկանայ գուզահեռներ անցկացնել, բայց վերջերս Երեւանի գործարար շրջանակներում յամառ խօսակցութիւններ են շրջանառուում այն մասին, որ շատ յայտնի օլիգարխներին մէկը հանդիպել է Սերժ Սարգսեանին ու տեղեկացրել, որ մտադիր է «ուսնեցած-չունեցածը ծախել» ու հեռանալ երկրից, որին ի պատասխան Սերժ Սարգսեանն ասել է. «Ին դու Հայաստանում ի՞նչ ունես հազիւ շորերից բացի. ուզում ես՝ վեր կաց հենց հիմա գնայ»: Միեման պարզ է, չէ՞: Կազինոյում շահում են միայն դրա սեփականատէրերը, իսկ «մօտիկները» լա-

ՍՓԻՒՔԸ ՐԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳԱԻԱՊ

ՆԱԻՐԱ ՀԱՅՐՈՒՄԵԱՆ

Մայիսի վերջին Երեւանում ֆորում կ'անցկացուի, որում կը քննարկուեն Հայաստանի եւ Սփիւռքի համագործակցութեան հարցերը:

Դատելով հայկական իշխանութիւնների վերջին յայտարարութիւններից, սփիւռքը սկսել է ընկալուել որպէս քաղաքական եւ տնտեսական վերջին ապաստան: Այն բանից յետոյ, երբ պարզ դարձաւ, որ միջազգային կազմակերպութիւնները եւ արեւմտեան պետութիւնները նախկինի պէս չեն աջակցում Սերժ Սարգսեանին, իսկ Ռուսաստանը Երեւան է ուղարկում դատական կատարա-

Կը հաւատայ արդեօք սփիւռքը Սերժ Սարգսեանի անկեղծութեանը եւ տնտեսութիւնը ազատականացնելու ցանկութեանը, որպէսզի սփիւռքի ներկայացուցիչները կարողանան անարգել մասնակցել բիզնեսին: Դժուար թէ կարելի լինի սփիւռքին յայտարարութիւններով համոզել, անհրաժեշտ են կոնկրետ քայլեր, եւ առաջին հերթին՝ տնտեսութեան ապամեծաշնորհացում

ծուների, Հայաստանում հասկացել են, որ միայն սփիւռքը կարող է փրկել:

Այդ մասին ակնարկել է նաեւ Հայաստանում ՄԱԿ-ի ներկայացուցիչ Դոֆինա Գերչեւան, ով յայտարարել է, որ Հայաստանի տնտեսութիւնը կարող է վերականգնուել արտասահմանում ապրող հայերի օգնութեամբ: Սփիւռքի տուեալներով, աշխարհում հայկական ֆինանսների շրջանառութիւնը տարեկան կազմում է 10 մլրդ դոլար, որը 3 անգամ ավել է Հայաստանի բիզնէսից: Իսկ Սերժ Սարգսեանը վերջերս յայտարարել է, որ սփիւռքում իզուր են մտածում, որ Հայաստանում հնարաւոր չէ գումարներ աշխատել: Նա կոչ է արել գալ եւ համոզուել:

Սակայն, ըստ ամենայնի, իշխանութիւնները սփիւռքի վրայ յոյս են դնում ոչ միայն խոշոր ֆինանսական ներդրումների, այլեւ խորհրդատուական օգնութեան հարցում: Սփիւռքի նախարար Հրանտ Յակոբեանը վերջերս յայտարարել է, որ եկել է մի հապարակ տեղեկութեան ժամանակը, որտեղ առաջարկներ են ներկայացուելու երկրի տնտեսութեան ինստիտուցիոնալ զարգացման համար: Հնարաւոր է, որ սփիւռքը պէտք է եկել Հայաստանին օլիգարխների դէմ պայքարի համար, որը միայնակ չի կարող յաղթահարել, եւ տնտեսութեան բարեփոխման համար: Սակայն դեռեւս ստեղծուել է միայն հայկական առեւտրական ցանց, որը դեռեւս յայտնի չէ, թէ ինչով է զբաղուելու:

Կը հաւատա՞յ արդեօք սփիւռքը Սերժ Սարգսեանի անկեղծութեանը եւ տնտեսութիւնն ազատականացնելու ցանկութեանը, որպէսզի սփիւռքի ներկայացուցիչները կարողանան անարգել մասնակցել բիզնէսին: Դժուար թէ կարելի լինի սփիւռքին յայտարարութիւններով համոզել, անհրաժեշտ են կոնկրետ քայլեր, եւ առաջին հերթին՝ տնտեսութեան ապամեծաշնորհացում:

Քանի որ Հայաստանի եւ հայկական սփյուռքի միջեւ ինստիտուցիոնալ յարաբերութիւններ չկան, կապերը հիւնուած են հատուածային, էմոցիոնալ եւ սուբիեկտիւ հիմքերի վրայ: Հայաստանը

սփիւռքին որոշ առումով վերաբերում է որպէս իր գաւառի, համարելով, որ համազգային որոշումներ ընդունելու իրաւունքը պատկանում է Երեւանին: Իր հերթին, սփիւռքը, ելնելով տնտեսական եւ սոցիալական զարգացուածութեան մակարդակից, գաւառ է համարում Հայաստանը, հոգու խորքում Հայաստանի կենցաղի թշուառութիւնն արդարացնելով նրա կեանքին չմասնակցելու իր ցանկութիւնը: Երեւանն իր պարտքն է համարում շնորհակալութիւն յայտնել սփիւռքին բարեգործութեան համար, իսկ սփիւռքն արդէն յոգնել է օգնելուց եւ նրան պէտք են այլ կարգի յարաբերութիւններ՝ ինտեգրում: Սակայն մի բան ակն-

յայտ է՝ Հայաստանում չկայ սփիւռքի հետ համագործակցութեան կոնցեպտուալ ընկալում:

Մայիսի 5-ին Հայաստանի կառավարութեան նիստում, «գլոբալիզացիայի պայմաններում սփիւռքի զարգացման հեռանկարները» թեմայով կոնֆերանսի կազմակերպման հարցի ներկայացման ժամանակ ԳԱԱ նախագահ Ռադիկ Մարտիրոսեանը հարցրել է. «Իսկ ի՞նչ է նշանակում սփիւռքի զարգացում»: Միջամտել է Տիգրան Սարգսեանը եւ փոխեց ձեւակերպումը:

«ԼՐԱԳԻՐ»

Եթէ նկատել էք, Հայաստանում ոչ միայն «տնտեսական քաղաքականութիւն» է աշխատում կազինոյի մոդելով, այլեւ իշխանական քարոզութիւնն է սկզբից մինչեւ վերջ կառուցուած կազինոյի գովազդի տրամաբանութեամբ: Երբեւէ տեսե՞լ էք, որ որեւէ կազինոյի գովազդային հոլովակում ունեցած-չունեցածը տանուլ տուած մարդու ցոյց տան: Ցոյց են տալիս միայն շահածներին

են: Հայաստանի իշխանութիւններն էլ որեւէ բան չեն ձեռնարկում: Ուրեմն ո՞րն է այս հակասութեան պատճառը: Ըստ էութեան՝ ամէն ինչ շատ պարզ է: Հայաստանից հեռանում են հիմնականում ծայրայեղ աղքատները (յամենայն դէպս՝ Ռուսաստանի դաշնային ծրագրով), իսկ Սփիւռքից եկողները, ոնց էլ լինի, փող կ'ունենան: Այսինքն՝ Հայաստանի իշխանութիւնները դրսից «փողատէրերին» կանչում են, ներսի աղքատներին՝ վճարում երկրից: Բայց ինչո՞ւրն այն է, որ սովորաբար այդպէս վարուում են գիշերային ակումբների ու կազինոյների սեփականատէրերը. փող ունեցողներին հրապուրում են ներս, չունեցողներին՝ վզակով իսկելով վճարում:

Ի դէպ, եթէ նկատել էք, Հայաստանում ոչ միայն «տնտեսական քաղաքականութիւն» է աշխատում կազինոյի մոդելով, այլեւ իշխանական քարոզութիւնն է սկզբից մինչեւ վերջ կառուցուած կազինոյի գովազդի տրամաբանութեամբ՝ Կազինոյների յաճախողներն, ինչպէս յայտնի է, սովորաբար պարտում են, թէեւ լինում են նաեւ շահողներ: Բայց

ւազոյն դէպքում կարող են շահածի կէսը թողնել նրանց ու միայն այդ պայմանով հեռանալ: Գուցէ հենց սա՞յ է պատճառը, որ օլիգարխների մեծ մասը ոչ թէ ամբողջ բիզնէսն է տեղափոխում արտասահման, այլ եղածը թողնում է այստեղ ու «կրած փողերով» դրսում նոր բիզնէսներ հիմնում:

Բայց վերադառնանք արտագաղթին: Մեծ հաշուով՝ այն կանխելու միայն մի ձեւ կայ. Հայաստանում պիտի կեանքի նորմալ պայմաններ ստեղծուեն: Այսինքն՝ մարդիկ պիտի աշխատեն եւ կարողանան այդ աշխատանքով ապրել: Բայց «կազինոյում», ինչպէս յայտնի է, դա հնարաւոր չէ, այնտեղ գրեթէ բոլորը վերջին հաշուով տանուլ են տալիս, հետեւաբար՝ պիտի փոխուի պետութեան նկատմամբ իշխանութիւնների վերաբերմունքը: Կամ էլ, եթէ վերաբերմունքը չի փոխուում, պիտի իշխանութիւնները փոխուեն: Առաջժ ոչ առաջին տարբերակն է գործում, ոչ երկրորդ, եւ արդիւնքում՝ արտագաղթը շարունակուած է:

Եւ դա, ի դէպ, մայիսեան յաղթանակների հետ կապ չունի: «ԶՈՐՐՈՐԴ ԻՆՔՆԻՇՆԱՆՈՒԹԻՒՆ»

ՄԱՍԻՍ ՇԱՐԱԹ-ԱԹԵՐԹ
 ՊԱՇՏՕՆԱԹԵՐԹ
 ՍՈՑԻԱԼ ԴԵՄՈԿՐԱՏ ԶՆՁԱԿԵԱՆ
 ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ
 Արեւմտեան Ամերիկայի Շրջանի
 ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ ԿԱԶՄ
 ԳԱՐԻԷԼ ՄՈՒՆՅԵԱՆ
 ՍԱՅԱԿ ԹՈՒԹԵԱՆ
 ՅԱՐՈՒԹ ՏԵՐ ԴԱԻԹԵԱՆ
 ՎԱՐՉԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ
 ԼԵՆԱ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
MASSIS Weekly
 Organ of the Armenian Social Democratic Hunchakian Party of Western USA
 1060 N. Allen Ave.
 Pasadena, CA 91104
 Phone: (626) 797-7680
 Fax: (626) 797-6863
 E-Mail: massis2@earthlink.net
 http://www.massisweekly.com
 (USPS 667-310) (ISSN 0744-334X)
 Published Weekly
 Except Two Weeks in August
 ANNUAL SUBSCRIPTION RATES:
 USA \$50.00, Canada \$60 (Second Class), \$75.00 (Air Mail)
 Overseas \$85.00 (2nd Class Mail), \$125.00 (Air Mail).
 All payments must be made in US funds & Drawn on US banks.
 Periodicals Postage Paid at Pasadena CA.
 Please Send Address Change To MASSIS WEEKLY

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

«ԴՐԱԿԱՆ ԵՆՔ ԳՆԱՀԱՏՈՒՄ ՌՈՔԵՐՊ ՔՈՉԱՐԵԱՆԻ ԻՆՔՆԱԽՈՍՏՈՎԱՆԱԿԱՆ ՄՏՔԵՐԸ», - ԱՐՄԱՆ ՄՈՒՍԻՆԵԱՆ

ՀՀ առաջին նախագահ, Հայ Ազգային Կոնգրեսի առաջնորդ Լեւոն Տէր-Պետրոսեանի մամուլի խօսնակ Արման Մուսինեանը, Tert.am-ի խնդրանքով մեկնաբանելով Ռոքերպ Քոչարեանի վերջին հարցազրույցում արտայայտած մտքերը, ասաց, որ իրենք դրական են գնահատում դրանք:

Լեւոն Տէր-Պետրոսեանի մամուլի խօսնակ Արման Մուսինեան

«Մենք դրական ենք գնահատում Ռոքերպ Քոչարեանի հարցազրույցը, այն, ըստ էության, խոստովանական մտքերը, որոնք արտայայտուած են այդ հարցազրույցում», - ասաց նա:

«Կը խրախուսէինք Ռոքերպ Քոչարեանին հետագայում էլ տալ նման հարցազրույցներ», - ասաց Արման Մուսինեանը:

Ռոքերպ Քոչարեանը «Մեղի-ամաքս» գործակալութեանը տուած հարցազրույցում խօսել է 2008 թ. Մարտի 1-ի իրադարձութիւնների մասին:

«Կարող եմ միանշանակ ասել, որ մարտական գէնքերով մարդկանց վրայ կրակելու հրաման ոչ ոք չի տուել: Յամենայն դէպս, ինձ դրա վերաբերեալ որեւէ փաստ չայտնի է: Ակներեւ է, որ բացառութեամբ ներքին գործերի կապիտանի, մահուան բոլոր դէպքերն արձանագրուել են հանրահաւաքից զգալի տարածութեան վրայ, ճիշդ այնտեղ, որտեղ մեքենաներ էին վառում եւ խանութներ էին թալանում: Այնտեղ իրավիճակը գործնականում ոչ ոք չէր վերահսկում. ոչ ոստիկանութիւնը, ոչ էլ ընդդիմութեան առաջնորդները», - ասել է Ռոքերպ Քոչարեանը:

Արման Մուսինեանը նաեւ հերքում է մամուլում հրապարակուած այն լուրերը, թէ Լեւոն Տէր-Պետրոսեանը ներքին կարգով յանձնարարել է պատրաստել վստահուած անձանց ցուցակ՝ հնարաւոր արտահերթ նախագահական ընտրութիւններին պատրաստ լինելու նպատակով, ինչպէս նաեւ այն, որ ՀԱԿ-ում ստեղծում են աշխատանքային խումբ, որը պէտք է բանակցութիւններ վարի իշխանութիւնների հետ:

ԺԻՐԱՅՐ ՄԵՖԻԼԵԱՆ, - «ԻՆՉ-ՈՐ ԲԱՆ ՍԵՐԺ ՍԱՐԳՍԵԱՆԸ ՀԱԿԱՌԱԿՈՐԴԻՆ ՊԱՐՏԱԴՐԵԼ Է»

Շուշիի առանձնակի գումարտակի նախկին հրամանատար, «Սարգարապատ» շարժման նախաձեռնող խմբի համակարգող Ժիրայր Մէֆիլեանն Մայիս 9-ին լրագրողների հետ հանդիպմանը կարծիք յայտնեց, որ ՀԱԿ-ի եւ իշխանութեան միջեւ ներկայ գործընթացի հետեւում պէտք է տեսնել մեծ աշխարհաքաղաքական խաղերի հետեւանքներ, քանի որ ամէն ինչ շատ աւելի պարզ է:

«Պարզ է, որ այստեղ ինչ-որ համաձայնութիւն է տեղի ունեցել, ինչ-որ բան Սերժ Սարգսեանը հակառակորդին պարտադրել է եւ այդ պատճառով պատրաստ է ազատ արձակել պատանդներին (նկատի ունի մարտմկէեան դէպքերի աւիթով ազատագրուած ընդդիմադիրներին - Tert.am), - յայտարարեց Մէֆիլեանը:

Մէֆիլեանի համոզմամբ՝ Սերժ Սարգսեանի քաղաքականութեան արդիւնքում Լեւոն Տէր-Պետրոսեանի համակիրների թիւը պակասելու է: «Մենք կը տեսնենք, որ մինչեւ Մայիսի վերջ ինչպէս է քշանում Լեւոն Տէր-Պետրոսեանի

«168 ժամ» թերթն իր Մայիս 10-ի համարում գրել էր թէ, Լեւոն Տէր-Պետրոսեանը ներքին կարգով յանձնարարել է պատրաստել վստահուած անձանց ցուցակ՝ հնարաւոր արտահերթ նախագահական ընտրութիւններին պատրաստ լինելու նպատակով:

«Ներկայիս քաղաքական իրավիճակում այս տեղեկութիւնը, մեղմ ասած, անհաւանական է թւում, եւ բացառուած է, որ այն շրջանառութեան մէջ է դրուել գոտ քարոզչական նպատակներով՝ Մայիսի 31-ին կայանալիք հանրահաւաքի մասնակիցներին «յուսադելու» համար: Մեր տեղեկութիւններով, այս օրերին ՀԱԿ-ում իրականում կազմում են մէկ այլ ցուցակ, որը հնարաւոր է՝ հրապարակուելի նոյն Մայիսի 31-ի հանրահաւաքում: Ըստ այդմ, ՀԱԿ-ում ստեղծուում է մի աշխատանքային խումբ, որը պէտք է ֆորմալ բանակցութիւններ վարի իշխանութիւնների հետ՝ քաղբանտարկեալներին ազատ արձակելուց յետոյ երկխօսութեան պաշտօնական մեկնարկից յետոյ: Մեր տեղեկութիւններով, այս խումբը կազմուած կը լինի ՀԱԿ անդամ հիմնական կուսակցութիւնների մէկական ներկայացուցիչներից», - գրել էր «168 ժամ» թերթը:

Ժողովրդի բանակը», - ասաց Սէֆիլեանը՝ նշելով, որ Սերժ Սարգսեանի նպատակն է ընդդիմութեանը թուլացնելն ու անցնցում ընտրութիւններ կազմակերպելը:

«Սա է պատճառը, որ նա որոշել է լեզու գտնել Տէր-Պետրոսեանի հետ: Դրա համար է, որ մենք ասում ենք, որ Տէր-Պետրոսեանի կուրսին հետեւողները մարզինալացուելու են, ժողովրդի աչքի փուշն են դառնալու: Սա է Սերժ Սարգսեանի նպատակը, որ երկրում չլինի որեւէ հեղինակաւոր ուժ, որ յանկարծ երկրում ժողովրդի ըմբոստացման գործընթացներ չլինեն», - ասաց նա:

Հարցին, թէ ինչո՞ւ նախագահ Սարգսեանը հիմա որոշեց ընդդիմութեան հետ երկխօսութեան գնալ, Սէֆիլեանը պատասխանեց, թէ Սերժ Սարգսեանը չի սպասել, որ ընդդիմութեանը երեք տարի անընդմէջ կը յաջողուի հազարաւոր մարդկանց փողոց հանել:

Հարցին, թէ ինչո՞ւ Լեւոն Տէր-Պետրոսեանը գնաց երկխօսութեան քայլին, Ժիրայր Մէֆիլեանը

3. ԱՐԱՐԱՄԵԱՆ. «ԵՐԿԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ԿԱՅ»

Իշխանութեան եւ ընդդիմութեան միջեւ ԱԺ նախագահ Յովիկ Աբրահամեանը երկխօսութիւն եւ համագործակցութիւն է տեսնում. «Իւրաքանչիւր համագործակցութիւն եւ ողջունում եմ: Տեսնում եմ եւ իրենք էլ են յայտարարում, որ այդ համագործակցութեան անհրաժեշտութիւնը կայ: Իւրաքանչիւր համագործակցութիւն, իմ կարծիքով, ժողովրդի շահերից է բխում», - պատասխանելով «Ա1+»-ի հարցին՝ ասաց ԱԺ նախագահը:

ԱԺ նախագահ Յովիկ Աբրահամեան

Յովիկ Աբրահամեանը յիշեցրեց, որ բազմիցս յայտարարել է այն մասին, թէ ԱԺ ամբիոնը կարելի է դարձնել բազմակրօնութեան, քննարկումների, քննադատութիւնների ամբիոն: «Ճիշդ կը լինի փողոցներից վերադառնալ եւ քննարկել իւրաքանչիւր բարեփոխում, իւրաքանչիւր խնդիր եւ տեսակէտներ հնչեցնել: Իշխանութիւնը միշտ պատրաստ է լսելու, անկախ նրանից ընդդիմութեան տեսակէտն է, թէ դիմութեան», - ընդգծեց նա:

Ակնարկին, թէ երկխօսութեան հիմքում ՀԱԿ-ն արտահերթ ընտրութիւնների խնդիրն է դնում, Աբրահամեանը նկատեց. «Իւրաքանչիւր արտահերթ ընտրութիւն բերում է բացասական իմիջ երկրի համար: Արտահերթ ընտրութեան անհրաժեշտութիւն չկայ, քանի որ մնացել է մէկ տարի ԱԺ ընտրութիւններին եւ դա շատ քիչ ժամանակ է նախապատրաստուելու համար, թէ իշխանութեանը, թէ ընդդիմութեանը: Ճիշդ կը լինի, որ իրենք իրենց ուժերը ներդնեն, նախապատրաստուեն, եւ միասնա-

կան անցկացնենք թափանցիկ ընտրութիւններ»:

Յովիկ Աբրահամեանը կարեւորեց «Ընտրական օրէնագրքում» կատարուող փոփոխութիւնները եւ շեշտեց, որ իրենք քննարկումներում փորձում են ներգրաւել նաեւ ընդդիմութեանը եւ ընդունել ընդդիմութեան հնչեցրած առաջարկները:

«Ընտրական օրէնագրքով» մենք փորձում ենք բոլոր հնարաւոր կեղծարարութիւններն ու կեղծիքները վերացնել, սահմանափակել, դա շատ կարեւոր է», - ասաց ԱԺ նախագահը:

Նա կարծիք յայտնեց, որ յաջորդ խորհրդարանում ՀԱԿ-ը ներկայացուած կը լինի. «Թէ քանի տոկոսով՝ ես չեմ կարող ասել, ժողովուրդը կ'որոշի», - ասաց Յովիկ Աբրահամեանը:

ՅԱՐԳԱՆՔԻ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆ ՅԱՂԹԱՆԱԿ ԶԲՕՍԱՅԳԻՆ ՄԷՋ

Երկուշաբթի, Մայիս 9-ի առաւօտ կանուխէն մարդոց հոսքը դէպի Յաղթանակի զբօսայգի չէր դադարէր: Հայրենական մեծ պատերազմին տարած յաղթանակի 66-րդ եւ Շուշիի ազատագրման 19-րդ տարեդարձին աւիթով զբօսայգիին մէջ երկրի բարձրաստիճան ղեկավարութեան մասնակցութեամբ տեղի ունեցաւ տօնակատարութիւն: Անմար կրակին մօտ ծաղկեպսակներ դնելէ եւ գոհերուն յիշատակը յարգելէ ետք, ԱԺ նախագահ Յովիկ Աբրահամեան, վարչապետ Տիգրան Սարգսեան, պատգամաւորներ ու նախարարներ այգիին մէջ ճաշեցին վեթերաններուն հետ:

Նախկիներուն ըսաւ վարչապետը: Վեթերանները, իրենց հերթին, նշեցին, որ թէեւ ունին հասարակական բազմաթիւ խնդիրներ, սակայն այսօր բոլորէն աւելի կ'ուզեն Հայաստանը խաղաղութեան մէջ տեսնել: Անոնք ըսին, թէ չեն ուզեր, որ իրենց երիտասարդները պատերազմի դառնութիւնը տեսնեն:

«Ախորժակս ձեր խօսքերից բացուեց», - ճաշի սեղանին շուրջ Հայրենական մեծ պատերազմի մաս-

ԱԺ նախագահ Յովիկ Աբրահամեան հաւաստիացուց, որ երկրի ղեկավարութիւնը ամէն ինչ կ'ընէ՝ վեթերաններու խնդիրները նուազագոյնի հասցնելու համար: Ըստ անոր, տարուէտարի կառավարութիւնը ամէն ինչ կ'ընէ, որպէսզի լուծէ վեթերաններուն հասարակական խնդիրները եւ անոնք կարողանան արժանապատիւ կեանքով ապրին:

Ե. ՇԱՐՄԱԶԱՆՈՎ. «ԱՐԴԵՆ ԱՐՄԱՏԱԿԱՆ ԸՆԴԴԻՄՈՒԹԻՒՆՆ ՈՒ ՆՐԱ ԼԻԴԵՐՆ ԷԼ ԵՆ ԽՕՍՈՒՄ ԵՐԿԽՕՍՈՒԹԵԱՆ ԱՆՋՐԱԺԵՇՏՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ»

Ազգային ժողովի յայտարարութիւնների ժամանակ ՀՀԿ խմբակցութեան քարտուղար Էդուարդ Շարմազանովը խօսել է իշխանութիւն-ընդդիմութիւն երկխօսութեան անհրաժեշտութեան մասին:

Երկրում փոփոխութիւնների պահանջարկ կայ, փաստ է», - ասել է նա:

«Քաղաքական դիալոգները կամ դրանց անհրաժեշտութիւնը լինում են այն ժամանակ, երբ երկրում լուրջ փոփոխութիւնների պահանջարկ կայ: Այն, որ մեր

Ըստ Էդուարդ Շարմազանովի, այսօր արդէն արմատական ընդդիմութիւնն ու նրա ղեկավարն էլ են խօսում երկխօսութեան անհրաժեշտութեան մասին:

«Եթէ մենք ուզում ենք մեր տեղն ունենալ այս արեւի տակ, ապա պէտք է միասնական լինենք», - ընդգծել է նա:

պատասխանեց. «ՀԱԿ-ի շուրջը համախմբուած մարդիկ յոգնել են հալածեալի կարգավիճակից: Եւ

այս գործօնը մեծ դեր է կատարել Տէր-Պետրոսեանի որոշման գործում»:

ԼՈՒՐԵՐ

«ԹՈՒՐՔԻԱՆ ԱՆԻՆ ԹՈՒՐՔԱԿԱՆԱՑՆՈՒՄ Է, ԻՍԿ ԿԵՐԱՆՈՐՈՎՄԱՆ ԽՈՍՏՈՒՄՆԵՐՆ ԱՆԿԵՂԾ ՉԵՆ», - ԸՍԱԾ Է ՔՈՒՐԴ ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏԸ

Կարսում գտնուող հայ եւ թուրք լրագրողներից կազմուած խումբը հանդիպել է ճարտարապետ Ալի Իհսան Ալլընաքի հետ, ով միեւնոյն ժամանակ ղեկավարում է Կովկասեան մշակութային հետազոտական կենտրոնը:

Ինչպէս տեղեկացնում է NEWS.am-ի թղթակիցը Կարսից, քուրդ ճարտարապետը անդրադարձել է հայկական Անիում եկեղեցիների եւ պատմական շինութիւնների առջեւ հայ եւ Հայաստան անուանումների բացակայութեան խնդրին՝ նշելով, թէ այդ ամէնը քաղաքական նպատակ է հետապնդում: «Թուրքական իշխանութիւններն հայ եւ Հայաստան անուանումները միտումնաւոր չեն գրում: Դա կապուած է թուրքիայի՝ Հայկական հարցում որդեգրած քաղաքականութեան հետ: Թուրքիան Հայաստանի դէմ իրականացնող քաղաքականութեան մէջ որդեգրել է Հայաստանին բանի տեղ չդնելու գաղափարը: Թուրքիան այս քաղաքականութիւնը սկսել է 1915-ի իրադարձութիւններից յետոյ, որդեգրելով մերժողական քաղաքականութիւն:

հասկանում է հայկական քաղաք: Իսկ թուրքիայի մշակութի նախարարութիւնը փորձում է այն վերափոխել Անը, որպէսզի հայ բառը չյիշատակուի», - նշել է Ալի Իհսանը՝ շեշտելով, որ հիմնական պատճառը 1915-ի մեծ աղէտը չընդունելու հետ է կապուած:

Լրագրողներից մէկը յիշեցրել է, որ եւրոպական եւ ամերիկեան մի քանի ծրագրեր նախատեսում են Անիի որոշ պատմական յուշարձանների վերանորոգում, որին ի պատասխան քուրդ ճարտարապետը շեշտել է, թէ ինքը չի հաւատում՝ թուրքիայի կողմից այդ յուշարձանների վերանորոգման խոստումների անկեղծութեանը: «Այդ ամէնը թուրքիայի վրայ ճնշման արդիւնք է, որը թուրքիան ստիպուած ընդունել է՝ պարզապէս օրոնայ խնդիր լուծելու համար: Անիի Կովկասեան ժողովրդի համատեղ ժառանգութիւնն է եւ բացի հայկական յուշարձաններից եւ արժէքներից պէտք է յիշատակել նաեւ միւս ժողովուրդների արժէքները», - շեշտել է քուրդ ճարտարապետը:

Իմ կարծիքով, Անիում հայկական մշակութային արժէքների դիմաց գրուող անուանումների խնդիրը կարող է լուծուել հայ-թուրքական յարաբերութիւնների կարգաւորման դէպքում: Սակայն այդ ամէնը չի լինի, քանի որ թուրքիան վերջին երկու տարում փորձում է Անիի թուրքականացնել, յենուելով ոչ գիտական հիմքերի վրայ, այն անուանելով Անը (թուրքերէն՝ պահ, ակնթարթ): Պետութիւնը սրանով իրականացնում է ժողովուրդների միջեւ խաղաղութեանը չնպաստող եւ ապատեղեկատուութիւն տարածող թուրքականութեան քաղաքականութիւն: Ամբողջ աշխարհը Անի ասելով

ԻՍԹԱՆՊՈՒԼԻ ԴՊՐՈՑՆԵՐԷՆ ՄԵԿՈՒՆ ՄԷԶ ՈՒՍՈՒՑԻՉԸ ՑՈՒՑԱԴՐԱԾ Է «ՉԱՅԵՐՈՒ ԿՈՂՄԵ ՍՊԱՆՆՈՒԱԾ ԹՈՒՐՔԵՐՈՒ» ԼՈՒՍԱՆԿԱՐՆԵՐ

Իսթանպուլի դպրոցներէն մէկուն մէջ, Հայոց Յեղասպանութեան 96րդ տարելիցի օրերուն, ուսուցիչը աշակերտներուն ցուցադրած է «հայերու կողմէ սպանուած թուրքերու» լուսանկարներ՝ փորձելով համոզել երիտասարդ սերունդը, թէ հայերն ու քիւրտերը «թշնամիներ ու դաւաճաններ են»: Այս մասին թրքական «Etha» գործակալութեան պատմած է Սկիւտարի մէջ գտնուող Պուրհան Ֆելեքի անուան դպրոցի 10-րդ դասարանի աշակերտներէն մէկը, որ նոյնպէս մասնակցած է ուսուցչի կողմէ կազմակերպուած «յատուկ դասընթացին»:

լրագրող: Իսկ անոր սպաննողները ովքե՞ր էին: Ինչո՞ւ անոր սպաննեցին», ան անմիջապէս փոխեց խօսակցութեան թէման՝ փորձելով լուսնայնացնել մեզի», - պատմած է աշակերտը:

«Etha» գործակալութիւնը տեղի ունեցածը կ'որակէ իբրեւ գայթակղութիւն՝ համեմատելով տարիներ առաջ թուրքիոյ Կրթութեան նախարարութեան հրահանգով դպրոցներուն մէջ «Սարը Կէլին. Հայկական հարցի իրական դէմքը» խորագրով ժապաւէնի ցուցադրութեան հետ: Յիշեցնենք, որ 2009ին թուրքիոյ Կրթական նախարարութեան հրահանգով «Սարը Կէլին. Հայկական հարցի իրական դէմքը» խորագրով ժապաւէնը ցուցադրուած էր թուրքիոյ դպրոցներուն մէջ: Ժապաւէնի ցուցադրութիւնն ետք աշակերտներէն մէկուն ծնողը՝ մասնագիտութեամբ բժիշկ Սերտար Քայեան հայց ներկայացուցած էր Կրթութեան նախարարութեան դէմ: Քայեան իր բողոքը կը հիմնաւորէր փաստով, որ դպրոցին մէջ ժապաւէնի ցուցադրումը բացասական ազդեցութիւն ձգած է իր 11 ամեայ դստեր հոգեկան աշխար-

BBC-Ն ՂԱՐԱԲԱՂԻՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԶԱՂՈՐԴՈՒՄ Է ԶԵՌԱՐՁԱԿԵԼ

Բրիտանական BBC հեռուստարկերութեան «Reporters» հաղորդաշարի վերջին թողարկումը, որ մի քանի անգամ եթեր հեռարձակուեց անցած հանգստեան օրերին, նուիրուած էր Լեռնային Ղարաբաղին:

BBC-ի թղթակից Օլեգ Բոլդիրեւը այցելել էր Ստեփանակերտ, Շուշի, նորակառոյց օդանավակայանի տարածք, ինչպէս նաեւ դարաբաղա - աղբբեջանական շփման գծին յարող շրջաններ:

Աւելի վաղ այս հաղորդման ուսալեզու՝ աւելի ծաւալուն տարբերակը տեղադրուել էր BBC-ի կայքում:

BBC World հեռուստատեսութեամբ հեռարձակուած մօտ 6-րոպեանոց ռեպորտաժի գլխաւոր հերոսը Ղարաբաղեան պատերազմի վետերան Ալեքսանդր Սարգսեանն է:

Բրիտանական հեռուստարկերութիւնը հենց դարաբաղցի այս վետերանի տեսանկիւնից է ներկայացրել, մասնաւորապէս, Խոջալուի ողբերգութիւնը. - «Ալեքսանդրը կուռել է հենց այս բլուրների վրայ: Նա ասում է, որ քաղաքացիական անձիք սպաննուել են աղբբեջանական կողմից արձակուած կրակի արդիւնքում, իւրաքանչիւնների կրակից»:

BBC-ի թղթակիցը նկատում է. - «Աղբբեջանցիները այս պնդումների հետ համաձայն չեն: Ղարաբաղի պատմութիւնը շարունակում է գրուել գուգահեռաբար՝ երկու տարբերակով»:

Բրիտանական հեռուստարկերութեան նկարահանող խումբը Ստեփանակերտում այցելել է նաեւ

Լեռնային Ղարաբաղի Ազգային ժողով՝ գրուցելով խորհրդարանի խօսնակ Աշոտ Ղուլեանի հետ:

«Աղբբեջանը պէտք է համակերպուի այն մտքի հետ, որ չի կարող որեւէ յաւակնութիւն ունենալ Լեռնային Ղարաբաղի հանդէպ: Կենտրոնական Եւրոպայի, մի շարք այլ տարածաշրջանների նմանատիպ հակամարտութիւններ օրինակը վկայում է, որ միակ էլքը անկախութեան պահանջով հանդէս եկողներին այդ անկախութիւնը շնորհելն է: Եւ դա ի վերջոյ լինելու է», - նշում է Ղուլեանը BBC-ին տուած հարցազրոյցում:

«Պատմութիւնը փորփրելը որեւէ լաւ բանի չի հանգեցնի: Մի օր, ի վերջոյ, մենք աղբբեջանցիների հետ լաւ հարեւաններ կը դառնանք», - նշում է BBC-ի ռեպորտաժի գլխաւոր հերոսը՝ պատերազմի վետերան Ալեքսանդր Սարգսեանը: «Ալեքսանդրը, սակայն, համոզուած է, որ այս հողը միշտ հայկական է մնալու», - նկատում է բրիտանական հեռուստատեսութեան լրագրողը:

«Սա աշխարհի ամենամոլոր պաշտպանուած սահմանագծերից մէկն է՝ Աղբբեջանի եւ Լեռնային Ղարաբաղի միջեւ անցնող «չփման գիծը»: Չնայած այս անուանմանը, սակայն, այստեղ որեւէ շփում չկայ: Երկու տամամեակի վաղեմութիւն ունեցող ողբերգութիւնները շարունակում են արգելափակել դէպի խաղաղութիւն տանող ճանապարհը», - այսպէս է ամփոփում Լեռնային Ղարաբաղում պատերաստած իր ռեպորտաժը BBC-ի թղթակիցը:

ԳԱՐԵԳԻՆ Բ-Ն ԶՈՎՈՒՄԵՏԱԿԱՆ ԱՅՅՈՎ ՄԵԿՆԵԼ Է ԶԱՐԱԲԱՅԻՆ ԱՄԵՐԻԿԱ

Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Գարեգին Բ Կաթողիկոսն Մայիսի 5-ին հովուապետական այցով մեկնել է Հարաւային Ամերիկա:

Մայր Աթոռից NEWS.am-ին յայտնում են, որ Գարեգին Բ-ն Մայիսի 6-10-ին Հովուապետական այց կը կատարի Պրագիլիայի հայոց թեմ, Մայիսի 10-12-ին՝ Ուրուգուայի հայոց թեմ, Մայիսի 12-21-ին՝ Արժեւտինայի հայոց թեմ: Մայիսի 21-25-ին Վեհափառ Հայրը կ'այցելի նաեւ Չիլիի եւ Վենեզուել-

լայի հայկական համայնքները: Այս այցելութիւնների ընթացքում Գարեգին Բ-ին ուղեկցում են ԱՄՆ Արեւմտեան հայոց թեմի առաջնորդ Տ. Յովնան արքեպիսկոպոս Տէրաթեանը, Մայր Աթոռի Վանսրէից տեսուչ Տ. Արտակ եպիսկոպոս Տիգրանեանը, զաւազանակիր Տ. Անանիա արքեպիսկոպոս Տատուրեանը, Կաթողիկոսական գրասենեակի քարտուղար Տ. Աղամ քահանայ Մակարեանը եւ Մայր Աթոռի բարերար ձեյմա Գալուստեանը:

հին վրայ՝ բորբոքելով «ատելութեան եւ թշնամանքի» զգացումներ: Քայեան նաեւ պահանջած էր պատասխանատուութեան ենթարկել դպրոցի ուսուցիչները:

Այն ժամանակ թուրքիոյ Կրթութեան նախարարութիւնը հանդէս եկած էր յայտարարութեամբ, ըստ որուն, թուրքիոյ դպրոցներուն մէջ ժապաւէնի ցուցադրումը կը դադրեցուի: Յայտարարութեան մէջ կը նշուէր, որ ժապաւէնը նախատեսուած եղած է ո'չ թէ աշակերտներու, այլ պատմութեան ուսուցիչներու համար:

Սակայն, շաբաթներ անց, թուրքիոյ կրթութեան նախարարութիւնը դպրոցներուն ուղարկած էր ժապաւէնը եւ հրահանգած զայն ցուցադրել աշակերտներուն, այնուհետեւ ներկայացնել համապատասխան զեկոյց: Ժապաւէնի ցուցադրման դէմ իր բողոքի ձայնը բարձրացուցած էր նաեւ թուրքիոյ հայ համայնքը եւ նամակով դիմած՝ երկրի վար-

չապետ Ռեճէպ Թայիփի էրտողանին:

«Սարը Կէլին. Հայկական հարցի իրական դէմքը» ժապաւէնի ցուցադրութեան առնչութեամբ թուրքիոյ Կրթութեան նախարարութեան դէմ 2010-ին հայց ներկայացուցած էր նաեւ «Հրանդ Տինք» միջազգային հիմնադրամը: Վերջինս կը պահանջէր թուրքիոյ դպրոցներուն մէջ դադրեցնել այդ ժապաւէնի ցուցադրութիւնը: Սակայն թրքական դատարանի կողմէն այդ հայցը չէր բաւարարուած:

Նշենք, որ «Սարը Կէլին. Հայկական հարցի իրական դէմքը» փաստագրական ժապաւէնը պատրաստուած է թուրքիոյ Չիւնուած ուժերու գլխաւոր շտաբի յատուկ պատուէրով: Անիկա կ'արտացոլէ Հայոց Յեղասպանութեան վերաբերեալ Անգարայի ժխտողական քաղաքականութիւնը եւ ժամանակ առ ժամանակ կը ցուցադրուի թուրքիոյ բոլոր դպրոցներուն մէջ:

ՀԱՅ ՀԱՄԱՅՆՔԸ՝ ԻՆՉՊԷՍ «ԵՅՈՒՎԱՅԻ ՎԿԱՆԵՐԸ»

Հարցազրույց «Ակոս» շաբաթաթերթի հայերեն բաժնի խմբագիր Բագրատ Էստուկեանի հետ

Տարիներ շարունակ թուրք-իսրայելյան պարզ հայերի թուլացման մասին տուեալները չեն փոխուում: Պաշտոնական տուեալներով՝ այս երկրի տարածքում 60-70 հազար հայ է ապրում: Պատրիարքարան, 16 հայկական դպրոց, 30-ից ավելի եկեղեցիներ, երեք հայկական թերթ, երկու հիւանդանոց: Ստամբուլում լոյս տեսնող «Ակոս» շաբաթաթերթի հայերեն բաժնի խմբագիր Բագրատ Էստուկեանի փոխանցմամբ, սրանք են Պոլսի հայկական համայնքին պահող ու համարմբող հիմնական հայկական կառույցները: Վերջին տարիներին այստեղ գոյացել է մի նոր հոսանք. հայրենիքի հետ կապերը վառ պահելու համար հայերը ստեղծում են հայրենակցական միութիւններ: Մօտ տասը տարի առաջ մուսալեուցիները ստեղծեցին Մուսա լեուան հայրենակցական միութիւնը, որին յաջորդեցին Մայրթիւրքի, Դերսիմի հայերի միութիւնները: Այժմ էլ կազմաւորման փուլում է սեբաստացի հայերի միութիւնը: Թուրք-իսրայելյան գործող հայկական եկեղեցիների պարագայում գործող բաւուր, էստուկեանի խօսքով, համեմատական է, որովհետեւ դրանց մեծ մասը տարուայ մէջ մի քանի անգամ են դռները բացում:

24 էջից բաղկացած «Ակոս» շաբաթաթերթը, որի հայերեն էջերի թիւը չորսն է, լոյս է տեսնում մօտ տասը հազար տպաքանակով, «Մարմարայի» տպաքանակը հազարի սահմաններում է, իսկ «Ժամանակ» օրաթերթին տասանում է երեքից-չորս հարիւրի սահմանում: Բագրատ Էստուկեանի խօսքով, Ստամբուլի երկու մասնաւոր հիւանդանոցներում հիւանդը պէտք է ծառայութիւնների դիմաց բաւականին թանկ վճարի: Ծատ հայեր, այդ թուում՝ ինքը, հայկական հիւանդանոցներից հազուադէպ է օգտուում, պարզ պատճառով՝ պետական հիւանդանոցները իր համար անվճար են, բժշկական ծառայութիւնների որակն էլ, նրա հաւաստմամբ, ավելի բարձր է, քան ազգային հիւանդանոցները:

Ստամբուլի 16 հայկական դպրոցներից հինգը 12-ամեայ կրթութիւն է տալիս, իսկ մնացած տասնմէկում հայ աշակերտները մինչեւ ութերորդ դասարան կարող են յաճախել: Էստուկեանը

փաստում է՝ կը պատահի այնպէս, որ տասներկուերորդ դասարանի հայ շրջանաւարտը հայախօս չի լինի: «Հայախօսութիւնը միայն ուսուցման խնդիր է, եւ մեզ մօտ երկար տարիներ հայերէնի նկատմամբ մերժման հոսանք մը եղաւ: Մարդիկ չուզեցին հայերէն իմանալ, որովհետեւ հայերէնը շահաւէտ չհամարեցին, ավելի նախընտրելի էր, օրինակ, անգլերէն իմանալ», - կարծում է «Ակոսի» հայերէն էջերի խմբագիրը ու շեշտում թերթը թրքերէնով հասարակութեանը հասցնելու կարեւորութիւնը («Ակոսի» 24 էջից քսանը թրքերէն է տպագրուում-Լ. Խ.): Մեր գրուցակիցն ասում է, որ տարիներ առաջ իրենք Ստամբուլում ներկայացել են որպէս հայ ազգի անհատ, հիմա՝ միայն հայ համայնքի: «Մենք հիմա կրօնական համայնքի վերածուած ենք, որը մեզի համար ցաւալի պատկեր է: Այստեղ մենք ժողովուրդ, ազգ ըլլալէ դադարած ենք, աղանդի պէս կը դիտուինք, «Եհովաներու աղանդը» կա՞ց, մենք ալ հայոց աղանդն ենք: Կրօնական դիմագիծ մը ունինք, մեզ ներկայացնողը կրօնապետ մըն է, յանձին պատրիարքին, մինչդեռ մենք կրօնական մարդիկ չենք, հասարակ քաղաքացիներ ենք, հայ ենք, որ կայսրութեան ժամանակ այստեղ խորհրդարան, հայազգի երեսփոխաններ ունէինք»:

Խառնամուսնութիւնների թիւը եւս թուրքիայում օրէցօր ավելանում է, հայերից շատերը նախընտրում են թուրքերի հետ ամուսնանալ: «Երեսուներորդ դասարանից սկսած իսրայելացիները կրթութիւնը կամ տղան թուրքի հետ ամուսնացել են: Հիմա սովորական է դարձած: Բայց ինձ համար նշանակութիւն չունի, թէ հասեղի հայերը ինչ ազգի հետ կ'ամուսնանան, ինչի որը այլազգիի հետ ամուսնանալն է: Թուրքի հետ ամուսնանալը կը գերադասեմ ֆրանսացու, հոլանդացու կամ չինացու հետ ամուսնանալուց», - նշում է էստուկեանը:

Բ. էստուկեանի մեկնաբանմամբ, հայ-թրքական արձանագրութիւնների չստորագրման մե-

Շաբ.ք էջ 19

ԳԱՆԱՏԱՅԻ ԵՐԵՍՓՈՒՍԱՆԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Պահպանողականները (Conservative Party) որոնք հինգ տարիէ իվեր Գանատայի իշխանութիւնը կը վարէին, Երկուշաբթի, Մայիս 2-ի ընտրութիւններուն, Գանատացի ժողովուրդէն ստացան չորս տարի եւս իշխելու բացարձակ վստահութիւն: Ընդհանուր 308 երեսփոխանական աթոռներէն 167 աթոռ ապահովելով, անոնց փարլամենթական մեծամասնութիւն կազմելու (նուազագոյն 155 աթոռ) յաղթանակը կրնայ ունենալ իր դրական եւ ժխտական հետեւանքները:

Դրական կարելի է նկատել այն, ինչ որ 2004 թուականէն ի վեր, եւ եօթը (7) տարուայ մէջ յաջորդական չորս (4) ընտրութիւններէ ետք, այս առաջին փարլամենթական մեծամասնութիւն վայելելու վիճակուած պահպանողական նոր կառավարութիւնը չորս տարի քաղաքական կայունութիւն պիտի շնորհէ Գանատայի:

Միջազգային դրամատիրութեան նեցուկն ու գործակցութիւնը ապահովելով, տեղական մեծ ընկերութիւններու շահերը լաւապէս պիտի պաշտպանէ եւ գործ հայթայթելու յոյս ներշնչէ, ինչպէս նաեւ Ամերիկայի հետ գործակցութիւնը ամրապնդելով, Գանատան անախատեսելի վտանգներէ հեռու պիտի պահէ:

Ազգային գետնի վրայ, դրական կարելի է նկատել Գանատական կառավարութիւնը մը ունենալը, որ պետականօրէն եւ պաշտօնապէս, ընդունած է Հայկական Յեղասպանութիւնը, եւ որու իշխանութեան աւարտէն առաջ կայանալիք իշխատակումը Հայկական Յեղասպանութեան Հարիւրամեակին (2015), կրնայ

նպաստաւոր ըլլալ Հայութեան:

Ժխտական կարելի է նկատել այն, ինչ որ ծայրայեղ Աջի քաղաքականութիւնը որդեգրելու պարագային, Պահպանողականներու այս նոր կառավարութիւնը, կրնայ ընկերային ծառայութիւններն (Social Services) ու պետական նպաստները (Old age pension, Canada Pension, Welfare) կրճատումի ենթարկել կամ արժանանալու եւ ստանալու պայմանները խստացնել ու դժուարացնել: Գանատայի նախանձելի բժշկական ճրի ապահովագրութիւնը, կրնայ այս կամ այն մասը կտրելով, վճարովի անձնական ապահովագրութիւն պարգեւող ընկերութիւններու գործ հայթայթել (ինչպէս Ամերիկայ), եւ Գանատացիներու բժշկական խնամքին ներկայ հաւասարապէս բաժնուծին վնասել: Աշխատատեղական, Ուսուցչական, եւ պետական պաշտօնեաներու Սենտիքաներուն (Unions) դէմ կրնայ իրաւագրկումներու պայքար բանալ:

Ընդդիմադրութիւնը, բաղկացած՝ ընկերվարական հակում ունեցող Նոր Ծեմոքրատ (New Democrats, 102 աթոռ), Ազատական՝ (Liberal, 34 աթոռ), Պլօք Քեպեկուա՝ (Bloc Quebecois, 4 աթոռ), եւ Կանաչ (Green Party, 1 աթոռ) ներկայացուցիչներէ, կառավարութիւնը շարունակ պիտի քննադատէ ամբողջ չորս տարի, յուսալով որ Գանատացիք՝ յաջորդ ընտրութիւններուն, Պահպանողականներուն կը պատժեն այնպէս ինչպէս անոնք պատժուեցան 1993-ի ընտրութիւններուն, միայն երկու (2) աթոռ շահելով ամբողջ Գանատայի տարածքին:

Մեթր ՊԱՐԳԵՒ ԴԱԻԹԵԱՆ

ՃԱՊՈՆԱՅԻՆԵՐԸ ՊԱՅԱՆՋՈՒՄ ԵՆ ՀՐԱՎԱՐՈՒԵԼ ՄԻՋՈՒՎԱՅԻՆ ԷՆԵՐԳԻԱՅԻ ՕԳՏԱԳՈՐԾՈՒՄԻՑ

Հազարաւոր մարդիկ են այսօր ցուցի ելել ձապոնիայում՝ պահանջելով հրաժարուել միջուկային էներգիայի օգտագործումից:

Ուրբաթ օրը երկրի վարչապետ Նաոտօ Կանը յայտնել էր, որ դադարեցուցել է «Համառկա» ատոմակայանի աշխատանքը՝ նշելով, որ այն կը վերաբացուի միայն այն ժամանակ, երբ ատոմակայանը շահագործող ընկերութիւնը կ'աւարտի երկրաշարժի կամ ցունամիլի դէպքում անվտանգութիւնն ապահովող պաշտպանիչ կառույցների շինարարութիւնը:

ՀԱՄԱՐՊՈՐԿ ԿԸ ՊԱՅԱՆՋԷ

Շարունակուած էջ 1-էն

Շարունակուած էջ 1-էն
ձուլութիւններու առնչութեամբ բանտարկուած ընդդիմադիրներու մէկ մասի ազատ արձակումը, միաժամանակ լուրջ մտահոգութիւն յայտնելով այն ընդդիմադիր գործիչներու առնչութեամբ, որոնք կը շարունակեն մնալ կալանաւորուած, եւ Հայաստանի իշխանութիւններուն կոչ կ'ընէ զանոնք եւս ազատ արձակելու:

«Որոշ կարեւոր քայլեր կատարուած են 2008-ի Մարտի իրադարձութիւններուն պատճառաւ յառաջացած մարդու իրաւունքներու խախտումներու հետեւանքները մեղմելու համար, սակայն յաւելեալ ջանքեր պէտք են՝ իշխանութիւններուն նկատմամբ հասարակութեան վստահութիւնը վերականգնելու եւ հասարակութեան հաշտեցման համար», - ըս-

ուած է գեկոյցին մէջ:

Յետընտրական իրադարձութիւններէն բացի, գեկոյցը կ'անդրադառնայ խօսքի եւ հաւաքներու ազատութեան, ինչպէս նաեւ բանակէն ներս մարդու իրաւունքներու իրավիճակին: Անհանգստութիւն յայտնելով նաեւ անցնող երկու տարիներուն լրագրողներու դէմ կատարուած յարձակումներու եւ գործադրուող ճնշումներու առնչութեամբ:

Մարդու իրաւունքներու յանձնակատարը մտահոգութիւն կը յայտնէ նաեւ խաղաղ հաւաքներու կազմակերպման դէմ անօրինական արգելքներու առնչութեամբ, որպէս օրինակ բերելով ցոյցերու անսանկիցներու ձեռքարկութիւնները, փոխադրամիջոցներու տեղաշարժի դէմ խոչընդոտները եւ որոշ տեղերու մէջ հաւաքներու դէմ դրուած արգելքը:

ԱՆՆԱԽԱԴԵՊ ՀԱՐՍԱՆԻՔ

ՀՀ ԱՆ «Հրազդան» քրէակատարողական հիմնարկի «Սուրբ Սարգիս» մատուցում քրէակատարողական ծառայութեան հոգեւոր տեսուչ Տէր Ռուբէն արեղայ Զարգարեանի ձեռամբ եւ ՀՀ ԱՆ «Հրազդան» քրէակատարողական հիմնարկի պետ, արդարադատութեան գնդապետ Արամ Սարգսեանի աջակցութեամբ տեղի ունեցաւ քրէակատարողական հիմնարկներում նախադէպը չունեցող արարողութիւն:

Դատապարտեալ Արսէն Համբարձումեանը իր կեանքը կապեց Լիլիթ Իսրայէլեանի հետ: Քանի որ նրանք մկրտուած էին, Աստուծոյ աւագանուած նախ մկրտուեցին եւ դրոշմուեցին Սուրբ Միւռոնով, ապա տեղի ունեցաւ պսակադրութեան արարողութիւնը:

Պսակադրութեանը մասնակցում էին նաեւ նորապսակների հարազատները, որոնք արարողութիւնից յետոյ, տօնական սեղանի շուրջ, իրենց բարեմաղթանքները յղեցին նորապսակներին: Սոյն արարողութիւնը չէր կարող անտարբեր թողնել քրէակատարողական վարչութեան ղեկավարութեանը: ՀՀ ԱՆ քրէակատարողական վարչութեան պետ, գեներալ-գնդապետ Հայկ Յարութիւնեանը նորապսակներին նոյնպէս անախադէպ ընծայ արեց. եօթ օր կարճաժամկէտ մեկնում տրամադրուեց Արսէնին՝ ըստ էութեան որպէս հետ ամուսնական արձակուրդ:

Յաւելինք, որ դատապարտեալ Արսէն Համբարձումեանի պատժի կրման օրացուցային աւարտին մնացել է շուրջ երկու տարի:

«ԲԱԺԱՆԱՐԱՐ ՓՈՂՈՅԸ»՝ ՌՈՒՍ-ԹՐԵՎԱԿԱՆ ՄԵՐՁԵՑՄԱՆ ԳՐԱԴԱԿԱՆ

ՍԱՐՈ ՍԱՐՈՅԵԱՆ

Ռուս-թրքական յարաբերութիւնների ներկայ վիճակը կարելի է բնութագրել որպէս փողոցի տարբեր կողմերում գտնուող ամբիջիոզ հարեւանների բարեկամութիւն, ուրքեր մեծ հաճոյքով իրենց կրկին կը նուիրէին միմեանց պատմական ընթացքին խոչընդոտ դառնալու գործին, սակայն որոնց շահերը դաթոյլ չեն տալիս:

Ինչպէս ինչուստե՞ն տարի առաջ, Ռուսաստանի եւ Թուրքիայի մերօրեայ ընդհանրական շահերը բախուած են Արեւմուտքի հանդիպակաց շահերին: Սակայն, ի տարբերութիւն անցեալի, այսօր ԱՄՆ-ի եւ եւրոպական տէրութիւնների քաղաքականութեան կիզակէտում գտնուած է Ռուսաստանը Թուրքիայից բաժանող այն «փողոցը», որի երկու կողմերում յայտնուել են երբեք ընդհանուր սահման ունեցած այս հարեւանները: Փողոցի սկզբնամասում «ապրող» արեւմտեան տէրութիւնների համար առկայ է փողոցն ըստ սեփական ծրագրերի գործարկելու ցանկութիւն, որը ներկայումս այնպիսի սպառնալիք է դիտուում դարաւոր թշնամութիւն ունեցող երկու հարեւանների համար, որ ստիպում է ժամանակաւորապէս մոռացութեան մատնել նախկին վէճերն ու տրուել բարեկամութեան գործին:

Պայմանականորէն «փողոց» անուանուած տարածքն իրականում այնքան էլ վերացարկուած բնորոշում չէ: Սեւ Ծովից դէպի կասպից Ծով ձգուող տուեալ կապուղին իսկապէս կոմունիկացիոն դեր է խաղում եւրասիական ողջ տարածաշրջանում: Վերջին երկու տասնամեակում նրա այդ դերն այնքան է մեծացել տէրութիւնների փոխարաբերութիւններում, որ ստիպում է Ռուսաստանին ու Թուրքիային մի կողմ թողնել դարաւոր մրցակցութեան ռազմաքաղաքական դիտանկիւնը եւ ուշադրութիւնն ուղղել չենց նոյն «փողոցում» տնտեսական ու հարորդակցական երկուստեք ծրագրերի կենսակոչմանը:

Երկու տէրութիւնների միջեւ հարիւրամեակների ընթացքում մէկ տասնեակից աւելի պատերազմների փաստը, ինչպէս նաեւ բալկանեան, սեւծովեան ու կովկասեան տարածաշրջաններում մշտական մրցակցութիւնը, իհարկէ, թողնում են իրենց ազդեցութիւնը, սակայն շահերն առաւել կարեւոր են մշտական թշնամիներին չտեսնելու հա-

մար: Ուստի երկուստեք շփման հիմնական գոտում՝ Սեւ ծովի աւազանում, գնում է տնտեսական ծրագրերի մերձեցման մրցակցային քաղաքականութիւն, որտեղ արեւմտեան հաղորդակցական այլընտրանքային իւրաքանչիւր նախագիծ ծառայեցում է դիմացինին վախեցնելու ու դրա միջոցով նոր շահաբաժիններ ձեռք բերելու միջոց:

Մոսկուայի եւ Անկարայի համար ներկայ փուլում առաւել կարեւորն «Ակիւլու» ատոմակայանի, «Սամսուն-Ջէյհան» նաւթամուղի եւ «Հարաւային հոսք» գազամուղի կառուցման նախագիծերն են: Առաջին երկուսը երկարատեւ համագործակցութեան համատեղ նախագիծեր են, իսկ վերջինը դէպի Եվրոպա գազի արտահանման ռուսական այլընտրանքային հերթական այն խոշոր նախագիծերից է, որին խանդով է վերաբերում Թուրքիան: Այն պէտք է անցնի Սեւ ծովի յատակով՝ կապելով Նովոռոսիյսկը բուլղարական Վառնային, ապա ճիւղաւորուելով՝ համարի մինչեւ Իտալիա եւ Աւստրիա:

Տնտեսականից դատ ձեռք բերելով աշխարհաքաղաքական մեծ նշանակութիւն՝ «Հարաւային հոսքը» մրցակցութեան մէջ է յայտնուել «Սամսուն-Ջէյհան» նախագիծ հետ: Կողմերից իւրաքանչիւրը յայտնուել է միւսի կայացուելիք որոշումներից կախման մէջ, քանի որ «Հարաւային հոսքի» ճանապարհը նախագիծում է անցկացել Սեւ ծովի թրքական հատուածով, իսկ «Սամսուն-Ջէյհան» նաւթամուղին էլ առանց ռուսական նաւթի չի կարող չնչին իսկ արդիւնաւետութիւն ապահովել: Ուստի կողմերն այս նախագիծերի առաջմղման ու միմեանց դրական որոշումները ստանալու համար դիմում են ամենատարբեր միջոցների:

Կարեւոր գործիքներից մէկը, որը վերը նշուած երկու նախագիծերն առաջ մղելու համար կիրառուած են կողմերը, Արեւմուտքի էներգետիկ ախորժակը բաւարարելու այլընտրանքային կամ արեւմտեան նախագիծերին հաւանութիւնն տալու քաղաքականութիւնն է, որոնք պարբերաբար վկայակոչում են Անկարայի ու Մոսկուայի կողմից: Թուրքիայի համար դա Nabucco խողովակաշարն է, որի գործարկման նպատակը մերձաւորարեւելեան գազը Եւրոպա փոխադրելն է՝ շրջանցելով Ռուսաստանը:

Իսկ Ռուսաստանի՝ Թուրքիային շանտաժի ենթարկելու գործիք

է արդէն իսկ ծառայում «Բալթեան խողովակաշարային համակարգ-2»-ը, որը նախատեսուած է գործարկել միւս տարի: Մոսկուայի ուղղակի կամ անուղղակի վկայութիւններով՝ դէպի Եւրոպա նաւթի արտահանման համար այս խողովակաշարը դիտարկում է որպէս սեւծովեան նավթային ուղուն բաւականին յարմար այլընտրանք:

Այս ամէնով հանդերձ, սակայն, Ռուսաստանի եւ Թուրքիայի զլխաւոր աշխարհատնտեսական խնդիրը Արեւմուտքի համար առաջին անհրաժեշտութիւն հանդիսացող էներգետիկայի նոր ուղիներն իրենց տարածքով անցկացնելն ու զլխաւոր հաղորդակցական պատահան մնալն (դառնալն) է: Ու հիմա, երբ առաւել ակնառու է «բաժանարար փողոցի» վրայ խաղաղորդք կատարելու՝ Արեւմուտքի հակուածութիւնը, որը մտնում է հաղորդակցական ուղիները դիվերսիֆիկացնելու նրա ընդհանուր ռազմավարութեան տրամաբանութեան մէջ, երկու տարածաշրջանային տէրութիւնների՝ Ռուսաստանի եւ Թուրքիայի համար առաւել շահաւէտ են դառնում միմեանց ծրագրերին չխանգարելու քաղաքականութիւնն ու քաղաքական եւ տնտեսական մեծ նշանակութիւն ունեցող էներգետիկ ծրագրերը փոխհատուցմամբ ու համատեղ լուծելու հրամայականը:

Չենց այս տրամաբանութեան համատեքստում պէտք է տեղաւորել վերջին օրերին լրահոսում տեղ գտած երկու փաստ: Նախ՝ այն, որ ՌԴ նախագահ Մեդվեդեւը Մայիսի 3-ին ստորագրեց 2009թ. Օգոստոս ամսին Անկարայում Ռուսաստանի եւ Թուրքիայի միջեւ կնքուած խաղաղ նպատակներով ատոմային էներգիայի օգտագործման բնագաւառում համագործակցութեան վերաբերեալ միջկառավարական համաձայնագիրը վաւերացնելու մասին օրէնքը, որով էլ կանաչ լոյս վառեց «Ակիւլու» ատոմակայանի կառուցման համար: Ու ապա նաեւ այն, որ պաշտոնական Մոսկուայի տուեալ քայլից օրեր անց յայտնի դարձաւ, որ Nabucco գազամուղի շինարարութեան աշխատանքները յետաձգուած են երկու տարով:

Նշուած փաստերը վկայում են, որ վերջին տարիների ռուս-թրքական մերձեցումը՝ չնայած

խանդոտ առանձին դրսեւորումներին, կարողանում է փոխադարձութեան սկզբունքով համատեղ ծրագրեր իրականացնել: Համագործակցութեան երկարաժամկետութեան եւ յատկապէս արդիւնաւետութեան հարցերը սակայն, կասկածների տեղիք են տալիս, քանզի կողմերի ցանկութիւնները բախուած են Արեւմուտքի աշխարհաքաղաքական շահերին: Արեւմտեան տէրութիւնների համար առաւել յուսալի են դառնում «բաժանարար փողոցն» օգտագործելու հնարաւորութիւնները, ինչի արդիւնքում ԱՄՆ-ի եւ եւրոպական տէրութիւնների վատահելի գործընկերներ Ռումինիայի, Պոլշկարիայի եւ Վրաստանի ռազմաքաղաքական նշանակութիւնն ապագայում կարող է վերափոխուել նաեւ ռազմատնտեսական համագործակցութեան:

Ուստի Բոսֆոր եւ Դարդանել նեղուցներին տիրելու (պահելու) համար պայքարած Ռուսաստանին եւ Թուրքիային այժմ միաւորում է որպէս հաղորդակցական միջանցք հանդէս եկող եւրասիական նոր «նեղուցի»՝ Սեւ ծովի պահպանման համար պայքարը: Երկու տարածաշրջանային տէրութիւնների բազում ներքաղաքական ու արտաքին քաղաքական խնդիրները մեծ կասկածներ են առաջացնում տուեալ պայքարի արդիւնաւէտութեան հարցում: Առաւել հաւանական է թւում թրքական դիւանագիտութեան համար սովորական «ռեվերանսայնութեան» կրկնութիւնը, որի արդիւնքում որոշ ժամանակ յետոյ կրկին առաջին պլան կարող են դուրս գալ Արեւմուտքի նախագիծ «Հարաւային գազային միջանցք» անուանումով խողովակաշարերի գործարկման ծրագրերը՝ այդ թւում նաեւ Nabucco-ն:

Ռազմավարական եւ ազգային հետազոտութիւնների հայկական կենտրոնի (ՌԱՀՀԿ) փորձագէտ

Bedros S. Maronian
818/500-9585

Siamanto B. Maronian
818/269-0909

SERVING THE COMMUNITY SINCE 1975
More locations and more ways to service your insurance and financial needs

<p>6300 Wilshire Blvd. Suite 1900 Los Angeles, CA 90048</p> <ul style="list-style-type: none"> - Life Insurance - Health Insurance - Group & Individual - Long Term Care - Disability 	<p>805 East Broadway Glendale, CA 91205</p> <ul style="list-style-type: none"> - Estate Planning - Will & Living Trust - Full Annual Review - Mortgage Protection - College Planning 	<p>300 N. Lake Ave. Suite 500 Pasadena, CA 91101</p> <ul style="list-style-type: none"> - Workman's Compensation - Employee Benefits - Annuity - IRA - 401K & 403B
--	---	---

A.B.A. INSURANCE SERVICES

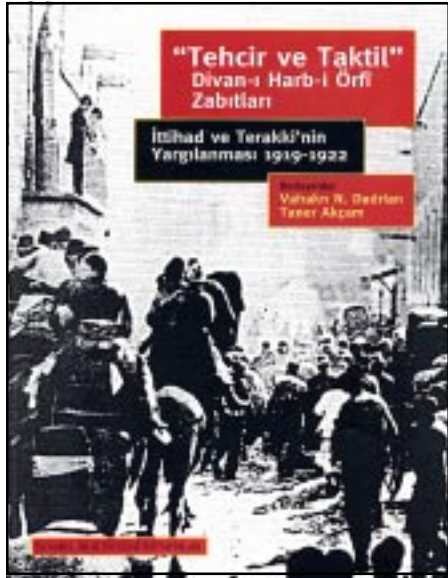
Insurance coverage can help you financially!
Ապահովագրութիւնը Անհրաժեշտ է

Coverage & Protection should be on the top of your priority list.

Seniors 65 & Up Medicare Supplements • Insurance • Prescriptions Drugs RX • Benefits

1915Ի ԵՂԵՌՆԸ ՄԵՆՔ ԱՐԴԵՆ ԴԱՏԱԿԱՆ ՅԵՏԱՊՆԴՈՒՄԻ ԵՆԹԱՐԿԱԾ ԷԻՆՔ

Ասկէ մօտաւորապէս հարիւր տարի առաջ գլխաւորաբար Իսթանպուլի մէջ պաշտօնավարող Դատարանները 1915ի կոտորածներու 300 իթիհատական պատասխանատուները արդէն 61 դատական հետապնդումներու ենթարկած էին: Թէեւ այս դատերը գործնական արդիւնք մը չտուին, սակայն եւ այնպէս առ ի հետեւանք՝ ատոնք ստուար թիւով վաւերագիրներու յայտնաբերման պատճառ եղան:

Խնդրոյ առարկայ գրքին մակդիրն է՝ Տեղահանութեան եւ Ջարդերու Առնչուող Պատերազմական Ատեանին Դատավարութիւնները 1919-1922 (Tehcir ve Taktit, Divan-1 Harb-1 Orfi Zabıtları) Compilers (Համադրողներ): Vahakn N. Dadrian and Taner Akcam, Istanbul, Bilgi (Թրքական Համալսարանը) 2010, Բ. տպագրութիւն, 733 էջեր:

լակերպերը, հակառակ այն իրողութեան որ այս արարքները յոյժ յայադեալ էին եւ որով անյոյս: Թէեւ ուրիշ ազդակներ ալ ունեցան իրենց ներգործումը, սակայն ի տարբերութիւն այդ Եւրոպական ազգերուն, չստանալով որեւէ արտաքին օժանդակութիւն հայերը ասաւոր կերպով ձախողեցան:

Ինչպէս գրքին նախաբանին մէջ զոյգ համադրողներուն կողմէ շեշտուած է, «Հակառակ այն իրողութեան որ այս աղէտէն յետոյ 100 տարիներ անցած են, ինդրոյ առարկայ դատական թղթածրարներուն ցարդ հանրութենէն ծածուկ եւ թաքնուած պահուիլը ատոնց բովանդակութեան կարեւորութեան հանգամանքը կը շեշտադրէ»: Իրականութեան մէջ այս նախադասութիւնը հայկական ողբերգութեան առնչուող լուսկեացութեան եւ վախի հոգեվիճակներու բացայայտ մարմնացումը կարելի է նկատել: 1915ի ողբերգութեան ծածկատուփը որոնելու ամէն մէկ քայլ դատապարտուած է բախելու նոյն մտայնութեան:

Այս կէտին նկատառումը ընդհանրապէս եւ միտումնաւոր կերպով անտես առնուելով շրջանցուած է հայերուն կողմէ: Հայ ղեկավար տարրին raison d'etat-ը այսինքն «պետական գոյութեան միտք բանին» սկզբունքը չ'ըմբռնելին ինդրոյ առարկայ է հոս: Հասարակ իրողութիւն մըն է որ կառավարութիւն մը, այսինքն՝ պետութիւնները իրենց շահերը հետապնդելու ձգտող «արդիական» քաղաքականութեան դրութեան մը հետամուտ են: Հետեւանք այն եղաւ որ հայերու բնաջնջման ուղիին վրայ իթիհատականներուն ձեռնառու ասպարէզ մը բացուեցաւ այս ձեւով: Շարունակելով, Տատրեան հետեւեալը կ'ըսէ.

Իմ՝ ձեզի ծանօթացնելու փորձել ուզած այս գիրքը ուղղակիօրէն կը պարփակէ այս երկրին մէջ դատական հետապնդումի ենթարկուած ցեղասպանութեան ոճիրին դատավարութեան արձանագրութիւնները: Նոյնմբեր 1918ին Իսթանպուլի մէջ ստեղծուած պատերազմական Ատեանը իթիհատականները դատի քաշեց հետեւեալ մեղադրանքներու հիման վրայ: Երկիրը պատերազմի մէջ ներքաշել: Գլխաւորութեամբ հայերու, քրիստոնեայ հպատակները ջարդի ենթարկել եւ պետական ապօրինի գործառնութիւնները:

«Յոյս գիտակցելով հայերու խոցելիութեան եւ ատկէ դիւրաւ օգտուելու պատենութիւնէն, Թուրք ղեկավարները անսահման ցատումով եւ վրէժխնդրութեամբ մը ճգմեցին հայերը: Այնպէս կ'երեւայ որ քայլ առ քայլ փճանալու ենթակայ կայսրութեան մը մէջ ստեղծուած մտավախութիւնը՝ գուզակցելով կուտակուած զայրոյթի եւ գրգռութեան, ի վերջոյ դարձաւ հակահայ մահապիւռ բարկութեան պոռթկում մը: Հայկական յեղափոխական եւ անոր յաջորդող բարենորոգումներու շարժումները այս կապակցութեամբ ի յայտ եկան իբրեւ ոճիրը դիւրացնող ազդակներ»:

1919էն մինչեւ 1922 թուականը ընդգրկող ժամանակաշրջանին մէջ ստուգուած 62 դատավարութիւններու իբրեւ հետեւանք՝ 20ի մօտ մահավճիռներու միայն 3ը կարելի եղաւ գործադրել:

Ինչպէս բացայայտօրէն պատահեցաւ Ապտիւլ Համիտի շրջանի ջարդերու պարագային, իթիհատ եւ Թէրաքքի կուսակցութեան պարտադրուած եւ Ա. Աշխարհամարտէն վեց ամիս առաջ ստորագրուած հայկական բարենորոգումներու համաձայնագիրը, մեծ

Աշխարհահռչակ ցեղասպանագէտ Վահագն Տատրեանի վերոյիշեալ գործին մէջ այսպիսի եզրակացութիւն մը կայ:

Օսմանեան կայսրութեան մէջ բնակող հայերու կարգ մը քաղաքական ղեկավար տարրերը փորձեցին իրագործել Եւրոպայի ազգերուն անկախութեան ձգտող յեղափոխական նպատակները եւ գործե-

աղէտը փութացնող ազդակ մը հանդիսացաւ: Կրկին շարունակելով, Տատրեան կը գրէ:

դատավարութեանց մասին վահագն տատրեան հետեւեալը կ'ըսէ.

«Առանց չափազանցութեան կարելի է ըսել որ քաղաքական զարգացումներու այս փափուկ հանգրուանը հայերը մահուան դատապարտող «Ֆէրման»ի մը ստորագրութեան իմաստին համազօր նշանակութիւն ունէր: Համահասարակ իրաւունքներ, յետոյ կիսաչափին քննարկութիւն եւ վերջապէս լիակատար ինքնավարութիւն կարգախօսներով համակուած Պալքանեան նախապետ անգամ մը եւս չհանդուրժելու իթիհատական վարչիներու կամքը չանգեցաւ նոր վճռականութեան մը: Այսինքն, հարցը մեթոտիկ եւ արմատական ձեւով մը լուծելու համար հարկ եղած պայմանները հարկ էր ստեղծել: Արմատական լուծում մը որոնել կը նշանակէ սակայն ընդգրկել Ապտիւլ Համիտի բանաձեւը, այսինքն՝ Հայկական Հարցը լուծելու համար հարկ է ոչնչացնել հայերը»:

«Բարձր մակարդակի պետական ղեկավարներու եւ կառավարական ղեկը ձեռք բռնող կուսակցութեան մը անդամներուն Օսմանեան պատմութեան մէջ առաջին անգամ ըլլալով քրէական դատական հետապնդումի ենթարկուելին յոյժ կարեւոր երեւոյթ մըն էր: Նոյնպէս, ուշագրաւ էր որ թուրք հեղինակաւոր մարդիկ ի նպաստ հայ գոհերուն վկայութիւններ տալով պահանջեցին որ կեդրոնէն ղեկավարուած ոճրագործութիւններու չանցագործները ըստ արժանուցն պատժուին: Նոյնպէս, պատմութեան մէջ առաջին անգամ ըլլալով բարձր աստիճանի քաղաքական եւ զինուորական շատ մը անձնաւորութիւններ անտեսելով որոշ առկախ վտանգներ կամաւոր կերպով յանձնառու եղան հայ գոհերուն ի նպաստ վկայութիւն տալու»:

Մեծ Պատերազմի պայթումով այս լուծումին համար նպատակաշարժար պայմանները ստեղծուած էին: Իթիհատականներու վարչական ձեռնհասութիւնը եւ ռազմաճակատներու մէջ դարբնուած թուրք բանակի մարտական ոգին այդ լուծումին համար հարկաւոր գլխաւոր յենակէտներն էին: Ըստ Տատրեանի, այս յախուռն յանդգնութեան ետին թաքնուած ամենակարեւոր ազդակը Ապտիւլ Համիտի շրջանին գործուած ջարդերուն անպատիժ մնացած ըլլալն է: Այս իսկ պատճառաւ, անկարելի է լրիւ ըմբռնել Առաջին Աշխարհամարտին գործադրուած Հայկական Ցեղասպանութիւնը առանց հաշուի առնելու այն անձեռնմխելիութիւնը որ շնորհուեցաւ այդ ոճիրները գործողներուն:

Այս դատավարութիւններու շարքը, որոնք այսօրուայ էրկէնօքէնի դատերուն շարքին կը նմանի, այսօրուայ Taraf օրաթերթին համապատասխանող եւ զինադադարի շրջանին հրատարակուող շարք մը թրքական օրաթերթերու կողմէ օրը օրին մանրամասնօրէն նկարագրուած էր ինչպէս Սապահ, Ալէմ-տար, Հատիսաթ, Իլէրի, Իգտամ, Ջաման եւ Ենի կազմէթ թերթերը: Հակադարձելով այս վերջիններու այս ազատամիտ եւ Ջինադադարի յատուկ նկատուող կեցուածքին, գոյութիւն ունէր նաեւ իթիհատի կողմնակից թերթերու խմբակ մը: Իրողութիւնը այն էր սակայն որ զիտումնաւոր գրադարտութիւններու եւ ապատեղեկատուութիւնները անկարող էին չքայնել դատարանին յղուած փաստերուն բնագիրներու եւ առաջնակարգ վկայներու վկայութիւններու ծանրակշիւ հարուածը:

Իր ինդրոյ առարկայ գրքին մէջ 1919էն մինչեւ 1922 տեւող

**THE ARARAT-ESKIJIAN MUSEUM
AND NOR SEROUNT CULTURAL ASSOCIATION**

PRESENT
A unique photo illustration

Journey to Historic Armenia

by
Shiraz-Hovhannes Djeredjian
English narration by Harut Der-Tavitian

Sunday May 15th, 2011 - 4.00 p.m.

Ararat Eskijian Museum
15105 Mission Hills Road
Mission Hills CA 91345

Արարատ-Էսքիճեան Թանգարան եւ Նոր Սերունդ Մշակութային Միութիւն կը ներկայացնեն Լուսանկալիական Եզակի Ցուցադրութիւն մը Ճանապարհորդութիւն դէպի Պատմական Հայաստան Յովհաննէս Ճերեճեանի դիւրանկիւնէն Տեղի կ'ունենայ Կիրակի Մայիս 15, 2011 կ.հ. 4ին

By his account, he is the first photographer who took aerial photos of Mount Ararat. Shiraz risked his life to get photos in Artsakh-Karabagh region, because after the liberation war, the Azeri army had left mine-bombs in the region, making it a dangerous area to visit.

A select numbers of photographs will be on sale

A reception will follow the program

For more information contact The Ararat-Eskijian Museum at (818) 838-4862
Or e-mail mgoschin@mindspring.com,

833 W. Glenoaks Blvd. Glendale, CA 91202 (818) 240-0065

Dr. Missak Ekmekdjian
Chiropractor

Dr. Anahid Ekmekdjian
Chiropractor

Մեծախառնակներու եւ մանուկներու Թայրոպիոթերի բուժում:
Գլխացաւ, վզի, մէջքի, բոզային եւ մկանային ցաւեր:
Ինքնուշարժի վթարի հետեւանքով պատճառած
վնասուածքներու բուժում:

Ձեր առողջութիւնը մեր մտահոգութիւնն է

ԱՊՐԻԼ ԱՍՍՈՒԱՆ ՁԵՌՆԱՐԿՆԵՐԸ ՅՈՎԱՍԹԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԵՆ ՆԵՐՍ

Ապրիլ ամիսը Յովսէփեան Վարժարանին ներս բաւական բեղուն ու հարուստ էր տարբեր տեսակի ձեռնարկներով ու միջոցառումներով: Ապրիլը Հայոց Յեղապանութեան ոգեկոչման նուիրուած ամիս մը ըլլալու կողքին, նաեւ Բանաստեղծութեան ամիս է: Մեր դպրոցէն ներս աւանդութիւն դարձած է, մեր տնօրէնին կազմակերպութեամբ եւ շրջանաւարտներուն մասնակցութեամբ լիշէլ բանաստեղծութեան ամիսը: Այս տարուան «Բանաստեղծական Երեկոյ»ին աշակերտները արտասանեցին անգլերէն եւ հայերէն ոտանաւորներ: Անգլերէն բաժինը կ'ընդգրկէր երկու բաժիններ: Առաջին բաժինով աշակերտները նշանաւոր բանաստեղծներու ոտանաւորներէն՝ սիրոյ թեմայով արտասանեցին, իսկ երկրորդ բաժինով անոնք արտասանեցին իրենց գրած ոտանաւորները՝ ներշնչուելով ծանօթ հեղինակներու գործերէն: Տնօրէնը՝ Պրն. Շահէ Մանկրեանը, որ նաեւ է. եւ Լ. կարգերու անգլերէն լեզուի դասատուն է, իր խօսքին մէջ նշեց, որ է. եւ Լ. կարգերու աշակերտներուն համար սովորութիւն դարձած է բանաստեղծութիւն կարդալը, գրելն ու արտասանելը, որուն շնորհիւ աշակերտները աւելի ինքնավստահ եւ համարձակօրէն կ'արտասանեն նկատի առած, որ է. եւ Լ. կարգերու անգլերէն լեզուի դասաւանդման ծրագրին մէջ ամէն Ուրբաթ օրը յատկացուած է բանաստեղծութեան: Հայերէն բաժինը նուիրուած էր է. եւ Լ. կարգերու աշակերտներուն մայրերուն. մեր աշակերտներէն իւրաքանչիւրը արտասանեց մեր նշանաւոր բանաստեղծներու քերթուածներէն նմոյշներ: Տիկ. Լիզա Մանոյեան իր խօսքին մէջ ըսաւ. «Տէր Զօրի անապատներու աւազներուն վրայ մեր վերապրող մայրերուն ու մամիկներուն շնորհիւ էր, որ հայոց լեզուն փոխանցուեցաւ յաջորդ սերունդին, իսկ այս օտար ափերուն վրայ մեր մայրերն են, որ սէր ու

Մար.ք էջ 18

ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ ՔՐԻՍՏՈՆԵԱՅ ՎԱՐժԱՐԱՆԻ 31-ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՃԱՇԿԵՐՈՅԹԸ

Կիրակի, Մայիս 1ին, 2011, Փասատինայի Սահակ-Մեսրոպ Հայ Քրիստոնեայ վարժարանը գեղեցիկ ճաշկերոյթով մը նշեց իր հիմնադրութեան 31րդ տարեդարձը, որ տեղի ունեցաւ Արարատ Տան շքեղ հանդիսասրահին մէջ: Մեղաններու օրհնութեան աղօթքը կատարեց Էմմանուէլ Հայ Ժողովական Եկեղեցւոյ Հովիւ Վեր. Վաչէ Է. քմէ քճեան, որմէ ետք ներկաներուն բարի գալուստի խօսքով ողջունեց հոգաբարձութեան ատենապետ Պրն. Կէրի Ճըրճըրեան: Օրուան հանդիսավարն էր Հիւսիսային Ամերիկայի Հայ Աւետարանական Միութեան հովիւ՝ Վեր. Յովսէփ Մաթոսեան: Ան փառք տուաւ Աստուծոյ որ աւելի քան 30 տարիներէ ի վեր այս հաստատութիւնը կը շարունակէ առողջ եւ գիտակից նոր սերունդ մը կերտելու իր առաքելութիւնը: Սահակ-Մեսրոպի աշակերտներու կատարմամբ երգուեցան ԱՄՆ-ի եւ Հայաստանի քայլերգները, ղեկավարութեամբ Արտաշէս Անանեանի:

«Վիզն Քէյթրինկ»ի համադամ ճաշերու սպասարկութեանէն ետք մթնոլորտը խանդավառեց էսթրատային շնորհալի երգիչ Վահէ Կարապետեան, ընկերակցութեամբ իր նուագախումբին: Արդարեւ օրուան պատշաճ իր կատարումները մեծ բաւարարութիւն ստեղծեցին ներկաներուն մօտ: Օրուան պատգամաբերն էր Փասատինայի Միացեալ դպրոցներու Ուսումնական բաժնի գլխաւոր վերահսկիչ՝ Տիկ. Ալիս Բեթրոսեան: Յարգելի բանախօսուհին իր ելոյթին մէջ անդրադարձաւ մանուկներու դաստիարակութեան նուիրական գործին մէջ ծնողներու վերապահուած պատասխանատու դերին մասին: Ան մասնաւորաբար շեշտեց որ նորահաս սերունդին համար, ծնողներն իրենց վարուելակերպով պէտք է որ ջանան օրինակելի տիպար անձնաւորութիւններ ըլլալ: Վարժարանի կրթական յանձնախումբի քարտուղար Տիար Վա-

Մար.ք էջ 18

ՄԵՄԱՐԱՆԷԻ ԵՐԵԿՈՅ

Ի պատիւ՝
ՎԱՍՏԱԿԱՅԱՏ ԸՆԿԵՐՆԵՐՈՒ

Կազմակերպութեամբ՝
ՍՈՑԵԱԿ ԳԵՄՈՎՐԱՏ ԸՆԶԱԿԵԱՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ
ՓԱՐԱՄԱԶ, ԱՐՍԷՆ ԿԻՏՈՒՐ, Եւ
ՍԱՊԱՀ ԳԻԻԼ ՄԱՍՆԱՃԻԻՂԵՐՈՒ

Հովանաւորութեամբ՝
Ս.Գ.Է.Կ. ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՎԱՐՉ ՄԱՐՄՆԻ

Տեղի կ'ունենայ
Ուրբաթ, 13 Մայիս 2011, երեկոյեան ժամը 8:00-ին
Փասատինայի կուսակցութեան կեդրոնին մէջ
1060 N. Allen Ave., Pasadena, CA 91104

ՀԻՒՐԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆ

«ԶԱՆԲԱԶԵԱՆ» ԲԱԼԵՏԱՅԻՆ ԱՎԱԴԵՄԻԱՅԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՍԵՐԳԸ

Լոս Անճելըսի «Զանբազեան» բալետային ակադեմիայի տարեկան համերգը տեղի ունեցաւ Կիրակի Մայիս 1ին 2011, երեկոյեան ժամի 5ին Լաքրասենթայի Լանթերման սրահի մէջ: Բացման խօսք ասաց ծնողական օժանդակ յանձնախումբի երկար տարիների նախագահ Արամ Անանեանը, որոն ողջունելով ներկայ հասարակութեանը, շնորհակալութիւն յայտնեց այն բոլորին, որոնք որեւէ կերպով օգնել են սոյն համերգի կազմակերպման համար: Ողջոյնի խօսքով անգլերէնով հանդէս եկաւ նաեւ Ռեբեկա Օհանը: Համերգի ծրագրում պարագային դպրոցի սաները կատարեցին հայկական, իրանական մի քանի ժողովրդական պարեր: Ծրագրում կային մէկ տասնեակից աւելի դասական բալետային կատարումներ, որոնք պատկանում էին «Զանբազեան» ակադեմիայի վարիչ, վաստակաւոր բալետիան Անահիտ Զանբազեանին: Երկարամեայ պարուստց Անահիտը արդէն տարիներ է ինչ ղեկավարում է իր հօր հիմնադրած պարային դպրոցը, որն կեանքի է կոչուել 1941-42 թուերին, Իրանի մայրաքաղաք Թեհրանում: Յիրաւի 1938 թուին խորհրդային Միութիւնից Իրան գալով բալետի անուանի վարպետ Սար-

գիս Զանբազեանը Լագուին քաղաքում սկսում է իր պարային դասընթացները եւ համերգները, ապա 2-3 տարի յետոյ փոխադրուելով Թեհրան, հիմնում է Բալետային ակադեմիան, որտեղ 70 տարիների ընթացքում հազարաւոր մանուկներ, պատանիներ եւ երիտասարդ երիտասարդուհիներ աշակերտել են մեծ վարպետին: Սարգիս Զանբազեանի վաղաժամ մահից յետոյ իր գործը շարունակում է Երեւանի եւ Լենինգրադի պարային դպրոցների շրջանաւարտ՝ իր դուստրը Անահիտ Զանբազեանը: Արժանի է լիշէլ որ Անահիտը ցարդ ստեղծել է բազմաթիւ բալետներ, որոնք բեմ են հանուել Թեհրանում, Երեւանում, Կլենտէյլում եւ այլ քաղաքներում: Մասնաւորաբար պիտի լիշէլ որ Անահիտ Զանբազեանի լավագոյն ստեղծագործութիւններից է մեծն Կոմիտասին նուիրուած «Կռունկ Բնակեր» բալետը, որն Թեհրանում բեմադրուեց 11 յաջորդական գիշերներ: «Զանբազեան» բալետային ակադեմիայի Մայիս 1ի համերգը մի չաղթանակ եղաւ վաստակաւոր բալետիան Անահիտ Զանբազեանի համար, որն պիտի շնորհաւորել եւ մաղթել նորանոր նուաճումներ արուեստի ասպարէզում:

Ն.

Massis Weekly

Volume 31, No. 17

Saturday, MAY 14, 2011

Council Of Europe Official Again Urges Release Of Armenian Oppositionists

Thomas Hammarberg, the Council of Europe's commissioner for human rights, on Monday urged the Armenian authorities to free all opposition political prisoners and properly investigate the March 2008 unrest in Yerevan.

In a report on his fact-finding visit to Armenia last January, Hammarberg said he remains concerned about the fate of the jailed loyalists of opposition leader Levon Ter-Petrosian who were imprisoned in 2008. He praised the authorities for releasing three of these oppositionists after his trip.

Serzh Sarkisian has signaled the impending release of the other political prisoners. Responding to opposition demands, he also ordered Armenian law-enforcement bodies to conduct a more thorough investigation of the 2008 deadly clashes between security forces and opposition protesters.

Hammarberg welcomed that order. He reiterated his view that the use of force against the protesters demanding a rerun of a disputed presidential election was "excessive" and

that the official investigation into the ten unrest deaths "has not been effective" so far.

"None of the perpetrators have been identified to date," argued the Council of Europe official. "Command responsibility of senior officials within the police and the security services appears not to have been seriously considered."

"The Armenian authorities should pursue vigorously these investigations and bring all those responsible to account. The families of the ten victims should receive adequate compensation for the loss of their relatives and should be fully associated to and informed about the investigation," he said.

US Ambassador to Armenia Marie L. Yovanovitch to Leave Her Post

YEREVAN -- Marie L. Yovanovitch will complete her 3-year mission as U.S. Ambassador Extraordinary and Plenipotentiary to Armenia in June 2011.

She will return to Washington and take up the post of Deputy Assistant Secretary of State for Northern and Central Europe, Spokeswoman for U.S. Embassy in Yerevan Taguhi Jahukyan informed the media.

Shoushi Can Become the City of Our Dreams

In a statement issued on May 9th for the 19th anniversary for the liberation of the ancient fortified citadel of Shoushi in Artsakh, the Hunchakian Party of Armenia congratulated and expressed the pride and joy that Armenians around the world sense towards this monumental event's anniversary.

The Hunchakian party statement continued on to attest the strategic, as well as, historical importance of the liberation of Shoushi, not only as the first significant victory of the Armenian side in their endeavor towards the liberation of Artsakh, but also as a historical step for Armenians to once again, for the first time in centuries, reclaim their ancestral lands.

Yet, the statement emphasizes that "19 years have passed, and we

must document that we have yet been able to transform this tremendous victory of Shoushi, into a victory of everyday life; by building and populating this once magnificent capital city and a bustling epicenter of Armenian civilization, and declaring to the rest of the world that it belongs to us."

The Hunchakian Party, however, is confident that despite the 19 years of inertia, Armenians now have a historic opportunity to make the City of Shoushi into a city which inhabitants desire. "Shoushi can become the city of our dreams by building its infrastructure and revitalizing its urban, as well as commercial centers, to the envy of many modern cities worldwide. It is the duty of each and every one of us to support the construction of our dream city."

Testimony or Accusations?: Kocharian Answers Give Rise to New Questions

By Naira Hayrumyan
ArmeniaNow.com

Former Armenian President Robert Kocharian's latest interview with the Mediamax news agency in which the ex-leader presented his version of the 2008 deadly post-election unrest has given rise to quite a few questions. The case related to those events and known as "March 1" has not been disclosed in the three years after the violence in which ten people were killed and, as current opposition leader Levon Ter-Petrosyan puts it, this state of affairs "poisons the political atmosphere in the country."

Among questions that many ask following Kocharian's interview is, first of all, why he has decided to make such statements only now.

Victor Dallakian, an Armenian lawmaker not affiliated with any parliamentary faction, who as recently as a month ago stated from the parliament tribune that the March 1 events and the weakening of current president Serzh Sarkisian's positions was most of all beneficial to Kocharian, reiterated his position also after the ex-president's

interview. He also stressed that he had made statements about Kocharian being the architect of the "March 1" events still in 2008. "Why has Kocharian decided to make a reply now?" wonders Dallakian.

Meanwhile, on Monday, a day before the Kocharian interview was published, a report by Council of Europe Commissioner for Human Rights Thomas Hammarberg was made public. The report gives some harsh assessments. In particular, the commissioner considers that the use of force on March 1-2, 2008 was excessive and that the investigation into the ten deaths has not been effective. "None of the perpetrators have been identified to date... The Armenian authorities should intensify their efforts to eliminate such grave cases of abuse in the military and to put an end to the impunity of perpetrators and responsible commanders," the report said.

Hammarberg welcomed the recent instruction from President Sarkisian with regard to the investigation into the death cases and voiced

Continued on page 4

Armenia Marks Soviet Victory Over Nazi Germany

YEREVAN -- Armenia officially marked the 66th anniversary of the end of World War II on Monday, with thousands of people visiting a war memorial in Yerevan to pay their respects to Soviet soldiers who defeated Nazi Germany.

A steady stream of people, among them gray-haired veterans wearing their wartime decorations, silently filed past an eternal flame in the city's Victory Park after an official ceremony led by parliament speaker Hovik Abrahamian, Prime Minister Tigran Sarkisian and other senior Armenian officials.

An honor guard of Armenian and Russian soldiers stood to attention as they laid wreaths and flowers around the fire. Sarkisian and Abrahamian then

shared a ceremonial meal with some of the veterans in the park.

"May God grant you many more years of life," Sarkisian told them. "The longer you stay with us, the better we will feel," he said, raising a toast.

At least 320,000 residents of Armenia, then a republic of approximately 1 million people, were drafted to the Soviet army during the bloodiest war in the history of humankind. The total number of its Soviet Armenian participants is estimated at more than 500,000. Only just over half of them returned home alive.

There are presently about 3,600

Continued on page 4

Report: Turkish State Officials Listened to Dink's Widow in Key Visit

ISTANBUL (TODAYSZAMAN) -- Officials from the State Audit Institution (DDK) who have been investigating the 2007 murder of Turkish-Armenian journalist Hrant Dink paid a visit to Dink's widow, Raket Dink, two weeks ago upon President Abdullah Gül's request and noted down her demands with regard to the probe, the Milliyet daily reported on Wednesday.

Dink, the late editor-in-chief of Agos, was shot dead by an ultranationalist teenager outside the offices of his newspaper in broad daylight in Istanbul on Jan. 19, 2007. The investigation into his murder stalled when the suspected perpetrator and his accomplices were put on trial, but those who masterminded the plot to kill him have yet to be exposed and punished. In the face of growing calls from the public and a European Court of Human Rights (ECtHR) ruling which had found Turkey guilty of failing to protect Dink's right to life and of failing to carry out a thorough investigation into the officers who failed to take the necessary measures in light of early warnings and tips about the plot to kill Dink, Gül ordered the DDK to investigate the Dink murder earlier this year.

Milliyet said the DDK officials have so far listened to many individuals who may contribute to shedding light on the murder and that one of the most critical DDK meetings took place with Raket Dink two weeks ago. During the meeting, which was also attended by the Dink family's lawyers, Raket Dink and the lawyers once again

expressed frustration over the state's failure to protect Hrant Dink.

The investigation that followed Dink's death revealed that the police had been tipped off to plans to murder the journalist. Nineteen suspects are currently facing trial in the murder case. A majority of the suspects, including the hitman, are from Trabzon, where the police say they had informed the Istanbul police about the plot to kill Dink on more than one occasion.

In addition to having ignored the tip-off about the plot, lawyers representing the plaintiff are accusing the police of destroying crucial evidence to protect some of the suspects, among whom is an ex-police informant.

According to Milliyet, President Gül is closely following the DDK's investigation and is briefed about every stage in the probe by DDK President Cemal Boyali. He was also informed about the details of the meeting with Raket Dink.

Marios Garoyian Calls Turkey an International Terrorist

NICOSIA -- President of the House of Representatives of Cyprus Marios Garoyian has stressed the responsibilities of the international community as regards Turkey's crime - the Armenian Genocide - saying that if Turkey had been punished for that crime, the Turkish invasion against Cyprus may not have taken place.

Describing Turkey as an international terrorist, he called upon Ankara to admit its crime and apologize to humanity for it.

If Turkey had been punished for its enormous crime - the Armenian Genocide of 1915 the Turkish invasion against Cyprus may not have taken place, he stressed, addressing Tuesday a school event entitled Armenian Genocide from the past to the present. Garoyian underlined the responsibilities of the international community, saying that the Armenian Genocide must be condemned and recognized by all and called upon Turkey to admit its crime and apologize to the Armenian people and all humanity.

Unfortunately, he went on to add, the non punishment of Turkey by the international community increases Ankara's intransigence and described Turkey as an international terrorist, who, through military power, attempts

to impose its rules on its neighbors and non neighbors. As long as Turkey remains unpunished, the international community has no right to be proud of today's world order, he stressed, adding the international community should feel as an accomplice as long as the Armenian Genocide and other ethnic cleansing crimes of Turkey, remain unpunished. He recalled that Cyprus was the first country to raise the issue in the 1960s before the UN General Assembly, asking for an international condemnation of the crime and said that the Cypriot House of Representatives as well as the Greek Parliament were among the first parliaments to have condemned it.

Turkey to Renovates the Cathedral of Ani

ANKARA -- Turkey has launched a project to conserve an ancient Armenian cathedral and a church in what is seen as a gesture of reconciliation toward neighboring Armenia, writes Turkish Today's Zaman.

According to Culture Minister Ertugrul Gunay the new project was being launched in partnership with the World Monuments Fund to conserve the remains of the cathedral and the Church of the Holy Savior in Ani, 25 miles (40 kilometers) from the eastern Turkish city of Kars.

"Ani, which is of global significance, presents particularly complicated challenges," Gunay said. "We hope that giving new life to the remains of once-splendid buildings, such as the Ani Cathedral and church, will bring new economic opportunities to the region."

The New York-based World

Monuments Fund states that Ani is "one of the world's great cities in the 10th century", it was once the site of hundreds of religious buildings, palaces, fortifications, and other structures. Today it stands abandoned, and the remnants of its celebrated buildings are in a precarious state.

The area was long off-limits in a militarized area, which has been gradually demilitarized since the collapse of the Soviet Union. Today, it attracts tourists from around the world.

The new conservation work will primarily aim to strengthen the Ani Cathedral and the Church of the Holy Savior against tremors, said Bonnie Burnham, the president of WMF.

The cathedral, designed by King Trdat - the chief architect of the Bagratuni kingdom of Armenia - is considered to be a masterpiece of medieval Armenian architecture.

Moldovan-Armenian Journalist Pardoned

The leader of Moldova's breakaway Transnistria region has unexpectedly pardoned an Armenian-born journalist who was controversially arrested and imprisoned last year.

Ernest Vardanean was sentenced by a local court last December to 15 years in prison on charges of spying for Moldovan intelligence.

The case has prompted protests from the international community. European and U.S. officials have questioned the credibility of the charges leveled against the journalist.

Transnistria's Olivia news agency reported on Thursday that the self-proclaimed republic's president, Igor Smirnov, signed the pardon following a written appeal from Vardanean.

"Yesterday's events were very quick, very unexpected. My fate was decided within one hour," Vardanean told RFE/RL's Armenian service from his home in the region's capital Tiraspol.

"Prison guards came to me and said, 'Vardanean, get your stuff quickly. You're being released,'" he said.

The 31-year-old was working for "Novy Region," a Russian news

agency critical of Transnistria's authorities, when he was arrested in April 2010 in Tiraspol. He was charged with high treason.

In May 2010, Transnistria's official television channel aired a videotape in which Vardanean confessed to spying for the Moldova's secret service. Officials in the Moldovan capital Chisinau and Vardanean's family said that the confession was probably made under extreme pressure.

Vardanean refused to confirm or deny that. "No comment," he told RFE/RL.

The journalist, who was born and raised in Armenia's second largest city of Gyumri, also said he does not know whether he will continue to live and work in Transnistria.

New Book Compiled by Dadrian and Akçam: Actually We Had Already Prosecuted The 1915 Event

Nearly a century ago and through 61 criminal court proceedings the Istanbul Courts-Martial had already prosecuted some 300 Young Turk Ittihadist chieftains accused of complicity in the massacres of 1915. Even though they did not produce any practically significant results, they nevertheless led to the revelation of a large mass of documentary evidence.

The volume under discussion is titled *The Court-Martial Proceedings of the Military Tribunal 1919-1922* (Tehcir ve Taktıl. Divan- Harb- .rfi Zab.tlar. 1919-1922). Compiled jointly by Vahakn Dadrian and Taner Akçam. Istanbul, Bilgi University Press, 2010, 2d edition, 733 pp.

As noted in the Preface by the two authors, despite the fact that some 100 years have passed since the tragedy, the withholding and concealment of the court records relative to the judicial proceedings is but a paramount fact indicative of the importance of their contents. The silence and fear associated with the disclosure of these proceedings is clearly illustrated in this prefatory statement. This state of mind bespeaks of a design to foil any attempt to unravel the concealed aspects of the tragedy of 1915.

The present attempt to acquaint with potential readers, involves a book comprising the record of the proceedings of the criminal trials relative to the World War I genocide. Launched in November 1918, the Courts-Martial set forth to prosecute the Ittihadist leaders under the charges of a) entering World War I, b) massacre against the Christian minorities: primarily the Armenians, c) illegitimate and unlawful state transactions. Following 62 court proceedings in the period between 1919 and 1922, 20 death verdicts were issued but only 3 of them could be actually executed. There is the following conclusive observation in the work of Vahakn N. Dadrian, the world renowned expert on genocidology.

"Even though belated in their initiation and thus futile in essence, some

Armenian political leaders attempted to emulate the independence-oriented revolutionary drives and tactics of the European nations in the Balkans. Notwithstanding the role of some other ancillary factors, the Armenians having been deprived of external help, ended up suffering a most horrible failure."

In general the Armenians continue to circumvent and overlook this aspect of the problem-deliberately. At issue here is the inability of the Armenian leadership cadres to apply standards of statesmanship in their thinking as they failed to grasp the importance of the principle of *raison d'etat*, i.e., the justification of the existence and function of the state as an institution. The fact to consider is that a state, i.e., a government, can only pursue a modern system of governance through which strictly self-interest-policies can be adopted. These leadership shortcomings led to the rise of opportunities through which the Ittihadists set out to carry out their policy of annihilation.

Continuing, Dadrian added the following:

"Aware of the vulnerability of the Armenians and of the resulting opportu-

nities to profit from it, the Turkish leaders pounced upon the Armenians and crushed them with boundless fury and vindictiveness. It appears that the the Turkish leaders' apprehension of issuing from a process of gradual disintegration of their Empire, coupled with a cumulative sense of anger and irritability, led to the eruption of a lethal anti-Armenian rage. The Armenian revolutionary movement and the ensuing period of Armenian Reforms proved as catalysts in this respect."

As it happened in the period of Abdul Hamid era massacres, the consequences of the February 1914 Armenian Reform Agreement, through which the Ittihadist regime was compelled to embrace a historically renewed scheme of Armenian Reform, proved cataclysmic as these reforms helped precipitate the great catastrophe. To refer to Dadrian again:

"Without exaggeration one may assert that the onset of this delicate phase of evolving political developments proved to be the death warrant of the Armenian people, comparable to the issuance of a *ferman*. Demands for "equality of rights," then "semi-autonomy", to

be followed by "complete autonomy" were signposts heralding the onset of a replica of the Balkan model of emancipation from Ottoman rule. Intent on avoiding a duplication of this Balkan syndrome, the Ittihadist leaders resolved to seek and apply a radical solution to the problem. This meant the adoption of the Hamidian precept, namely to eliminate the Armenians themselves."

With the onset of World War I the requisite conditions for the implementation of these precepts were at hand. Two existing conditions served to facilitate that task, namely, the administrative astuteness of the perpetrators and the battle-tested martial aptitudes of the Ottoman army. According to Dadrian, this bold Turkish undertaking was held to be realizable and affordable on account of a paramount factor characterizing the aftermath of the late nineteenth century series of Abdul Hamid era massacres, i.e. impunity. It is precisely for this reason that it is impossible to fully grasp the World War I Armenian Genocide without fully taking into account this problem of impunity attending the antecedents of that Genocide.

Commenting on the courts-martial that were held in the period between 1919 and 1922, Dadrian offers the following comment:

"The criminal prosecution of high-ranking state functionaries, and government officials identified with the Ittihad political party, was a highly noteworthy event. It was likewise remarkable that prominent Turkish witnesses testified for the benefit of Armenian victims as they demanded punitive justice for the criminally incriminated perpetrators. It was likewise most remarkable that for the first time in Ottoman-Turkish high-ranking politicians and military officers, in total disregard of the risks involved, dared to testify on behalf of the Armenian victims."

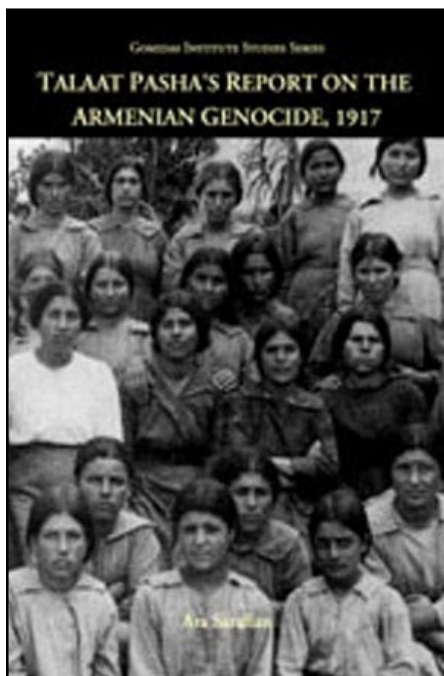
There is much semblance between

Continued on page 4

Behind the Facade of Innocence: Talaat Pasha Tracked Progress of Genocidal Program

Bibliodetails. Ara Sarafian (ed. and intro.), *Talaat Pasha's Report on the Armenian Genocide, 1917*, London: Gomidas Institute, ISBN 978-1-903656-61-7. UK£12.00 / US\$18.00. Includes full-size color map.

Recent documents released in Turkish archives, combined with surviving documents from Talaat's Pasha's private papers, confirm that Talaat was indeed the architect of the Armenian Genocide. There is a clear record that he ordered and supervised the general deportation of Ottoman Armenians in 1915-16, and that he followed the fate of such deportees from close quarters. Talaat was sent updates regarding Armenians at different stages of deportations, as well as information about the fate of others who were subjected to special treatment. Although a great deal of Ottoman records still remain unavailable in Turkish archives, the available records

show that the Ottoman deportation thesis was a smokescreen for the annihilation of Armenians. Ottoman

records in Turkish archives, as well as Talaat's 1917 report, show that less than 100,000 Armenians survived in the so-called resettlement zone for Armenians. According to Talaat's report on the Armenian Genocide, most Armenians in the Ottoman Empire had disappeared between 1915 and 1917, or they were dispersed in different provinces of the Ottoman Empire for assimilation. The forced assimilation of hundreds of thousands of Armenians was indicative of the power, control and purpose of the Ottoman state.

Talaat Pasha's Report on the Armenian Genocide, 1917 is the closest official Ottoman view we have of the Armenian Genocide. The report was undoubtedly prepared for Talaat Pasha and meant for his private use. It was not meant for publication and probably only survived because Talaat was assassinated in 1921 and his widow gave the report to a Turkish historian who eventually published it.* No such record has been released by Turkish archives to date, though the data presented in the 1917 report can be checked against the available Ottoman records and

stands scrutiny.

According to Talaat's figures 1,150,000 Armenians disappeared in the Ottoman Empire between 1915-1917. This number includes well over 100,000 Armenians who fled from the Ottoman Empire in 1915 (and died in large numbers from hunger, exposure and disease), but it does not include tens of thousands of Armenian women and children who were absorbed into Muslim families or placed into state orphanages for assimilation.

In this publication of Talaat's report on the Armenian Genocide, historian Ara Sarafian discusses the 1917 report in light of other Ottoman records. He presents Talaat's statistics in all detail and includes two invaluable color maps demonstrating the content of the report, as well as additional Ottoman documents related to the Armenian Genocide. Sarafian presents Talaat's breakdown of the number of Armenians, their native provinces, and their whereabouts in the Ottoman Empire in 1917.

To order please contact books@gomidas.org

Free pdf download at <http://www.gomidas.org/books/index.htm>

Journey to Historic Armenia

The Ararat-Eskijian Museum and the Nor Serount (New Generation) Cultural Association will present a unique photo illustration; Journey to Historic Armenia on Sunday, May 15. Photography fans will have the opportunity to see original photos taken by Shiraz-Hovhannes Djeredjian, from 1960's onwards, capturing natural scenes, historical monuments and Armenian landscapes.

Djeredjian is known as "the Photographer of the Armenian People." His story-telling photography preserves the richness of the Armenian History. Shiraz has a unique talent in showcasing his photographs. His ability to narrate, coupled with the breathtaking scenes and historical sites, take you back to the places ancestors of the Armenian people, lived, prayed and battled.

Shiraz started working with a French archaeological group as a photographer in the 1960's. After touring throughout Lebanon, he began working on his lifelong desire and travelled to his ancestral home to photograph Armenian fortresses & churches in

Western Armenia (Today's Turkey) and Eastern Armenia. His life-long journey has given him the opportunity to photograph historic Armenian towns and architectural heritage in Cilicia, Aintab, Ourfa, Dikranagerd, Paghesh, the Daron mountains, Sassoun, Kharpert, Van, Akhtamar, Bayazid, Khout, Pnashen, Pssank, Dalvorig, Shadakh, Dzovassar, Pshoud, Mshkegh, Mount Maratoug, Marash, Malatia, Erzroum, Moush, Kars, Ani and the Iranian-Turkish frontier. By his account, he is the first photographer who took aerial photos of Mount Ararat.

Within the next two decades, he continues his excursions and takes photos architectural sites and documents historical events. Shiraz also risked his life by photographing remote areas of the Artsakh region immediately following the war of liberation.

The exhibit will start at 4 p.m., with an English narration provided by Mr. Harut Der-Tavitian. A reception will follow the program. The Ararat-Eskijian Museum is located at 15105 Mission Hills Road, Mission Hills CA.

Testimony or Accusations?

Continued from page 1

hope that "this will be translated into concrete progress in identifying and punishing those responsible."

Given that the Armenian opposition insists on prompt results of the "March 1" probe and Sarkisian has instructed law-enforcement agencies to give "a fresh impetus" to the investigation, should it be assumed that Kocharian has, after all, been summoned to give testimony in the case? So far no representative of the country's top leadership has testified to bodies conducting the "March 1" investigation.

Coordinator of the opposition Armenian National Congress Levon Zurabian called Kocharian's latest interview as "a good 'last word' in the Hague court" and an attempt by Kocharian to justify himself. "This is good in the sense that Kocharian understands that the 'March 1' page has not been turned yet," said Zurabian, stressing that Kocharian "must justify himself in court."

In his remarks Kocharian stressed that in dealing with the situation and deciding to introduce a state of emer-

gency in Yerevan he did not act alone, but consulted with the speaker of parliament and the then Prime Minister and President-elect Serzh Sarkisian. Kocharian also stressed that no one on that day gave out orders to shoot at people.

Galust Sahakian, the head of the parliamentary faction of the ruling Republican Party of Armenia (RPA), evaluated the statement by ex-president Kocharian about the March 1, 2008 events as "quiet and lacking in ambition."

Regarding Kocharian's assertion that during the March 1, 2008 events the situation on the streets in downtown Yerevan was controlled not by the president and relevant government departments, the senior RPA member said: "At that time no one expected that the opposition rally could turn into mass disturbances. The situation began to deteriorate and competent state authorities took the necessary steps to resolve the problem."

Sahakyan also noted that if Kocharian had something to say, then "he should do it straightforwardly and will get a similar straightforward answer."

Lecture on Painter Sumbat By Dr Armen Der Kiureghian at ALMA

Dr. Armen Der Kiureghian, Professor of Civil Engineering and holder of the Taisei Chair at the University of California, Berkeley, will give an illustrated lecture on "The Life and Work of Sumbat," on Wednesday, May 25, 2011, at 7:30 p.m., at the Armenian Library and Museum of America (ALMA), 65 Main Street, Watertown, MA. Prof. Der Kiureghian, the son of the artist, is the author of a book on his father's work. The lecture is co-sponsored by ALMA and the National Association for Armenian Studies and Research (NAASR).

Sumbat Der Kiureghian (1913-1999) is the most celebrated Iranian watercolorist of the 20th century. A descendant of 17th century Armenian settlers in the New Julfa district of Isfahan, he embodied the artistic traditions of his people and of his hometown. He is admired for his watercolor and gouache renditions of Iranian and Armenian village scenes and of landscapes. Through his art, he played the role of a mediator between East and West: he brought a European artistic style (lucid watercolor applied in loose brushwork) to Iran and he introduced Iranian lifestyle, folk traditions, and landscapes to Western audiences. His works capture the energy and diversity of Iranian society while also straddling the line between figurative and abstract painting. Sumbat lived and created in Glendale, California, during the last 19 years of his life.

Der Kiureghian's book *The Life and Art of Sumbat* presents the artist's biography through a series of intimate stories, letters, pictures, and quotations from other writers. The book includes more than 180 color reproductions of Sumbat's paintings, draw-

ings, and sketches. *The Life and Art of Sumbat* will be available for purchase the night of the talk.

Armen Der Kiureghian is one of the founders of the American University of Armenia and served as its founding dean of engineering from 1991 to 2007 concurrently with his Berkeley position. Among other awards, he is the recipient of the Movses Khorenatsi medal from the government of Armenia for his efforts in advancing higher education in Armenia, and the Alfred M. Freudenthal Medal from the American Society of Civil Engineers for his research.

ALMA is located at 65 Main Street in Watertown, Massachusetts. Parking is available in the municipal parking lot behind the Museum and in adjacent areas. For directions please visit www.almainc.org, and for more information on the lecture contact ALMA at info@almainc.org or NAASR at hq@naasr.org.

Armenia Marks Victory Over Nazi Germany

Continued from page 1

veterans living in Armenia. May 9 is a rare moment of nationwide attention to them and their needs.

"This is wonderful because it's about respect for the elders in general and especially the veterans," one veteran told RFE/RL's Armenian service.

"We are grateful for that."

But others complained about a lack of government attention and modest benefits paid to them by the state. "They say they are unable to give us more aid," said one of them. "But that's not true."

"We don't get one-third of what veterans in Moscow get," said another veteran.

We Had Already Prosecuted The 1915 Event

Continued from page 3

these courts-martial, on the one hand, and the contemporary Ergenekon trial series in the modern Republic of Turkey, on the other. The Armistice-period Turkish liberal press rather extensively covered these courts-martial proceedings, especially Sabah, Alemdar, Hadisat, Ileri,

Ikdam, Zaman and Yeni Gazete. Counterposed to these, were a band of those newspapers that were identified with or sympathetic to Ittihad. The fact remains, however, that the disinformation and the slanders they put forth could not minimize the critical import of the layout of original official documents and firsthand eyewitness accounts.

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Եթէ ձեր տրամադրութեան տակ ունիք
հայերէն գիրքեր,
եւ կը ցանկաք զանոնք նուիրել
Կայծ Երիտասարդական Միութեան
գրադարանին՝

հաճեցէք կապ պահել մեզի հետ:
G.Y.O. 1060 N. ALLEN AVE. PASADENA, CA 91104

ՀԱԼԷՊ

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆՆ ՈՒ ՅՈՅՍԻ ԵՎՆԱՊԱՐՅՈՒ

Նոր Սերունդ Մշակութային Միութիւնը ինչպէս միշտ անգամ մը եւս իր եզակի դերը ունեցաւ Յեղասպանութեան զոհերու Յիշատակին նուիրուած ոգեկոչման հանդիսութիւններ շարքին ներկայացնելով թատերապարային յատուկ ծրագիր «Յոյսի ճանապարհ» վերնագրով:

Կիրակի 7 եւ 8 Մայիս, 2011ին երեկոյեան ժամը 8:30ին Հալէպի Կրթասիրաց «Ջոհրայ Գաբրիէլեան» սրահի բեմասարթակին վրայ բարձրացան Հալէպի Նոր Սերունդ Մշակութային Միութեան պարախումբի պարման պարմանուհիները, ոգեկոչելու Ապրիլեան զոհերու յիշատակը:

Երեկոն սկիզբ առաւ ժագ Յակոբեանի Պարոյր Սեւակի եւ Գէորգ Էմինի բանաստեղծութիւններէ քաղուած, օր. Վարդուհի Չաթալպաշեանի կողմէ պատրաստուած ու համադրուած ասմունքի

Երեք ասմունքողները հիանալի ներշնչումով ու կատարողութեամբ ներկայացուցին հայ ժողովուրդի փշոտ եւ յուզումնալի պատմութիւնը որ մայր մը կը պատմէր իր որդու զոհարումը որ որ կը պարունակէ ազգի մը ցաւերը, խին-

սրտին մէջ: Անոնք իրենց պարարուեստով եղած հայ ժողովուրդի պատմական անցեալը յաւերժացնող խոշորագոյն յուշարարը, հանդիսատեսը ներքուստ կ'ըսէր «Պարէ՛ք տղաք կրկին պարէ՛ք թող ողջ աշխարհը իմանայ որ վերընձիւղուած հայութեան հոգին կ'ապրի ու պիտի ապրի»: Յուզականութեամբ լեցուած հանդիսատեսը ապրեցաւ հոգեպարար պահեր ու իր որոտընդոստ ծափերով ու անվերապահ քաջալերանքով բարձր գնահատեց Ն.Ս.Մ.Մ.ի պարախումբի պարմանպարմանուհիները ու այս աննախընթաց երեկոն պատրաստող բոլոր անյայտ մարտիկները:

կտորներէ կատարողութեամբ օր. Հուրի Տօնոյեանի, օր. Զանի Նազարեանի եւ օր. Դանիա Պէգճեանի:

դերը, ձգտումներն ու յաղթանակները նահանջի դէմ աննահանջ ժողովուրդի պատմութիւնը:

Երեկոն շարունակուեցաւ օր. Յասմիկ Գրիգորեանի «Անի» եւ Կիլիկիա երգերով հրաշալի երգեցողութեամբ, ապա բեմ բարձրացան Ն.Ս.Մ.Մ.ի պարմանպարմանուհիները գանազան տարիքային խումբերով, որոնք իրենց պարային թատերախաղով ներկայացուցին հայոց պատմութենէ ուրախ եւ տխուր պատառիկներ բեմականացնելով հայ ժողովուրդի ջարդը, մաքառումը, պայքարը, խիզախութիւններն ու յաղթանակները 1915-ի շրջանին: Հիանալի էր բեմականութիւնը որ պատրաստուած էր պարուսոյց օր. Սոնա Խաչատուրեանի կողմէ: Պարմանպարմանուհիներու ոտքերու դղրդիւնը անգամ մը եւս ցնցեց ու պայթեցուց հայու անպարտելի ոգին ու վերապրելու աննկուն կամքը: Լուսաւորելով այն Յոյսի ճամբան որ միշտ անմար է հայ հոգիին ու

Ջերմագոյն շնորհաւորութիւններ Հալէպի Ն.Ս.Մ.Մ.ի վարչութեան եւ պարախումբի անձնակազմին կը մղթենք մշտանորոգ կողով եւ ստեղծագործական նորանոր կարելիութիւններ պարարուեստի բնագաւառէն ներս: ԱՆԻ ՄԱՐՍԷԼԵԱՆ

Հմայեցալիս
ԽՐԱԽՈՃԱՆՔ
ու
ՁՈՒԿԿԵՐՈՅԹ

Կազմակերպութեամբ՝
ԿԼԷՆՏԷՅԼԻ ԱՐՍԷՆ ԿԻՏՈՒՐ
ՄԱՍՆԱԾԻՒՂԻ

Շաբաթ, 4 Յունիս 2011
 երեկոյեան ժամը 8:00-էն սկսեալ
 1060 North Allen Avenue
 Pasadena, CA 91104

Տոմսերու քանակը դիմել՝
(626) 797-7680

ՆԻՒ ԵՈՐՔՈՒՄ ՑՈՒՑԱԴԻՐՈՒՄ Է ԱՐՇԻԼ ԳՈՐԿՈՒ ԱՆՅԱՅՏ ԿՏԱԲՆԵՐԻՑ ՄԵԿՈ

Նիւ Եորքի Գագոսեան պատկերասրահում ցուցադրուում է Արշիլ Գորկու 1947 թ-ին ստեղծուած անանուն նկարը, որը մինչ այդ երբեք չի ցուցադրուել: Նկարն այժմ կրում է «1947» խորագիրը: Ինչպէս հաղորդում է artdaily-ն, նկարը գտնուել է 2010 թ-ին, որը 64 տարի մնացել է փաթեթաւորուած եւ պահպանուել է ամբողջովին անվնաս: Բացի «1947» նկարից, ցուցասրահում ներկայացուած են նկարչի աշխատանքները,

որոնք այժմ գտնուում են արտասահմանեան թանգարանների հաւաքածոներում:

ԱՐՇԻԼ ԳՈՐԿԻ

Արշիլ Գորկին՝ Ոստանիկ Ադրեանը ծնուել է Վանի մերձակայ ինքնուրուագիւղում 1902-1905թթ. միջև: Գորկին լքել է Վանը 1915թ. Հայոց ցեղասպանութեան հետեւանքով եւ մօր ու 3 քոյրերի հետ

անցել է Ռուսաստանի կողմից վերահսկուող տարածք: 1919թ. Գորկու մայրը վախճանուում է սովից Երեւանում, իսկ Գորկին մեկնում է

ԿԻԼԿԻՈՅ ԶԱՐԴԵՐԵՆ ՄԻՆՉԵՒ ԶԱՅԿԱԿԱՆ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆ՝

ՏՈՒՔԹ. ԵՂԻԿ ՃԵՂԷՃԵԱՆ

Այս նիւթը պարզաբանելու համար կարելի էր գտնեմ անդրադառնալ քանի մը կէտերու եւ փորձել պատասխանել կարգ մը հարցումներու.

1) Ատանայի ջարդը պէտք է դիտել Օսմանեան կայսրութեան արտաքին եւ ներքին քաղաքական կեանքին հեռապատկերին վրայ:

2) 1909 Ապրիլին ի՞նչ էր պատահածը Օսմանեան կայսրութեան մէջ:

3) 1909 թ.ի Ատանայի ջարդը նախածրագրուած էր, եթէ այո՞՞ ո՞վքեր էին անոր ծրագրողները:

4) Արեւմտահայութիւնը առաջնորդելու կոչուած հայ քաղաքական ղեկավարութիւնը, Ատանայի ջարդին յաջորդող հանգրուաններուն ինչպէ՞ս գնահատեց այդ:

Այս հարցումներուն հերթական պատասխանները գտնելու համար պէտք է սկսիլ պատմական փոքր անցեալէ մը:

9-11 Յունիս 1908, Զուլիջերիոյ Ռեվալ քաղաքին մէջ տեղի կ'ունենայ Նիքոլա Բ. ցարին եւ Անգլիոյ էտուարտ VII թագաւորին միջեւ հանդիպում մը, որ Օսմ. կայսրութեան համար կ'ունենայ կարեւոր նշանակութիւն: Մինչ այդ, Անգլիան եւ Ռուսաստանը, իւրաքանչիւրը իր շահերէն թելադրուած, Օսմ. կայսրութեան հանդէպ կը վարէր իրեն յատուկ քաղաքականութիւն:

Շահերու այդ ներհակութեան մէջ, Սուլթանը հնարաւորութիւն կ'ունենար ճարպիօրէն մանեւրելու (խուսանակելու): Ռեվալի հանդիպումը յառաջ կը բերէ երկու մեծ տէրութիւններուն շահերուն նոյնացում. սա, բնականաբար կը խանգարէր Սուլթանին մանեւրելու հնարաւորութիւնը: Հանդիպումը կարեւոր էր նաեւ այն իմաստով, որ հոն կողմերը կը քննարկէն Մակեդոնիոյ հարցը եւ հանդիպման եզրափակիչ յայտարարութեան մէջ կ'արձանագրուի որ կողմերը համաձայն են որ Մակեդոնիոյ մէջ կատարուին բարեկարգումներ՝ անոր տալով վարչական որոշակի ինքնավարութիւն: Սուլթան Ապտիւլ Համիտ կ'իյնայ երկու քարի արանքը: Ընդունիլ Ռեվալի յայտարարութիւնը՝ կը նշանակէր ընդունիլ Մակեդոնիոյ ինքնավարութեան գաղափարը: Մերժել զայն կը նշանակէր միաժամանակ թշնամական կեցուածք ունենալ Անգլիոյ եւ Ռուսիոյ հանդէպ:

Ստեղծուած ծանր կացութիւնը լաւապէս կ'ըմբռնէին նաեւ իթթիհատականները: Վերջիններս Սուլթանը կը մեղադրեն արտաքին ճնշումներէն երկիրը պաշտպանելու անկարողութեան մէջ: Մակեդոնիոյ ինքնավարութեան առաջը առնելու համար, Սալոնիկի մէջ գործող իթթիհատի ներքին ղեկավարութիւնը (1) Մակեդոնիոյ իր գործակալներուն կը հրահանգէ իւրաքանչիւր ընդունելու իրենց խնդիրները: Խնդրաբար կը միանան նաեւ ապստամբ այլանազանները (որոնք Սուլթան Համիտին դէմ ըլլալով հանդերձ դէմ էին Մակեդոնիոյ ինքնավարութեան գաղափարին), ինչպէս նաեւ բանակային ստորաբաժանումները: Իթթիհատի յայտարարութիւն Ռեվալի որոշումները կարելի է չհզոքացնել եթէ կայսրութեան մէջ հռչակուի

Ատանայի Եղեռնի 100 ամեակին առիթով, Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութիւնը, Արամ Ա. Վեհափառին նախագահութեամբ, կազմակերպեց գիտական եռօրեայ սեմինար մը, որուն մասնակցեցան հայրենիքէն եւ Սփիւռքէն շուրջ 20 գեկուցողներ: Ներկայացուած նիւթերուն մէջ հետաքրքրականներն մէկն էր ընկ. տոքթ. Եղիկ Երեմեանի կողմէ «Կիլիկիոյ Զարդերուն միմեջ եւ հայկական Ցեղասպանութիւնը քաղաքական գնահատական» նիւթը, զորս կու տանք ստորեւ:

Սահմանադրութիւն: Սուլթան Ապտիւլ Համիտ կը փորձէ բռնի ուժով թէ խոստումներով լռեցնել Սահմանադրութիւն պահանջող ուժերը, բայց չի յաջողիր: 22 Յուլիսին, Սալոնիկի մէջ գումարուած ժողովի մը ընթացքին, ապստամբները Մակեդոնիան կը յայտարարեն սահմանադրական եւ նամակով մը Սուլթանէն կը պահանջեն ամբողջ կայսրութիւնը հռչակել սահմանադրական: Երկու օր անց, Ապտիւլ Համիտ կը վերականգնէ այսպէս կոչուած Միտահթեան Սահմանադրութիւնը, որ իր իսկ կողմէ առկախուած էր 1878-ին:

Առաջին ակնարկէն Ատանայի ջարդին հետ անմիջական կապ չունեցող պատմական այս անցուդարձերը նշելով, մեր նպատակն է ցոյց տալ, որ հռչակուած Սահմանադրութեան հիմնական նպատակն էր փրկել կայսրութեան ամբողջականութիւնը:

Սահմանադրութիւն մը որուն մասին, ըստ Aykut Kansu-ի, «Թուրք պատմաբանները կը սիրեն ըսել այդ փորձ մըն էր փրկելու պետութիւնը իր ներքին թշնամիներէն եւ արտաքին բարեկամներէն» (2): Մինչդեռ, հայ քաղաքական եւ պատմագրական միտքը, իր օրին (եւ մինչեւ այսօր), Սահմանադրութեան հռչակման բազմապիսի մեկնաբանութիւնները տալու կողքին, շուքի մէջ կը ձգէ անոր հիմնական նպատակը, երբ իր կողքին, իթթիհատի պարագլուխները բացառելու օրէնք, իրենց մամուլի օրկաններով, կը խօսէին այդ մասին: Հարցը այն էր, որ մինչեւ Սահմանադրութեան հռչակումը, 27-29 Դեկտ. 1907 Փարիզի մէջ գումարուած էր Օսմ. ընդդիմադիր ուժերու Բ. խորհրդաժողովը, որուն նախապատրաստման մէջ Հ.Յ.Դ.ն ունեցած էր աշխոյժ դերակատարութիւն: Հ.Յ.Դ. Սահմանադրութեան հռչակման մէջ մեծ դերակատարութիւն կը վերապահէ այդ խորհրդաժողովին, որուն ընդմէջէն նաեւ իրեն: 3 Օգոստ.ին, Հ.Յ.Դ.-ի Կ. Պոլսոյ պատասխանատու մարմինը հաղորդագրութեան մը մէջ կը նշէր թէ Հ.Յ.Դ.ն բազմաթիւ արդէնքներ, դժուարութիւններ, հալածման բոլոր նախադիմաքարներով կը զրկուէր Սահմանադրութեան հռչակման մէջ (հարցազրույցը կը տպագրուի «Ազգ» թերթի 17 Հոկտ. 1908-ի թիւին մէջ): (3) Այդ հարցազրույցին մէջ, Ա. Ռիզա վճռակալնապէս կը մերժէ Սահմանադրութեան հռչակման մէջ Փարիզի խորհրդաժողովին եւ հայութեան որեւէ դեր վերապահել:

Սահմանադրութեան էութեան այս սխալ գնահատութեան կ'ընկերանայ նաեւ անոր ժողովրդային խանդավառ ընդունելութիւնը: Բո-

լոր փոքրամասնութիւններու մէջ, հայերը կ'ըլլան զայն ամէնէն խանդավառ ընդունողները: Ժողովուրդին այս ինքնամոռաց խանդավառութիւնը բացատրելի էր: Տարիներով Սուլթան Համիտի դառն լուծը ճաշակած, 1893-95 թթ. ջարդերը տեսած հայութեան համար կարեւորը իր ջարդարարին՝ Կարմիր Սուլթանին հեռացումն էր գահէն: Իր խանդավառութեան մէջ, հայը չէր մտածեր որ իր կողքին գտնուող թուրք կրօնամոլ ամբոխը Սահմանադրութեան հանդէպ նոյն խանդավառութիւնը չունէր: Շէրիթաթի օրէնքները սրբութիւն նկատող կրօնամոլը, թէկուզ տեսակաւ նորէն, քաղաքացիներու հաւասարութիւն բերող Սահմանադրութեան հաշտ աչքով նայիլ չէր կրնար:

Ինչպէ՞ս կրնային իսլամն ու քրիստոնեան (անհաւատը) իրաւահաւասար նկատուիլ: Երբ իսլամ կրօնամոլութիւնը շէրիթաթի օրէնքի ջնջումին համար ակռան կը կճռուէր, իր կողքին հայը կը հպարտանար եւ կ'ուրախանար շէրիթաթի օրէնքը ջնջող Սահմանադրութեամբ:

Իսկ ի՞նչ էր կատարուածը վերնախաւին մէջ: Կատարուածը խորքային, արմատական յեղափոխութիւն մը չէր: Զայն հագիւ վերնախաւային յեղաշրջում մը կարելի է անուանել: Փաստօրէն կը պահպանուէր Սուլթանին կարեւոր իրաւասութիւնները (վարչապետի նշանակում, շէյխուլիսլամ նշանակում, կառավարութեան որոշումներուն վաւերացում եւ այլն): Երիտթուրքական շարժման ազատախոհներն ու բարեկարգիչները չունէին այն քաղաքային հնարաւորութիւնը, իշխանութեան կարեւոր լծակները, իրենց ձեռքը առնելով բարեկարգումներ կատարելու համար: Տիրող կրօնամոլութիւնն ու իթթիհատի ազգայնամոլութիւնը իրենց կարգին թոյլ չէին տար որ վարչամեքենային մէջ փոքրամասնութիւններու ներկայացուցիչներուն թիւը սահմանէ մը աւելին ըլլայ: Վարչամեքենայի փոփոխութիւն տեղի չ'ունենար. եղածներն է որ կը դառնան իթթիհատական: Այս մասին կ'ուզեմ վկայակոչել ժամանակաշրջանի ակնաւոր գործիչներէն Ռուբէն Տէր Մինասեանի վկայութիւնը: Տէր Մինասեան բազմաթիւ անուանական օրինակներ բերելէ ետք կ'եզրակացնէ. «Հին ռեժիմի երկրպագուները կարողացան ցատկել յեղափոխութեան անսանձ ձիու քամակը եւ իրենց ցանկացած ուղղութեամբ քշեցին անոր բերած սահմանադրութիւնը» (4): Այս իմաստ վկայութիւններուն ժամանակաշրջանի հայ գործիչներէն Ստեփան Սապահ-Գիւլեանը, Կոմսը (Վահան Փափագեան) եւ ուրիշներ:

Սահմանադրութեան անմիջապէս ետք, իթթիհատի պարագլուխները իրենք եւս կառավարական աթոռներ չէն գրաւել:

Ըստ Erik Zurcher-ի, իթթիհատականները միջին աստիճանի գիւնուորականներ էին եւ կայսրութիւն ղեկավարելու փորձ եւ հմտու-

թիւն չունէին (5): Ըստ Feros Ahmed-ի, ժողովուրդը հոգեպէս պատրաստ չէր առանց տիտղոսներու եւ շքանշաններու երիտասարդ վարչապետ ու նախարարներ տեսնել եւ այդ բանը իթթիհատականները գիտէին: Ուստի. - (6) «Թուրքիոյ իսկական տէրերը դարձած երիտասարդ թուրքերը չուզեցին սակայն ըստաձնել երկրին կառավարութիւնը: Անոնք իրենց գործի սկզբնաւորութեանը նախամեծար համարեցին ինքզինքնուն վերապահել իշխանութեան գաղտնի հակաշրջող դերը միայն» (7):

Յետ-սահմանադրական շրջանի առաջին վարչապետը կը նշանակուի Սալիտ Փաշան, որ Համիտեան վարչակարգի շրջանի մի քանի անգամ կոչուած էր այդ պաշտօնին: Սուլթանի եւ իթթիհատի միջեւ վէճ կ'առաջացնէ պատերազմի եւ նաւատորմի նախարարներուն նշանակումը: Իթթիհատի ճնշումով մեծ թիւով նախարարները կը հրաժարին եւ Սալիտ Փաշայի կառավարութիւնը կ'իյնայ:

Սուլթանին պատասխան քայլը կ'ըլլայ վարչապետի պաշտօնին նշանակել իր անգլիասէր հակումներով եւ իթթիհատի հանդէպ ժխտական կեցուածքներով ծանօթ Քամիլ Փաշան: 5-6 Հոկտ. սահմանադրական իշխանութիւնները կը դիմադրաւեն լուրջ դժուարութիւններ: Պուլկարիան իր վրայէն կը թօթափէ Օսմանեան գերիշխանութիւնը եւ կը յայտարարէ ամբողջական անկախութիւն:

Աւստրո-Հունգարիան վերջնականապէս իրեն կցուած կը յայտարարէ Պոսնիա-Հերցեգովինիան (8): Կրետէ կղզին ինքզինք կը յայտարարէ միացած Յունաստանին: Օսմանեան բանակները համապատասխան գործողութիւններու չեն դիմեր: Սա կը նկատուի կայսրութեան հողային ամբողջականութիւնը պահելու իթթիհատի տուած խոստումներուն խախտումը: Որպէս քաղաքական շարժառիթ օգտագործելով կայսրութեան տարանջատման փաստը, Համիտի կողմնակից ուժերը կը դիմեն ցոյցերու: Անոնք կը պահանջեն չեղեալ յայտարարել Սահմանադրութիւնը եւ ղեկավարուիլ շէրիթաթի սկզբունքներով:

Նոյն-Դեկտ. 1908-ին տեղի կ'ունենան յետ-սահմանադրական Օսմ. կայսրութեան Ա. երեսփոխանական ընտրութիւնները: Իթթիհատ այլընտալ գեղծարարութիւններով ձեռքը կը ձգէ երեսփոխանական ժողովին մեծամասնութիւնը եւ Փետրուար 1909-ին երեսփոխանական ժողովը անվստահութիւն կը յայտնէ Քամիլ Փաշայի կառավարութեան: Նոր վարչապետ կը նշանակուի իթթիհատին մօտիկ նկատուող Հիւսէյն Հիւմին: Սա, կը նկատուի միաժամանակեայ հարուած անգլիական շահերուն եւ Սուլթանի համակիրներուն: Վերջիններս կը հակադարձեն զարկ տալով հակապետական ցոյցերուն: Սկզբնական շրջանին ժողովրդային ելույթներուն իր մասնակցութիւնը կը բերէ նաեւ բարեկարգչական ձգտումներ ունեցող եւ անգլիասէր նկատուող նորակազմ Ահրար կուսակցութիւնը (9): Սակայն, ի տես դէպքերու թաւալվող ընթացքին, Ահրարը կը հեռանայ հակապետական ելույթներէն: Շարժումը ամբողջապէս կ'իյնայ միապետականներուն եւ

ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԶԱՐԴԵՐԵՆ ՄԻՆՉԵՒ ԶԱՅԿԱԿԱՆ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆ՝

Շարունակում էք 14-էն

կրօնամոլներուն ազդեցութեան տակ:

12-13 Ապրիլին ժողովրդային ընդվզումը կը վերածուի ըմբոստութեան (այդ պատճառով, օրացուցային հին տոմարով ան կը կոչուի 31 Մարտի դէպքեր): Ըմբոստութեան կը միանան բանակային ստորաբաժանումներ: Ապստամբ զինուորները սոֆթեաներու առաջնորդութեամբ կը շարժին դէպի խորհրդարանի շէնքը ու կը պահանջեն վարչապետին, պատերազմական ու նաւատորմի նախարարներուն, երեսփոխանական ժողովի նախագահին եւ իթթիհատական սպաներուն հրաժարականները, իթթիհատական երեսփոխաններուն հեռացումը Կ. Պոլսէն եւ շէրիաթի օրէնքին վերահաստատումը: Կատուած ամբողջ դէպի խորհրդարանի եր իթթիհատական ընթացքին կը քանդէ ամէն ինչ որ կը խորհրդանշէ իթթիհատն ու Սահմանադրութիւնը:

Կը սպաննուին արգարողատութեան նախարարը, երկու երեսփոխաններ, իթթիհատին կողմնակից զինուորականներ եւ մտաւորականներ: Ամբոխը կը խուժէ խորհրդարան եւ երեսփոխաններու ոչ մեծամասնութեամբ (որոնցմէ շատեր թուրք սահմանադրականէն յանկարծ կը վերածուին թուրք շէրիաթականի) կը կատարուի նոր խօսակի ընտրութիւն: Նոր խօսակի կ'ընտրուի Իսմայիլ Քեմալ, փոխխօսակի՝ Գրիգոր Զոհրապ: Տեղի կ'ունենան մոլեռանդ ճառախօսութիւններ:

Ստեղծուած մթնոլորտին հակառակ յանդուգն ելոյթ կ'ունենայ իթթիհատական երեսփոխան Յակոբ Հալաճեան: Ան, առաջին հերթին, ջղագրգիռ ամբոխն ու սուրինաւոր զինուորները կը հրաւիրէ ժողովարարէն դուրս ու ապա կը յայտարարէ թէ յայսպիսի ճնշիչ պայմաններու տակ հնարաւոր չէ որ ժողովը կարենայ աշխատիլ եւ որոշումներ գոյացնել: Սակայն ժողովը կը շարունակուի: Ի շարս այլ որոշումներու կ'որոշուի նաեւ շէրիաթը ընդունիլ որպէս հիմնական օրէնք: Վարչապետ Հիւսէյն Նիւմի կը հրաժարի եւ Սուլթանը անմիջապէս նոր վարչապետ կը նշանակէ Թեփքիք Փաշան: Այս թոհոստի մէջ, իթթիհատի ղեկավարներէն շատեր կ'ապաստանին հայերու մօտ. Թալէաթ Փաշան կ'ապաստանի Ահմետիի մօտ, Խալիլ Պէյ՝ Գ. Զոհրապի մօտ, Նազիմ Փաշա եւս իր ապահովութիւնը կը վստահի հայերուն:

Իթթիհատ իր հակահարուածը կը կազմակերպէ 15 Ապրիլին, իր միջնաբերդ Սալոնիկէն: Մակեդոնական 3-րդ բանակի հրամանատար Մահմուտ Շեւքիթ փաշայի հրամանատարութեան տակ կը կազմուի «շարժուն բանակ» («Հարաքէթ օրտուսու», կը կոչուի նաեւ «ազատարար բանակ»), որ շոգեկառքով կը տեղակայուի Սան Սթեֆանօ: Հոն կը մէկտեղուին նաեւ իթթիհատի ղեկավարներն ու Սահմանադրութեան կողմնակից երեսփոխանները: Արագ յարձակողականով մը, 24 Ապրիլին ազատարար բանակը կը գրաւէ Կ. Պոլիսը: Կը ձերբակալուին ու կախաղան կը հանուին 80 «հակադատականներ»:

Ի՞նչ դիրք բռնեցին հայերը հակասահմանադրական յեղաշրջ-

ման ժամանակ: Այն միջոցին երբ իթթիհատ Սալոնիկի մէջ իր հակահարուածը կը պատրաստէր, Կ. Պոլսոյ մէջ Հ.Յ.Դ. պատասխանատու մարմինը Ս. Զաւարեանի նախագահութեամբ կը գումարէ ժողով մը, ուր կ'որոշուի պաշտպանել Սահմանադրութիւնը եւ գործնապէս թիկունք կենալ սահմանադրական ուժերուն: Սալոնիկի սահմանադրական ուժերուն հետ կապ հաստատելու յանձնարարականով Ռուբէն Տէր Մինասեանը կը մեկնի Ռոտտաթօ, Գասպար Իփէկեանը կ'ուղարկուի Ատապազար եւ Պարտիզակ, Ղեւոնդ Մելոյեանը՝ Իզմիր: Մելոյեան խումբը մը կամաւոր հայ երիտասարդներով կը մասնակցի Սելիմիէ գորանոցի ապստամբ զինուորներու գաղման գործողութեան (10), իսկ Ռուբէն կը կազմակերպէ Ռոտտաթոյի հայութեան ինքնապաշտպանական կարողութիւնները՝ հաւանական որեւէ վտանգ դիմակայելու համար:

Ազատարար բանակին Կ. Պոլսոյ գրաւման ժամանակ եւս հայութիւնը կ'օժանդակէ անոր: Ըստ George Young-ի այդ օգտակարութիւնը յատկապէս ուշագրաւ կ'ըլլայ ՌակեդՂիւրի Հովիտէն Տատավլայի բարձունքներուն գրաւման ժամանակ (11): Հնչակեան եւ դաշնակցական պատասխանատուներ կապեր կը հաստատեն Սիլիւստար տեղակալուած ազատարար բանակի հրամանատարութեան հետ եւ անոնցմէ կը ստանան գէնք ու զինամթերք: Կը ստեղծուին հայկական շրջուն պահակախումբեր, ինչպէս նաեւ 12 անշարժ դիրքեր: Ըստ «Կոհակ» թերթին, հրամանատարութիւնը հրացաններով կը հետեւի Հնչակեան այն խումբերուն, որոնք տարբեր ծայրամասերէ, իրենց գէնքով ու պարէնով օգնութեան կը փութային ազատարար բանակին (12): Ի նպաստ ազատարար բանակին հայերու կողմէ կը կազմակերպուի նաեւ հանգանակութիւն (13):

Պատմական փակագիծ մը: Այն փաստը, որ Գ. Զոհրապ կը դառնայ յետաշրջական երեսփոխանական ժողովին փոխ խօսակը (յետաշրջականները կը հրապարակեն իրենց համակիր երեսփոխաններուն անուանացանկը, որուն մէջ Գ. Զոհրապի անունը) (14), նաեւ այն որ այս ժողովին կողմէ երեսփոխաններու խումբը մը՝ որոնց մէջ Վարդգէս Սերենկիւրեան հանդիպում կ'ունենան ազատարար բանակի հրամանատարութեան հետ (15), կը ձգէ այն տպաւորութիւնը, թէ հայերը դիրքորոշուած թերթը նոյնիսկ կը մեղադրէ հայկական յեղափոխական կուսակցութիւնները, որոնք մասնակից դարձած են 31 Մարտի հակադատութեան (16): Վերջինիս օրինակին հետեւելով, «Մշակ» եւս կը դատապարտէ «տնաբոյս խեղապականներու վարմունքը, որոնք ժողովրդին ղեկավարելու յաւակնութիւնն ունենալով՝ չկարողացան ըմբռնել ըրպէի պատմական նշանակութիւնը եւ գործիք դարձան ուժակցիայի ձեռքում» (17): Այս մասին կը գրէ նաեւ իտալական շաբաթաթերթ մը, որմէ արտատպում կը կատարեն յունական թերթերը: Սակայն այս թիւը տպաւորութիւնը շուտով կը սրբագործի եւ «Սլովա»-ն իր «Հայերը եւ Երիտասարդ Թուրքերը» յօդուածին մէջ կը գրէ, թէ հայերու մեծամասնութիւնը, յատկապէս Դաշնակցական եւ Հնչակեան կուսակ-

ցութիւնները Երիտթուրքերուն հետ եղած են (18):

Այն պահուն, երբ Կ. Պոլսոյ մէջ հակապետական ցոյցերը կը վերածուէին ըմբոստութեան, այսինքն՝ 13 Ապրիլին, Ատանայի մէջ տեղի կ'ունենան հակահայ կոտորածներ, որոնք յաջորդող օրերուն կը տարածուին ամբողջ Ատանայի նահանգին վրայ (Կիլիկիա): Ես զանց պիտի առնեմ Ատանայի ջարդին եւ այդ առիթով կազմակերպուած ինքնապաշտպանական մարտերուն նկարագրութիւնն ու մանրամասնութիւնները: Այստեղ, հիմնական հարցը սա է.՝ երբ իթթիհատ կը գտնուէր իր ամենադժուարին կացութեան մէջ, իշխանութիւնը կորսնցնելու վտանգին դիմաց, ինչքա՞ն տրամաբանական է որ ան Սահմանադրութեան ամէնէն ջերմ պաշտպանին ու իրեն զինակցութիւն յայտնող հայութեան դէմ ջարդեր նախածարէ: Ի՞նչ էր անոր շահը:

Շատ դժուար է պատասխանել այս հարցին, մանաւանդ այն պատճառով որ շատ ու շատ ժամանակակիցներու վկայութիւններ եւ պատմաբաններու եզրայնագումներ կը խօսին ջարդերու հրահրման եւ ղեկավարման մէջ իշխանութեան ներկայացուցիչներու եւ նոյնիսկ իթթիհատականներու մասնակցութեան մասին: Իսկ ո՞վքեր էին իշխանութեան այդ ներկայացուցիչներն ու իթթիհատականները. արդեօ՞ք անոնք հին իշխանութեան մարդիկն էին, որոնք ինչպէս տեսանք պաշտօնի տիրանալու կամ իրենց պաշտօնը պահելու համար համազգեստը՝ իրենց համոզումներով, առանց սահմանադրականներ կամ բարեկարգչականներ ըլլալու: Յամենայնդէպս, 13 Ապրիլին, երբ մոլեռանդ ամբոխը Ատանայի մէջ կը յարձակի հայկական շուկային վրայ, ան կ'արձակէ հակասահմանադրական եւ շէրիաթի օրէնքը պահանջող լոզունգներ:

Մոլեռանդ ամբոխը հայը կը ջարդէր ու կը թալանէր, որովհետեւ ան դարձած էր Սահմանադրութեան խորհրդանիշներէն, այն Սահմանադրութեան՝ որ կ'անարգէր աստուածատուր օրէնքներն ու հաւատացեալն եւ անհաւատը կը հռչակէր իրերահաւասար:

Հարցը կը կնճռոտի երբ ջարդերէն յետոյ իշխանութեան վերադարձած իթթիհատի վարիչները կ'ուզեն ամէն ձեւով կոծկել ջարդերուն պատասխանատուները: Անոնք այդ կ'ընեն նախ նուազեցնելով հայ գոհներուն թիւը եւ կարելի եղած չափով այն մօտեցնելով թուրք գոհներու թիւին: Երկրորդ՝ ինքնապաշտպանութեան համար գէնք վերցուցած հայն ու նախայարձակ թուրքը ղնելով դատապարտեալի միեւնոյն աթոռին վրայ: Այս երեւոյթը ցայտուն կը դառնայ երբ զինուորական դատարանը մահուան կը դատապարտէ 7 հայեր ու հարիւրակ մը հայեր ալ տարբեր տարիներու բանտարկութեան. դատարան մը՝ որուն մասին Կովկասի ռազմական շրջանի հրամանատարի պաշտօն ակատար Եուզեւիչ իր գերադասին կը գրէ.՝ «Այն, ինչ արդարադատութեան անուան տակ կատարուած է ռազմական դատարաններում, մանաւանդ Ատանայում, շարամիտ ծաղր է արդարադատութեան հանդէպ» (19): Ռազմական դատարանի անարդար որոշման դէմ առ ի բողոք Դուրեան

Պատրիարք կը հրաժարի: Իշխանութիւններուն կողմնակալ կեցուածքը, ֆիզիքական ծանր կորուսաներու ենթարկուած հայ ժողովուրդին կը հասցնէ նաեւ բարոյական հարուած մը, որ նուազ ծանր չէր՝ քան ֆիզիքականը:

Հայութեան մեծ մասին առաջին հակացոյցութիւնը Ատանայի ջարդին՝ կ'ըլլայ իթթիհատին աւելի մօտեցումը: Այս մասին առաջին խորհուրդ տուողներէն կ'ըլլայ Թիֆլիսի պահպանողական «Մշակ»ը, որ իր «Ինչ Պէտք է Անել» յօդուածին մէջ կը գրէ.

«Հայ ժողովուրդի ներկայացուցիչները եւ գործողները պէտք է ամէն կերպ աշխատեն աջակցել, օգնել երիտասարդ թուրքերի կամ Մ. եւ Ա. (Միութիւն եւ Յառաջդիմութիւն.՝ Ե.Ճ.) կոմիտէին, որի ձեռքն է գտնուած այսօր Օսմանեան պետութեան ղեկը, որպէսզի նա կարողանայ ամրացնել Սահմանադրական ռեժիմը եւ անհնարին դարձնել Համիտեան արիւնարբու եւ հայաջինջ ռեժիմին վերադարձը» (20): Նոյն խորհուրդը կու տայ նաեւ Թիֆլիսի քաղաքապետի պաշտօնակատար (ապագային Հայաստանի Հանրապետութեան վարչապետ) Ալեքսանդր Խատիսեան «Թիֆլիսի Լիստոկ» թերթին տուած էր հարցազրոյցին մէջ (21):

Սահմանադրական կարգերը պաշտպանելու եւ համիտականներու իշխանութեան վերադարձը խափանելու մտօք, իթթիհատին հետ ըլլալու նախընտրանքին մէջ ամէնէն հետեւողականը կ'ըլլայ Հ.Յ.Դ.ն: 1909 Սեպտեմբերի սկիզբը կը կնքուի համագործակցութեան դաշինք իթթիհատի եւ Հ.Յ.Դ.ի միջեւ (22): Հ.Յ.Դ. կը դադրի իթթիհատը քննադատելէ ու կ'ընդդիմանայ որ ուրիշներ ալ քննադատեն զայն. «Իւրաքանչիւր անհայտ պայքար իթթիհատի դէմ՝ ուղղուած ծայր-ձախակողմի բանակէն, անխուսափելիօրէն պիտի ուժ տայ յետաշրջիկ խմբակցութեանց եւ իրերու առարկայական ընթացքով՝ ծառայէ յետադիմական նպատակներու», կը գրէ Ռուբէն Դարբինեան «Ազատամարտ»ին մէջ: Իսկ Ատոմ (Յարութիւն Շահրիկեան) Ատանայի ջարդին կապակցութեամբ իթթիհատը մեղադրողները որպէս «ճարպիկ ազգադաւներ» քննադատելէ ետք կ'աւելցնէ. «Կարող ենք ապահով ըլլալ, որ այլեւս ամենաճարպիկ դժբախտութեան պարագային, գէթ միայնակ կոտորուելու չենք: Կոտորելու եկող հորդաններուն դէմ թուրք եւ հայ, իթթիհատական ու դաշնակցական միասին կանգնած միասին պիտի դիմաւորեն վտանգը» (24): Կանխակալ լաւատեսութիւն մը որ դժբախտաբար իրականութիւն չդարձաւ:

Յատկանշան կը գտնենք նշել, թէ յետսահմանադրական Օսմ. կայսրութեան ժամանակաշրջանը Անդրկովկասի մէջ կը գուզադիպէր Լըժինեան հալածանքներու տարիներուն, երբ կը բռնադատուէին դաշնակցական (նաեւ այլ կուսակցութիւններու պատկանող) գործիչներն ու մտաւորականները: Դաշնակցական շարք մը յայտնի գործիչներ ապաստանած էին թուրքիս:

Համիտեան բռնատիրութեան ժամանակ հայ յեղափոխականներն է որ կ'ապաստանէին Անդրկովկաս.

ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԶԱՐԴԵՐԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆ՝

Շարունակում էք 15-էն

այժմ կարծես դերերն ու տեղերը փոխում էին: Կուսակցական գործունեությունների համար առկա ազատ պայմաններ ստեղծում էին թուրք-իոյ մէջ: Այս իմաստով բնութագրական է 20 Մարտ 1910-ին Բերայի մէջ Անդրկովկասի հայ բանտարկեալներուն ի նպաստ կայացած միթիինկին Վարդգէսի ձառը, ուր ան կ'ըսէ. «Ժամանակները փոխուած են, երէկ Ռուսիան էր որ յանուն թուրքիոյ քրիստոնեաներու պատերազմ կը հրապարակէր, այսօր թուրքիան է որ յանուն Փոքր Ասիոյ խաղաղութեան՝ բողոքի ձայն կը բարձրացնէ Ռուսիա ապրող քրիստոնեայ ժողովրդի մը համար: Շարժառիթները որքան տարբեր են, սակայն Ռուսիան հրապարակ կու գար նոր աշխարհակալութեան համար, իսկ թուրքիան գլուխը կը բարձրացնէ յաղթանակել տալու համար Արդարութեան սկզբունքը» (25):

Յաջորդող տարիներուն իթիհատի հետ գործակցելու տրամադրութիւնը տիրապետող կ'ըլլայ արեւմտահայութեան մօտ:

Նոյնիսկ պահպանողական հոսանքը (այս հոսանքը առաւելաբար համախմբուած էր Ազգ. Երեսփոխանական ժողովի կեդրոն իմբակցութեան եւ «Բիւզանդիոն» օրաթերթին շուրջ), որ իթիհատ-Դաշնակցութիւն համաձայնութիւնը ամէնէն շատ քննադատողներէն էր, հետեւողական չըլլար իր կեցումներուն մէջ: Օրինակի համար, երբ Հոկտեմբեր-Նոյեմբեր 1910 ամիսներուն Ազգ. Երեսփոխանական ժողովին մէջ բուռն վէճեր տեղի կ'ունենան, Կեդրոն իմբակցութեան անդամ խումբ մը երեսփոխաններ, իրենց քաղաքական դիրքը ամրապնդելու համար կը սպառնան իթիհատական դառնալ: Այս առթիւ «Ազատամարտ» կը գրէ. «Որոշ չէ միայն սա կէտը թէ ո՞ր իթիհատին մասին է խօսքը: Արդեօք ա՞յն իթիհատին որ մինչեւ վերջերս իրենք կ'ամբաստանէին իր ուղղակի կամ անուղղակի պատասխանատուն Ատանայի ջարդերուն եւ իբր երդուեալ թշնամի հայ ազգայնութեան...: Ա՞յն իթիհատին արդեօք, որուն հետ Դաշնակցութեան համաձայնութիւնը իրենք է որ հռչակեցին իբրեւ դաւաճանութիւն մը հայ ժողովուրդին գերագոյն շահերուն» (26): Ընդհանուր առմամբ հայութեան մօտ իթիհատին դաշնակից յատկապէս 1912 թ.ի Օսմ. երեսփոխանական ընտրութիւններուն նախօրեակին, երբ հայկական բոլոր կուսակցութիւններն ու հոսանքները այդ փափաքը կ'արտայայտեն: Միայն Հնչակեան կուսակցութիւնն է որ կը շարունակէ սկզբունքային դիրքերէ քննադատել իթիհատն ու անոր հետ ընտրական դաշինքի մէջ մտնողները (27): Եթէ մինչեւ 1911 թ.ը իթիհատին հետ գործակցութեան այլընտրանք կը նկատուէր կամայ թէ ակամայ նպաստել հակասահմանադրական ուժերու իշխանութեան վերադարձին, ապա 1911-ին հրապարակ կու գայ համասօմանեան առումով ընդդիմադիր ուժ մը, յանձինս Հիւրիէթ վէ իթիհատի կուսակցութեան: Վերջինս, առնուազն տեսականօրէն ունէր առելի յառաջդիմական տեսակէտներու ու կը պաշտպանէր վարչական ապակեղորոնացումը՝ հակադրուելով իթիհատի պաշտ-

պան էր իստ կեդրոնացեալ վարչական դրութեան (28): Ընտրութեան առիթով դարձեալ հրապարակ կու գան Ատանայի ջարդին քաղաքական գնահատականին շուրջ տեսակէտներու տարբերութիւններ: Մինչ Գարեգին Խաթալ ընտրական ժողովի մը ընթացքին իր ելույթին մէջ կը գտնէ թէ թուրքերու հետ գործակցութեան ժամանակ սխալ է Ատանայի ջարդը հրապարակ նետել (29), անդին Ստեփան Սապահ-Գիւլեան կը գրէ. «Մենք ոչինչ այնքան ցած, այնքան ստորնացուցիչ չենք գտնում հայ անհատի եւ հաւաքական մարմնի համար, որ իր ձայնը ու քուէները կու տայ Ատանան կոտորել տուող իթիհատին» (30):

1912-13 թթ. Օսմ. կայսրութեան քաղաքական կեանքին առանցքը կը դառնան Պալքանեան պատերազմները: Առաջին անգամ ըլլալով հայ գինուորը կը կուռի իր իսլամ հայրենակիցին կողքին (նախապէս քրիստոնեաները բանակ չէին գորակոչուէր ու կը վճարէին պէտէլ): Ըստ Christopher Walker-ի շուրջ «8000 հայեր պարկէշտօրէն կը ծառայէն» (31) Օսմ. բանակին մէջ, որուն կողքին հայերը կամաւորապէս կը մասնակցին բանակին բարոյականն ու կարողութիւնները բարձրացնել միտող նախաձեռնութիւններուն: Պալքանեան Ա. Պատերազմին դրդապատճառը Օսմ. կայսրութեան եւրոպական նահանգներուն մէջ բարեկարգումներու պահանջն էր, որ խոստացուած էր Պերլինի դաշնագրին 23-րդ յօդուածով՝ համանման հայկական նահանգներու մէջ բարեկարգութիւններ պահանջող 61-րդ յօդուածին: Պատերազմին արդիւնքը եւրոպական նահանգներուն կորուստն էր: Պալքանեան պատերազմը վերադարձնէր միջազգային քաղաքականութեան ասպարէզ կը հանէ հայկական նահանգներու բարեկարգութեան հարցը:

Երկար ու ձգձգուած բանակցութիւններէ ետք, Ապրիլին 1914 հայկական նահանգներու բարեկարգութեան ծրագիրը կը ստանայ իր վերջնական տեսքը, որուն համաձայն հայկական 6 նահանգները կը բաժնուին վարչական երկու միաւորներու, որոնց վրայ վերահսկիչներ կը նշանակուին հոլանտացի Lois Costant Westenenk-ը եւ նորվեկացի Nicolai Hoff-ը:

Պալքանեան պատերազմը խոր յեղաշրջում յառաջ կը բերէ նաեւ թուրք քաղաքական մտածողութեան մէջ: Պատերազմը ցոյց կու տար որ կայսրութեան ամբողջականութիւնը պահելու տեսակէտէն կարելի է վստահիլ միայն թուրք տարրին: Պետական հովանաւորութեամբ կը սկսի գարթօնք ապրիլ թուրք ազգայնամոլութիւնը, որ ինքնաբերաբար կը յանգի փանթութիւնի գաղափարախօսութեան: Զարեանդի պատկերաւոր արտայայտութեամբ. «Պալքանեան պատերազմը, այսպէս, հանդիսացեր էր այն պատմական դարձակէտը, ուր թուրքերը կը լքէին Քուրանը եւ անոր տեղ կ'ընդունէին թուրանը» (32):

Ազատուելու համար հայկական նահանգներու բարեկարգութեան մղձաւանջէն, որ Պալքանեան պատերազմի օրինակով Համաշխարհային Ա. պատերազմին կրնար տանիլ մինչեւ հայկական նահանգներուն անջատումը կայսրութեանէն, Օսմանեան իշխանու-

թեան վրայ արդէն իր մենատիրութիւնը հաստատած իթիհատ կը ծրագրէ ու կը գործադրէ Հայկական Ցեղասպանութիւնը:

Ամփոփելով:
- Ատանայի ջարդը պէտք է դիտարկել եւ քննարկել Օսմ. կայսրութեան ներքին եւ արտաքին քաղաքական իրադարձութիւններուն հեռապատկերին վրայ:
- Ատանայի ջարդին յաջոր-

դող հանգրուաններուն, անոր քաղաքական գնահատականը կատարելու տեսակէտէն հայ քաղաքական միտքը միասնական եղած չէ եւ շատ յաճախ դիրքորոշուած է անմիջական մտահոգութիւններէ մեկնած:

- Ի տարբերութիւն Ատանայի ջարդին, ոչ մէկ տարակոյս կայ որ Հայկական Ցեղասպանութիւնը նախածրագրուած էր եւ կը հետապնդէր յստակ նպատակներ:

*****

1. 1896 թ. Սալոնիկի մէջ երիտթրքական շարժումը ունեցած է բոլոր ներկայութիւն: Մակեդոնական յեղափոխական շարժումներուն պատճառով երիտթուրքերը կ'աշխուժանան եւ 1905 թ.ին կը հիմնեն Օսմանեան Ազատութեան Կազմակերպութիւնը (ՕԱԿ): Կազմակերպութեան հիմնադիրներուն եւ ղեկավարներուն շարքին կը մտնին Օսմ. կայսրութեան ապագայ յայտնի ղեկավարներ Թալէաթի, Ճեմալի, Մուսթաֆա Ռահմիի, Ճեմալի, Ատիլ Պէյի, Միտհատ Շիւրիի, Էնվերի եւ այլոց անունները: Այդ շրջանին Մուսթաֆա Քեմալ կը ծառայէր Դամասկոսի մէջ, ուր ան կը հիմնէ երիտթուրքեան յարող հայրենիքի եւ ազատութիւն փոքր խմբակը: Այս խմբակին բարոյագութիւնը կատարելու համար Մ. Քեմալ կը մեկնի Սալոնիկ. հոն սակայն իր խմբակով կը միանայ ՕԱԿ-ին: Փարիզ գտնուող Իթիհատի ղեկավարութեան եւ ՕԱԿ-ի միջեւ տեղի կ'ունենան բանակցութիւններ, որոնց որպէս արդիւնք ՕԱԿ կը միանայ Իթիհատին: Կուսակցութեան նոր կանոնադրութեան համաձայն Իթիհատի Փարիզի կեդրոնը կը կոչուի արտաքին ղեկավարութիւն (որուն իրաւասութեան սահմաններուն մէջ կը մտնէին արտաքին յարաբերութիւնները, մամուլը, հրատարակութիւնները եւ Օսմ. կայսրութեան սահմաններէն դուրս ինկող մասն ահիւղերուն ղեկավարումը), իսկ Սալոնիկի ղեկավարութիւնը կը կոչուի ներքին ղեկավարութիւն (որուն իրաւասութեան սահմաններուն մէջ գտնուող մասնահիւղերուն, բանակին մէջ գործող բոլորներուն եւ Մակեդոնիոյ գիւնեալ խմբաւորումներուն ղեկավարութիւնը):

2 A. Kansu, The Revolution of 1908 In Turkey N.Y., p. 29:
3 Ազգի յօդուածին մեք ծանօթացած ենք Գուրգէն Եագրնեանի Ապտիւլ Համիտ Բ. Կարմիր Սուլթանը գիրքէն, Պէյրութ, 1980, էջ 672-677:

4 Ռուբէն, Հայ Ցեղափոխականի Մը Յիշատակները, հ. 6, Պէյրութ, 1977, էջ 87:

5 E. Zurcher, Turkey A Modern History, London, 1994, p. 98-99:

6 F. Ahmed, The Young Turks (The Committee of Union and Progress in Turkish Politics 1908-1914), Oxford, 1969, p. 16:

7 Անտրէ Մանտէլյաքամ, Օսմ. կայսրութեան նախապարտ-Երիտասարդ թուրքերը Պատերազմէն Առաջ, Բարք. Մ. Մամուլներէն, Կ. Պոլիս, 1919, էջ 32:

8 1879-էն Պոսնիա - Հերցեգովինան վարչականօրէն կ'ենթարկուէր Աւստրո շուրջարիոյ, սակայն աշխարհագրականօրէն կը մնար Օսմ. կայսրութեան բարեւոյսի մէջ:

9 Ահրար (Ազատական) կուսակցութիւնը, յետսահմանադրական Օսմ. կայսրութեան առաջին ընդդիմադիր կուսակցութիւնն էր, որ առաւելաբար կազմուած էր իշխան Սապահեւտիքի կողմնակիցներէն: Սա աւելի շատ երեսփոխանական խմբակցութիւն մըն էր քան մասսայական կուսակցութիւն մը: 1909 Փետր. Մարտ ամիսներուն դրութեամբ, անոր երեսփոխանական խմբակցութիւնը կը հաշուէր 50-60 պատգամաւոր Ազատամարտ, 1909 Օգոստ. 20/ Սեպտ. 2 վ. Փափագեանի Օսմանեան Փառլամենտը յօդուածը: Ահրարին կեանքը կը տնէ կարն: Հայ երեսփոխաններէն անոր կանգամակցի Գրիգոր Զոհրապ:

- 10 Կոմս, Իմ Յուշերը, էջ 110:
- 11 G. Young, Constantinople, N.Y., 1992, p. 237:
- 12 «Կոհակ», 1988 Ապրիլ 3/16
- 13 Ազատարար Շարժում Բանակին Յաղթական Մուտքն Ի Պոլիս, Կ. Պոլիս, 1909, էջ 163-164:
- 14 Գուրգէն Եագրնեան, Ապտիւլ Համիտ Բ. Կարմիր Սուլթանը, Պէյրութ, 1980, էջ 682:
- 15 «Մշակ», 1909, Մայիս 20 եւ Յունիս 18:
- 16 «Մշակ», 1909, Մայիս 20:
- 17 Նոյն:
- 18 «Մշակ», 1909, Յունիս 10:
- 19 Մ. Ներսիսեան եւ Ռ. Սահակեան «Հայերի Ցեղասպանութիւնը Օսմանեան Կայսրութիւնում», Երեւան, 1991, էջ 237:
- 20 «Մշակ», 1909, Ապրիլ 24
- 21 Նոյն:
- 22 «Ազատամարտ», 1909, Օգոստ. 24 Սեպտ. 6:
- 23 «Ազատամարտ», 1910, 11/24 Սեպտ.:
- 24 Ատոմ, Մեր Հաւատքը, Կ. Պոլիս, 1910, էջ 106:
- 25 «Ազատամարտ», 1910, 9/22 Մարտ:
- 26 «Ազատամարտ», 1910, 2/15 Դեկտ.:
- 27 Այս մասին տե՛ս 1912-ի Օսմանեան Երեսփոխանական Ընտրութիւնները եւ Արեւմտահայ

ՀԻՆ ՅՈՒՇԵՐ ՀԱՃՆՈՅ ԴՐՈՒԱԳՆԵՐԷՆ

Ք. ՏՐԴԱՏԵԱՆ

Տասր տարեկան Արաքսին ներկայ էր իր քրոջը ամուսնութեան Պէյրուսի մէջ: Տեսնելով որ հայրը նեղուած նստած է՝ աղջնակը հօրը կը հարցնէ:

- Հայրիկ, ինչո՞ւ նեղուած ես:
- Որովհետեւ քոյրս օտար կ'առնէ:
- Արա՞ք կ'առնէ:
- Ո՛չ, Երզնկացի:
- Հոգո՞ւմի ընէր հայրիկ, քեզի կը խոստանամ, ես Հաճընցի պիտի առնեմ:

Իրաւ ալ Արաքսին իր խօսքը յարգած է:

Փոքրիկ Արաքսին հայրը ութը տարեկանի մօրը նահատակութեան ակնատես՝ Հաճնոյ ջարդին փախած ու ապաստանած է անապատները եւ 18 տարի պետեւիններու հետ իսլամ ապրած: Որբահասակ Թովհեթի Յովակիմեան կը գտնէ հայ որբուկը որ կը լքէ իր գաւազները - Խատիճա եւ Ալի, եւ առաջին անգամ ան Հաճընի բարբառով կը խօսի իր աղջկան Արաքսին հետ: Հրապուրուած՝ Արաքսի կը սկսի հաւաքել Հաճնոյ բարբառը, աւելի ուշ կ'երթայ Վենետիկ գարգացնելու գրաբարը եւ կ'ուսումնասիրէ Հայաստանի մէջ հրատարակուած գիրքեր Կիլիկեան գաւառական լեզուներուն եւ պատմութեան ծանօթանալու նպատակով: Հաճնոյ բարբառի հաւաքածոյ գիրքը կը պատրաստէ «Պետեւի» անունով որ միաժամանակ կը պարունակէ իր հօրը պատմութիւնը:

Այսօր Արաքսին երէցկիներն է Գալիֆորնիոյ Սան Տիեկօ քաղաքի

Ս. Յովհաննու Կարապետ Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ հովիւ Տ. Տաթեւ Ա. Քհնյ. Թաթուրեանի, կին մը քաջասիրտ, մտաւորական, անխոնջ աշխատող, հայ լեզուի եւ գրականութեան ուսուցչապետ: Սովիթի ժամանակ հայկական դեսպանատուն չկար, հետեւաբար հայ մտաւորականներ իրենց տունը կը հիւրասիրուէին: Երուսաղէմէն կամ Պոլիսէն հիւրերն ալ անպակաս էին: Երէցկիները կը լիչէ Շնորհք Պատրիարքին այցելութիւնը իր հետեւորդներով երբ իրենց փոքրիկ Արփին կը բացազանչէ:

«Մամա, շուտ ըրէ, Յիսուս կու գայ:

Եթէ երիցուհիին համար եկեղեցիին շէնչողութիւնը իր նպատակակէտն է, միւս կողմէ Հաճընը, տեսակ մը պաշտամունք է: Հաճընցի ծնողներէ սնած, Պէյրուսի Նոր հաճըն թաղին մէջ ծնած ու հասակ նետած, անոր պատմութիւն կ'երկարի մինչեւ Երեւանի մօտ Նոր Հաճըն աւանը, այժմ քաղաք Արզնի գետին ափին որ հիանալի յուշարձան մըն ալ ունի նուիրուած Հաճնոյ գոհերուն: Տէր Հօր մայրը փամփուշտ մը կրած է կողին մէջ Հաճնոյ իննամսեայ ջարդին՝ գորշ վոճմակներու սարսափելի յիշատակ մը, ինչ որ գաւազը, Տաթեւ Քհնյ. հանել տուած է թաղման օրը: Քահանան եւ երէցկիները այդ կապարը տարած են մինչեւ Հայաստան որ գետեղուած եւ ցուցադրուած է Երեւանի մօտ Նոր Հաճընի թանգարանին մէջ: Եւ այդ հանդիսութիւնը եղած է աղ ու հացի օրհնութիւններով, տաւուլ գուրնա տուտուկով, եւ հայկական տարագններով:

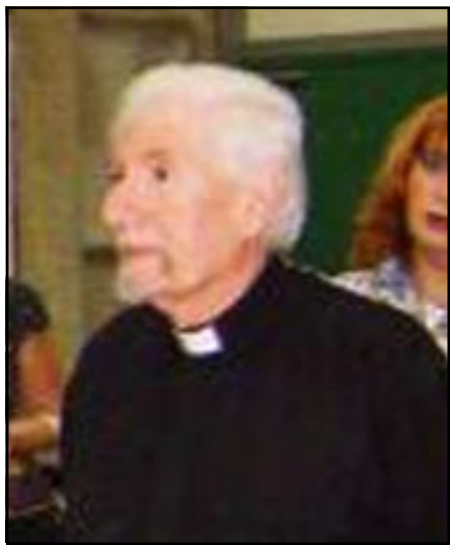
ՃԱՆՉՆԱԼՔ ՄԵՐ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆՆԵՐԷՆ՝ Տ. ՏԱԹԵՎ ԱԻ. ՔՅՆՅ. ԹԱԹՈՒՐԵԱՆ

Անկարելի է հաւատալ որ երկու հազար եւ քիչ մը աւելի հայութիւն կազմող հայ գաղութ մը կրնայ ունենալ այսքան եռանդ ու գործունէութիւն, ազգային հետաքրքրութիւն եւ մանաւանդ հաւատք, հաւաքուած Գալիֆորնիոյ Սան Տիեկոյի Ս. Յովհաննու Կարապետ Հայ Առաքելական Եկեղեցիին երդիքին ներքեւ:

Ո՞վ է այս քահանան որ կարողացած է ազգային միասնականութեան ոգիով գոտեպնդուած՝ կրցած է եկեղեցիին շուրջը հաւաքել բոլոր հայերը, ըլլան անոնք խառնածին, յարանուանական կամ քաղաքական տարբերութիւններ ունեցող, նորեկն ու հինը, հայերէն լեզուն գիտցողն ու չգիտցողը, մէկ խօսքով ան որ հայու կաթիլ մը ունի մէջը, հայ է, հոգին հայ կը զգայ: Եւ տակաւին ու աւելին ան յղացած ու կազմակերպած է միացեալ քրիստոնեայ միութիւն մը, բոլոր օրթոտոքս եկեղեցիներու կղերներ որոնք ամէն ամիս հանդիպումներ կ'ունենան ուր իւրաքանչիւրը իր թէզը կը պարզէ:

Որսորդի աչքերով վերոյիշեալ եկեղեցիին հովիւ Տ. Տաթեւ քահանան է, նիհար ու ջղուտ, որ սրտի փոխպատուաստում ունեցած է (heart trasplant) սակայն չզլանար ու կը հսկէ հոգաբարձութեան եւ յանձնախումբերուն որպէսզի բոլոր հայ աւանդութիւնները, ըլլայ եկեղեցական ըլլայ ազգային, անխտիր յարգուին, միշտ սիրով եւ համերաշխութեամբ: Սուրբերու սօնանուններ, քայլարշաւ ի նպաստ Մարտակերտի (Ղարաբաղ) Ս. Յովհաննու Մկրտիչ քոյր եկեղեցւոյ, փառատօն, շաբաթօրեայ, կիրակնօրեայ, դպրաց դաս, Ապրիլ 24ի դասախօսութիւններ, յիշենք Փրոֆ. Ռիչըրտ Յովհաննիսեանի ամենագնահատելի բանախօսութիւնները, գրքի վաճառում: Ունին Նոր Լոյս պարբերաթերթ: Տաթեւ քահանան ծնած է իսթէնթերուն, հաճընցի ծնողքէ որ ամէնուն ծանօթ տիրահաճախ քաղաքական պատճառներով ապաստանած են Պէյրուս, Լիբանան, Նոր Հաճըն թաղը եւ վերջապէս Ռիտլի, Ֆրեզնոյի մօտ, Գալիֆորնիա ուր ան մեծ դեր ունեցած է համայնքին մէջ:

Կը հարցնեմ.
- Տէր Հայր, ի՞նչ պարագաներու մէջ կազմեցիք Orthodox clergy Brotherhood եղբայրակցութիւնը:
- Ռիտլիի մէջ այդ գաղափարը յղացայ եւ ամերիկացի պատուելիներ նաեւ կաթոլիկ կղերներ միացանք: Հոս Սան Տիեկօ եղբայրակցութեան կը միանան Անկլիքան, Սերպ, Յոյն, Ռուս, Հայ եկեղեցիները որուն փոխ նախագահն եմ: Ինծի առաջարկեցին նախագահ

հուլիսը բայց ես մերժեցի որովհետեւ իմ եկեղեցիս կարեւորագոյնն է ինծի համար: Նախագահը Անտիոքի կղերն է: Ամիսը անգամ մը հանդիպումներ կ'ունենանք: Կը մասնակցինք նաեւ կաթոլիկ եղբայրակցութեան St. John Chrysostome ուր բոլոր քրիստոնեաներս՝ կաթոլիկ Օրթոտոքս, կը միանան տարին չորս անգամ:

- Ընդհանրապէս հայերը ուրկէ՞ եկած են Սան Տիեկօ:

- Խառն գաղութ մըն է, Ամերիկածին, Միջին Արեւելքէն, Եւրոպայէն, Հայաստանին ունինք 25 ընտանիք, որոնցմէ շատեր գիտնականներ են: Շատ Պաքուահայ կայ, մօտ 120 ընտանիք, 1990ին Ատրպէյճանէն փախած: Յատուկ յանձնախումբեր կազմեցինք իրենց կարիքները հոգալու եւ այսօր անոնք մեծ յարգանքով կը մօտենան եկեղեցիին եւ իրենց ներդրումը կը կատարեն: Շատ լաւ քաղաքացիներ են, ոչ մէկ խնդրի ունին պետութեան հետ: Անոնց գաւազները այսօր համալսարանականներ են: Դժբախտաբար հայերէն չեն խօսիր, ստուներուն մէջ ուսերէն դուրսը անգլերէն: Բայց շատ զօրաւոր հայկական զգացում ունին: Սան Տիեկոյի մէջ պաքուահայերը աւելի հայ են քան Ատրպէյճանի մէջ, ըսաւ Արցախի Պարզեւ Սրբազանը հոս իր այցելութեան ընթացքին:

Չորեքշաբթի է: Հսկումի արարողութեան վերջ կը հաւաքուինք քովի սրահը ուր սեղանները պատրաստ են պահքի ճաշերով: Շատ մը երեխաներ կը վազվզեն եւ հայերէն ալ կ'իմանան: Հոն սովորութիւն է բանախօս մը հրաւիրել քանի ժողովուրդը հաւաքուած է: Պարզ կոկիկ բանախօսութիւն մը ուր ամերիկեան կատակախօսութիւնը կը տիրէ: Բոլորը ուրախ են, Տաթեւ քահանային մօտ մէկը չկրնար չուրախանալ:

Ք. ՏՐԴԱՏԵԱՆ
ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

ՎԱՐՁՈՒ ՄՐԱՇ ՓԱՍԱՏԻՆԱՅԻ ՄԷՋ
(200 ՀՈԳԻ ԸՍՍԱՐ)

ԱՄԵՆ ՏԵՍԱԿ ԱՌԻԹՆԵՐՈՒ ԸՍՍԱՐ
1060 N. ALLEN AVE. PASADENA

ԸՆՈՒՉԱՅՆԵԼ (626) 797-7680

ՄԱՍԻՍ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԿՏՐՕՆ

Yes, I wish to subscribe to Massis Weekly
Enclosed a check for (one year)
* \$50,00 for USA
* \$60,00 (second class), \$ 75,00 (Air Mail) for Canada.
* \$85,00 (second class), \$ 125,00 (Air Mail) Overseas.

Name: -----
Address: -----
City: ----- State:----- Zip Code:-----
Country: -----
Tel :----- Fax :-----

ՎԱՐՁՈՒ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿՆԵՐ
1060 North Allen Ave
Pasadena, CA 91107

**Գրասենյակները վերանորոգուած
եւ յարմար վարձքերով
Հետաքրքրուողներէն հեռաձայնել՝
(626) 398-0506**

ԱՊՐԻԼ ԶԵՌՆԱՐԿՆԵՐԸ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԵՆ ՆԵՐՍ

Շաբաուակուած էջ 8-էն

գուրգուրանք կը սերմանեն իրենց գաւակներուն մէջ մեր լեզուին եւ մշակոյթին հանդէպ»: Երեկոն խանդավառութեամբ աւելիով, երբ մեր դասատուներէն՝ Պրն. Զարեհ Մանուկեանն ու երաժիշտ Բայրն Տէմիրճեանն նուագեցին երեք երգեր որոնք մեկնաբանութեան մեր ուսուցչուհիներէն՝ Օրդ. Սալբի Օվայեանին կողմէն: Պարոն Տնօրէնը շնորհակալութիւն յայտնեց վերոյիշեալ ուսուցիչ-ուսուցչուհիներուն

թիւնը անհամբերութեամբ կը սպասեն:

Ամէն տարեշրջանին Ապրիլ ամսուան ընթացքին, Դ. կարգի աշակերտները կը կարդան հեղինակ Ալիծ Աղպապեանի «Ծալապատիկ» գիրքը եւ հանդիպում կ'ունենան հեղինակին հետ: Այս տարի եւս Տիկ. Ալիծ Աղպապեանը, այցելեց մեր դպրոցը եւ հանդիպեցաւ աշակերտներուն հետ, որոնք կարդացած էին ու ամփոփում-աշխատանք կատարած իր գիրքին վրայ: Տիկ. Ալիծը, խօսեցաւ իր բժիշկ

եւ Տիկ. Յովինէ Գէորգեանին, որոնք աստարեցին սոյն ձեռնարկի յաջողութեան:

Ապրիլ ամսուան ընթացքին նաեւ, մեր աշակերտները՝ Ա.Դ. կարգեր, չորս Ուրբաթ, օրերու վրայ հերթաբար այցելեցին Իկըլ Ռաքի Արարատ Տունը եւ հոն խնամուող մեր մամիկներուն ու պապիկներուն գուարճացուցին, իրենց երգերով, պարերով, արտասանութիւններով եւ նուագած երաժշտութիւններով: Անշուշտ աշակերտները կ'անդրադառնան, որ իրենց ներկայութեամբ մամիկ-պապիկները խանդավառուած էին, ներկայ եղող ուսուցչուհիները տարբեր գոհունակութիւն մը կ'ապրէին, ականատես ըլլալով այդ ծերունիներուն ոգեւորութեան եւ լսելով մեր աշակերտներուն ուղղուած անոնց բարի մաղթանքները: Մեր ունիներէն մէկը, Տիկ. Տօնարան, որ եղած է հայերէն լեզու ուսուցչուհի Լենինականի մէջ, արտայայտուած էր, որ մեր այցելու-

հօրեղբօր՝ Ռոպերթ ձէպէճեանի մասին, որուն կը պատկանին իր գիրքին մէջ լոյս տեսած վերապրողներուն նկարները: Ան բացատրեց աշակերտներուն դրդապատճառը՝ նման գիրքի մը հրատարակման, որ կը միտի անշուշտ մեր յաջորդ սերունդին տրամադրել Յեղասպանութենէն վերապրողներուն կեանքին ու ապրելակերպին մասին տեղեկութիւններ: Հեղինակը անդրադարձաւ նաեւ վերոյիշեալ գիրքին պատրաստութեան աշխատանքներուն եւ պատասխանեց աշակերտներուն ունեցած հարցերուն իր հեղինակած գիրքին առնչութեամբ:

Վարձը կատար մեր աշակերտներուն հետ հանդիպում ունեցող բոլոր այցելուներուն, վստահ ենք, որ մեր աշակերտներէն շատեր ներշնչուեցան ձեզմէ եւ այցելութիւնները դրոշմուած պիտի մնան անոնց յիշողութեան մէջ:

ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ
ՎԱՐԺԱՐԱՆԷՆ

ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ ՔՐԻՍՏՈՆԵԱՅ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ 31-ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ԾԱՇԿԵՐՈՅԹԸ

Շաբաուակուած էջ 8-էն

հազն Ակոշեան անդրադառնալէ ետք Սահակ-Մեսրոպ վարժարանի արձանագրած ուսումնական յաջողութիւններուն, գնահատեց ուսուցչական կազմի նուիրական ծառայութիւնները: Առ այդ յատուկ պարգևի արժանացան աւելի քան տասը տարիներու վաստակ ունեցող մանկավարժներ՝ Սոնա Պատալեանն ու Ժագ Արոյեանը: Մասնաւոր գնահատանքի արժանացան նաեւ այլ նուիրեալներ:

Ճաշկերոյթի յայտագրին իրենց մասնակցութիւնը բերին նաեւ դպրոցի աշակերտները, որոնք դեկավարութեամբ Արտաշէս եւ Ժաննա Սինանեաններու, երգեցին հայկական գողտրիկ երգեր, արժանանալով ներկաներու ծափերուն:

Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսարանի ներկայացուցիչ Գերշ. Տ. Մուշեղ Արք. Մարտիրոսեանի

նի անունով շնորհակալութիւն յայտնեց Մնոգա-Ուսուցչական Միութեան եւ բոլոր անոնց որոնք (բարերար, հովանաւոր կամ նուիրատու) սատար կը հանդիսանան

ողջոյնի գրութիւնը կարգաց Արժ. Տ. Աշոտ Քհնյ. Գամպուրեան, փոխանցելով սրբազանին եւ իր բարեմաղթութիւնները:

Դպրոցի հոգաբարձութեան փոխ-ատենապետ Պր. Յովհաննէս Սարգիսեան, հանգանակիչ Մարմ-

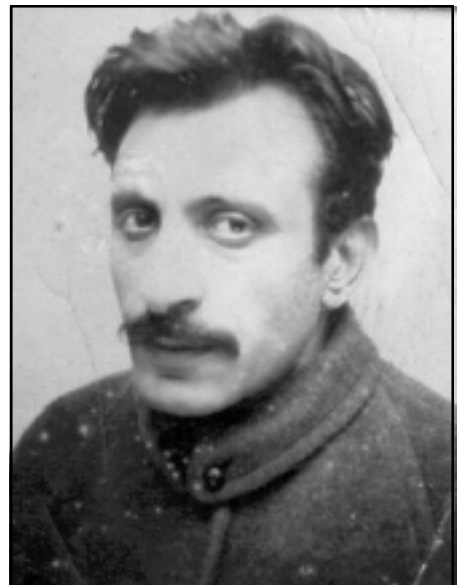
նայ հաստատութեան վերելքին: Ան նաեւ կոչ ուղղեց շարունակել իրենց ներդրումը ի նպաստ այս վարժարանի յառաջընթացին:

Սոյն յիշատակելի ձեռնարկը աւարտեցաւ Տէր Աշոտի օրհնութեան աղօթքով:

ԱՐՇԻԼ ԳՈՐԿԻ

Շաբաուակուած էջ 13-էն

ԱՄՆ, հօր մօտ: Որոնելով իրեն, նա փոխուած է անունը, դառնալով Արշիլ Գորկի, այդպիսով ակնարկելով իր սիրած գրող՝ Մաքսիմ Գորկուն: 1922թ. Գորկին ընդունուած է Պոսթոնի Դիզայնի նոր դպրոցը, սկզբում նկարում է իմպրեսիոնիստների ազդեցութեան ներքոյ, աւելի ուշ՝ պոստիմպրեսիոնիստների (այդ ժամանակ նա բնակուած էր Նիւ Եորքում): Գորկու առաջին անհատական ցուցահանդէսը տեղի է ունեցել Մելոնի պատկերասրահում 1931թ.: 1930-ականներին Գորկին սերտօրէն համագործակցում է Սոյուլարտ Դեւիսի, Վիլլեմ դը Կունինիգի եւ պոն Գրեմի հետ: 1944թ. նա ծանօթացաւ Անդրէ Բրետոնի եւ յայտնի այլ սիւրռեալիստների հետ: Գորկին միաժամանակ պատկանում է եւ սիւրռեալիզմին (նա խմբի վերջին անդամն էր) եւ աբստրակտ էքսպրեսիոնիզմին, որի հիմնադիրներից մէկն է համարուում: Առաւել յայտնի են Գորկու հետեւեալ նկարները՝ «Նկարչի եւ նրա մօր դիմանկարը» (1926-36թթ.), «Բնական Սեզանի ոճով» (1927), «Ինքնադիմանկար» (1937), «Կազմակերպութիւն» (1933-36), «Կոմպոզիցիա» (1936-

39), «Այգի Սոչիում» (1943), «Աբլորի լեարդն ու կատարը», «Ինչպէս է իմ մօր ասեղնագործ գոգնոցը ծաւալուած իմ ճակատագրում» (1944), «Բարի յոյսի փողոցը» (1945), «Հոգեվարք», «Նշանադրութիւն 2» (1947) եւ այլն: Գորկին համարուում է XX դարի ամերիկեան ամենաազդեցիկ նկարիչներից մէկը, նրա նկարները ցուցադրուած են ԱՄՆ բոլոր խոշորագոյն պատկերասրահներում, ինչպէս նաեւ Լոնտոնի «Թեյթ» պատկերասրահում:

ՎԱՐՁՈՒ ՏՈՒՆ

PALM SPRINGS ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ԳԼԱՅՈՂ
ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐԻ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Փալմ Սփրինգս գեղատեսիլ եւ կից լեռնային շրջանին, վարձու է տրուում լրիւ կահաւորուած մէկ մնջարան, մեծ նստասենեակ, խոհանոց՝ բոլոր յարմարութիւններով, մինչեւ 5-6 հոգի գիշերելու տարողութեամբ Condo: Ունի մեծ լողաւազան, քաքուզի, թեմիսի խաղաղաշտ, կանաչազարդ փիքնիքի տարածք, իր յատուկ կրակարաններով եւ 24-ժամեայ ապահովութեան սիստեմ:

Մանրամասների համար հեռաձայնել՝
(818) 246-0125

- Վարձման գներն են՝
- Ուրբաթ, Շաբաթ եւ Կիրակի՝ \$ 400
- Long Weekend-ների համար՝ \$ 500
- Մէկ շաբաթուայ համար՝ \$ 675
- Մէկ ամսուայ համար՝ \$ 1450

ՀԱՅ ՀԱՄԱՅՆՔԸ՝ ԻՆՉՊԵՍ «ԵՐՈՎԱՅԻ ՎԿԱՆԵՐԸ»

Շարունակում է 5-էն

դառնում իսպանացի թուրքիան է եւ այդ պետութեան սարքած ծուղակը հեշտութեամբ ընկնող Հայաստանը. «Իմ հայու արժանապատուութիւնն այս ինչպէս մէջ վիրաւորուած է, որովհետեւ թուրքերը մեր աչքին մէջ նայելով՝ մեզ իսպանացիներն են Նալբանդեանն այդ արձանագրութիւնները ստորագրած չըլլար... Ֆուտպոլի դիւանագիտութիւնը կրնար իր սահմանին մէջ մնալ: Այցելութիւններէն մեկնելով՝ պէտք չըլլար հիմք չունեցող համաձայնութիւն մը կայացնելու: Քսան տարի է՝ Հայաստանը փակ սահմանով ոտքի է կանգնել, այսօր հաւանաբար աւելի վատ դիրքի մէջ է եւ գիշերու ստիպուած է»: Անդրադառնալով հայ-թուրքական երկխօսութեան սառեցմանը՝ նա կարծիք չաչտնեց. «Սառեցումը թուրքերու համար լուրջ մտահոգութիւն պիտի ըլլայ: Եթէ թուրքերը պիտի խորհին Եւրամիութեանը անդամակցելու մասին, ապա պէտք է հասկանան, որ անհնար է փակ սահմաններով, հարեւան երկրի հետ թշնամական ընթացքի մէջ ըլլալով Եւրամիութեանը անդամակցիլ: Թուրքիան այսօր աճող, զարգացող երկիր է, բայց եթէ մի քիչ պատմութեանը նայես, մտահոգութեան պատճառ կայ՝ միջազգային ատենաներում թուրքիայի զարգացումը վստահութիւն է ի ներշնչի: Թուրքերն իրենք անգամ զարմանքի մէջ են, թէ ինչպէս իրենց երկիրը զարգացաւ, որովհետեւ հա-

սարակութիւնն աղքատ է, բայց պետութիւնը՝ հարուստ, հասարակութեան կարելիութիւնները օրէցօր կը նուազեն, իսկ պետութեանը՝ կ'աւելանան»:

Մեր գրողակիցը գտնում է, որ Հայաստանը կարող է դարաբաղեան ինչորէր համաձայնութեան հանգեցնելու, Ատրպէյճանի հետ բանակցութիւնները շիտակ տանելու ուղղութեամբ լուծումներ առաջարկել եւ Ատրպէյճանին պարտադրել ճանաչել Ղարաբաղի անկախութիւնը. «Ատրպէյճանը եթէ այդ մասին փոքր ազդանշան տայ, Հայաստանը կը հրաժարուի գրաւեալ եօթ շրջանների տիրապետութիւնից, կ'ըսէ՝ երկուսը ինձի բաւ է, հինգը ետ կը վերադարձնեմ: Այս բանն ըրած վայրկեանին Հայաստանն աւելի հաստատ դիրքի պիտի մատուցի, բայց այս բանը չի կրնայ անել, որովհետեւ նոյն վայրկեանին ընդդիմադիրները պիտի ասեն՝ վայ ծախեցին, դաւաճանեցին Հայաստանը, որովհետեւ ներկայ իշխանութիւնը Լեւոնին նոյն բանը ըրաւ, հիմա ասոնք կ'երթան այդ քայլին դիմել: Սա ցաւալի վիճակ է, մեր ազգովին դիւանագիտութիւնը, ռազմավարութիւնը չգիտնալու, ազգային քաղաքականութիւն մշակելէ անգոր ըլլալու պատկերն է: Մերոնք կը կարծեն, թէ անլուծելիութիւնը լուծում է, իսկ թշնամին օրըստօրէ աւելի սրուած քաղաքականութիւն կը մշակէ, գոհերի թիւը կ'աւելանայ սահմանի վրայ»:

ԼՈՒՍԻՆԷ ԽԱԶԱՏՐԵԱՆ
Ստամբուլ

ԼԻՆԵԼ, ԹԵ ԶԼԻՆԵԼ... «To be or not to be» ՍԵՐԳԵՅ ՇԱՐՆՈՒԲԱՐԵԱՆ

«Լինել, թէ չլինել»:
Զգիտեմ, թէ որն է
Համլետը ընտրել
Անմահ Շեքսպիրի
խորունկ մտքերից,
Բայց ինձ վաղուց են
Ներշնչել, դեգերել
Խօսքերն հանճարի՝
Լինել, թէ չլինել:

Ա~խ, ինչպէ՞ս չլինել.
Երբ ծնուած օրից
(Իսկ թէ քիչ խորանանք՝
Սիրոյ մոմնետից.)
Անյայտ մի հրաշք է
Լոյս աշխարհ գալիս.
Իր մութ ինքնամտեայ
Համբերութիւնից ետ,
Նոր կեանք է գալիս
Ամեն վայրկեանը մէկ՝
Դարերից եկած, դարերով ան-
ցած

Այսքան գեղեցիկ մոլորակում
այս մեծ:

Ա~խ, ինչպէ՞ս չլինել.
Երբ շուրջը բնութեան
Սէր, ժպիտ կայ այսքան,
Ծաղիկ ու կանաչ, գոյներ
ծիածան,
Հոգիդ գնալով երգեր մոգա-
կան,
Երբ արեւազարդ շողերն են
փայլում
Եւ ամենուրեք կեանք են
աւետում
Ու ամեն տարի մոլորակն այս
մեր

Մի Նոր տարի է իր հետը
բերում:

Ա~խ, ինչպէ՞ս չլինել.
Երբ մարդն աշխարհի
Պատմութիւն ունի՝
Հին, զարմանալի...
Սուրբ քանդակների, սեգ կո-
թողների,
Անթիւ, անհամար, անհաս
յուշերի...
Ու դեռ նա որքան տենչանքներ
ունի
Իր հոգու խորքում, սրտում,
ուղեղում
Արդար ու բարի լինել այս
երկրում,
Մի օր էլ, անգամ, թռչել մի
երկիր,
Որ փայլ է տալիս անհուն
տարածքում:

Բայց թէ փորձենք միայն լինել

Այս գովերգած չքնաղ երկրում
Եւ գոհ մնալ մեր ողջ կեան-
քում

Որ գոհ լինի եւ քո հոգին,
Ե՛ւ քո ծանօթ ու անծանօթ
ՄԱՐԴԿոյցեցեալ ամեն մի ծին,
Ինչպէ՞ս անել:

Ինչպէ՞ս անել,
Երբ ի սկզբէ
Առեղծուած է երկիրն այս մեծ.
Որ թթուածնի հետ միասին
Օդում կայ շատ թոյն ան-
խածին,
Զուլալ քրի ու կենսածին լոյսի
կողքին
Կայ չորութիւն ու բազմիմաստ
խոր մթութիւն,
Ուր հանճարի հետ միասին
Դեռ ծնունդ են խեղաթիրուած
Ամեն մարդիկ՝ անգոր եղած,
Երբ ամենուր տարածուած են
Միշտ անբաժան չարն ու
բարին
Ու ամեն մի լաւի կողքին
Առնչուում ես, անշուշտ, վա-
տին,
Երբ ժամանակ առ ժամանակ
Ան է պատում մարդկանց
հոգին՝
Սարսափելի աղէտներից,
Անգութ, անմիտ կրիւներից
Ու սքափուելով այդ ամենից
Զեռք են մեկնում, միա-
բանում,
Խաղաղութեան ձգտում նո-
րից:

Ինչպէ՞ս անել՝
Այսպէս երկաթ խորիւն, գրել.
(Վաղուց գրուած ու ծամ-
ծմուած
Բաղձանքները ՄԱՐԴ էակի,
Եւ ի՞նչ մի շահ, ի՞նչ մի
խորհուրդ
Այս աշխարհին յաւերժ կապ-
ած
Ծնուած օրից «կռուի» մտած
Ամեն բանի Գեղեցիկը
Կեանքի ճամբայ, փարոս
դարձրած
ՄԱՐԴ տեսակին
Օ~, ո՛չ,- կ'ուզեմ գոռալ,
գոչել:
Եւ քանի որ, այս ամենը
Իրական է ու բնական,
Ու գործում է բնութեան մէջ
Ընդբացասում բացասման
մէջ,
Ես ընտրում եմ իմ այս երկրում
Միայն ԼԻՆԵԼ, միայն «to be»:

The Burbank-Glendale-Pasadena Airport Authority

Presents Project:
**REGIONAL INTERMODAL TRANSPORTATION CENTER (RITC)
PROJECT E10-35-B**
(A federally funded project, federal guidelines apply)

Services to be contracted:
RFQ/P – Special Inspections and Materials Testing

OUTREACH EVENT
(non-mandatory)
Meeting Date & Time:
May 20, 2011, 1:30 P.M.

Outreach Event's Purpose
Promote diversity, create opportunities for
Disadvantaged Business Enterprises (DBE's)
&
Disabled Veteran Business Enterprises (DVBE's)

Outreach Event Location:
Bob Hope Airport, Terminal A; Skyroom, 2nd Floor
2627 Hollywood Way, Burbank CA 91505
Please park in the short-term parking structure. Bring your
ticket for validation. We do not validate Valet Parking.

SOQ/P – SUBMITTAL DEADLINE
May 27, 2011, 4:00 P.M.

Project Type & Description:
New Construction: Intermodal Transportation Center, Consolidated Rental Car Facility,
Concrete Parking Structure, Elevated Walkway with Moving Sidewalks

RFQ/P is available on the Bob Hope Airport's website at: www.bobhopeairport.com
Hyperlink:
Business Opportunities

Ձեր Ճանուցումները Վստահեցէք «Մասիս» Շաբաթաթերթին

T: (626) 797-7680 F: (626) 797-6863
massis2@earthlink.net

ՔԱԶ ՆԱԶԱՐ ՈՒՂԻՂ ԵԹԵՐ ՇՕ

Ամեն Կիրակի երեկոյեան
ժամը 10:00-ից 12:30
Կլենտլի
380-րդ կայանից

ԵԶԱԿԻ ԵՐԵԿՈՅ

2011 թուի Մայիսի 5-ին կայացավ ԿՀԳՄ (Գալիֆորնիայի Հայ Գրողների Միություն) «ոգու սովի» դէմ ճակատամարտ մղող, ամենամեծագույն գրական մեծ ՀԻՆԳՇԱԲ-ԹԻՆ, որն այս անգամ նուիրուած էր արհեստավար գրադարանավարուհի, մեր համայնքում արդէն ճանաչուած վայելող, շնորհալի արձակագրուհի-թարգմանչուհի Կիմա Կիրակոսեանի (Կ. ԱՐՄԷՆ) նորերս լոյս ընծայած, «ԱՌԱՆՅ ՅԻՇՈՂՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԵՆԸ, ԹԷ՞...» խորագրով վէպի հասարակական քննարկմանն ու գինեձօնին: Պէտք է շեշտել, որ սրահը սպասուածից լեցուն էր արտցաւ ընթերցասէրներով:

Օրուան գլխաւոր բանախօսան էր ծանօթ վիպասան Պօղոս Գուբերեանը, որը նախապէս նշեց ԿՀԳՄ կողմից արուած եւ անելիք աշխատանքները, համառօտ ու վարպետօրէն կանգ առաւ հեղինակի գրական վաստակի արժեւորման եւ յատկապէս այս ինքնատիպ վէպի վերլուծման վրայ: ԿՀԳՄ նախագահ Գ. Դաւթեանի յարգելի բացակայութիւնն անգամ իր դրական ազդեցութիւնն ունեցաւ՝ աւելացրեց պատասխանատուութիւնը: Բեմ հրաւիրուեց ԿՀԳՄ քարտուղար, անուանի բանաստեղծ Գարուշ Հարեանցը: Նա իրեն յատուկ հմտութեամբ ողջունեց ծանօթ հիւրերին, յետոյ կատակելով, թէ նախապէս վազել է հարկաւոր ծիածանի տակով, որպէսզի ընթերցուի առաջին դէմքով, ասինքն՝ կին հեղինակի կողմից գրուած իր «Ինքնակենսագրականը»: Վարելով երեկոն՝ Գ. Հարեանցը ջանաց չձանձրացնել սրահին, նոյնը խնդրեց ելուցողներին, որ նոյնպէս ինչպէս երեկոյի ժամանակն ու ներկաների համբերութիւնը: Ջերմ ուշադրութեան արժանացաւ ԿՀԳՄ նախկին անդամ, երջանկայիշատակ գրող

Սուրէն Խոջայեանի շնորհալի դուստրերից մէկը՝ արհեստավարժ քանոնահարուհի Լիլիթ Խոջայեանը, որի սրտառուչ նուագը գերեց բոլորին՝ քնքշացնելով երեկոյի ընթացքը: Ողջոյնի անմիջական եւ գուսպ խօսքով հանդէս եկան կիթառահար-երգիչ Ջարեհ Մաթեոսեանը, հեղինակի աշխատանքային գործընկերներից՝ «Դաւթեան եւ Մարիամեան» կրթական հաստատութեան նախագահ՝ Վահիկ Ծատուրեանը, ուսմավար Նայիրա Թելֆեկեան-Մնացականեանը, ժրջան ընթերցասէր Վահէ Աւետիսեանը՝ Կիմային յանձնելով փոքրիկ մի յուշանուէր իր ձեռամբ պատրաստուած: Արհեստավարժ հանդիսավար Գ. Հարեանցը նշեց, որ իր կարծիքով Կիմա Կիրակոսեանի այս գրքի ցեղասպանական պահանջատիրական ճշմարիտ նախադրեալները կարծես գալիս են Մ. Գալշոյեանի «Քեռի Թորոսը» պատմուածքից, Վ. Պետրոսեանի՝ ժամանակին մեծ աղմուկ հանած «Կրակէ շապիկ» վէպից եւ իր տարիներ առաջ գրուած «Համաներում» բանաստեղծութիւնից, որն էլ նուիրեց արձակագրուհուն: Հակիրճ յայտագիրը ծառայեց իր գլխաւոր նպատակին դոյզն-ինչ չձանձրացնել: Այդպէս էլ եղաւ: Աննկատ եւ բովանդակալից անցաւ այդ եզակի երեկոն: Ոչ ոք չհասցրեց ձանձրանալ: «Արմենդարդով» տառապող եւ մեռնող կերպարների մի հետաքրքիր՝ «Հարցաքննութիւն» կոչուող հատուածի դիպուկ բեմականացմամբ էլ, որը մատուցեցին մասնագիտութեամբ բեմադրիչ հանդիսավարն ու հեղինակը, համեմուտեց երեկոյի նախավարը: Հուսկ ելուցի ունենալով երախտապարտ շնորհակալութիւնների շարանով, իր նոր վէպի մտայնացմանն առնչուող հարցերը բացառապէս լի Կիմա Կիրակոսեան

նը գրառուող մաղթանք-մակագրութիւններից առաջ չի շեղեցրեց նաեւ գիրք գնելու գեղեցիկ աւանդոյթի մասին՝ ի շարս բազում ցանկութիւնների, որոնք, ցաւօք, մեր օրերում նիւթապաշտութեան վազվրտութի մէջ ու մեղքով մղուել են հասարակական-ընկերվարական հետին դիրքեր...

Չնայած համայնքի՝ այդ նահանջային սայթաքումներին, Գա-

լիֆորնիայի Հայ գրողների գործունեայ Միութիւնը եւ նրա մշտաթիւն վարչութիւնը գտնուած են պատուարժան պատնէշի վրայ՝ չզլանալով անվճար աշխատել եւ ստեղծել արժէքներ՝ ի փառս Հայոց գեղարուեստական գրականութեան ռազմավարական, բեղմնաւոր, ազգանպաստ եւ հաւաքական վաղուայ:

Գրառեց ԿՀԳՄ անդամներկայ մը

Under the Auspices of the Holy Trinity Armenian Church of Toronto

SURP GIRAGOS ARMENIAN CHURCH, DIKRANAGERD

Church Reconstruction Committee Presents

BENEFIT BANQUET

UDI YERVANT from Dikranagerd via Los Angeles
Soprano LYNN ANOUSH ISNAR
Pianist RAFFI BEDROSYAN
 Armenian and Dikranagerd-style entertainment and food

Magaros Artinian Hall – Holy Trinity Armenian Church
 920 Progress Avenue, Toronto, Ontario

Saturday, MAY 21, 2011 at 7:30 pm

Tickets: \$75 Limited Space

For tickets and reservation please call:

Murat Nisan – 416 768 5068	Tili Isnar – 416 512 7593
Nadia Parutoglu – 905 201 7857	Lidya Ozsungur – 905 883 0421
Simpat Dermen – 416 365 0150	Irma Evran – 416 315 4994
Jerry Aznavourian – 416 721 7763	Atam Deveci – 905 882 9481

AMERICAN RELIABLE WINDOWS

www.americanreliablewindows.com

Beautify while increasing the value of your home with elegant,

18 months no interest* Financing O.A.C

ENERGY EFFICIENT WINDOW AND DOORS.

Vinyl, Wood, Fiberglass, Clad or Aluminum Replacement, Retro or New Construction

Our Windows Qualify For Tax Credits

Manufacturers rebates & deep discounts available NOW.
 Product, Pricing and Financing to meet any Budget.

888-804-7250
 Your Satisfaction is Guaranteed.

Licensed • Certified • Insured CSLB LIC#901591

\$89 Rebate* toward the price of new Vinyl Windows

Rebate Example:
 5 windows = \$445
 10 windows = \$890
 15 windows = \$1335

Serving Los Angeles, Ventura, Orange, & San Bernardino Counties